

BYGGNADSANTIKVARISK RAPPORT 2011:06

Kulturens Östarp Underhållsplan

Antikvarisk rapport 2011

Carita Eskeröd

Kulturen, Lund 2011

Carita Eskeröd

Kulturens Östarp, Everlövs socken, Torna härad, Sjöbo kommun

Underhållsplan Kulturens Östarp

Kulturhistoriska föreningen för södra sverige

regionmuseet lund, <http://www.kulturen.com/>

Box 1095

221 04 Lund

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
Metod	7
2. Skyddsföreskrifter	8
3. Restaurerings- och utförandeprinciper	9
4. Kort beskrivning och historik över Kulturens Östarp	12
5. Kulturhistoriskt värde	14
6. Gamlegård	19
Historik och tidigare utförda åtgärder	19
Gamlegård exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	21
Gamlegård interiör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	44
7. Möllegården	62
Historik och tidigare utförda åtgärder	62
Möllegården exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	63
Möllegården interiör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	86
8. Vattenmöllan	91
Historik och tidigare utförda åtgärder	91
Vattenmöllan - skadebesiktning, åtgärdsförslag	92
9. Malttorkan	97
Historik och tidigare utförda åtgärder	97
Malttorkan - skadebesiktning, åtgärdsförslag	97
10. Brytestugan	102
Historik och tidigare utförda åtgärder	102
Brytestugan - skadebesiktning, åtgärdsförslag	102
11. Vindmöllan	106
Historik och tidigare utförda åtgärder	106
Vindmöllan - skadebesiktning, åtgärdsförslag	106
12. Alriksgården	112
Historik och tidigare utförda åtgärder	112
Alriksgården exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	112
Alriksgården interiör - skadebesiktning, åtgärdsförslag	136
13. Gästgivaregården	156
Historik och tidigare utförda åtgärder	156
Gästgivaregården - skadebesiktning, åtgärdsförslag	156
14. Östarpshallen	172
Historik och tidigare utförda åtgärder	172
Östarpshallen - skadebesiktning, åtgärdsförslag	172

15.	Käll- och litteraturförteckning	177
16.	Bilagor	178

1. Inledning

Kulturens Östarp ligger i Sjöbo kommun mellan Veberöd och Everlöv på Romeleåsens nordostsluttning. Kulturens Östarp är ett friluftsmuseum anlagt med utgångspunkt från Gamlegård som ligger på ursprunglig plats. Omgivningen kännetecknas av hedbokskogar, gamla hagmarker, betesmarker samt gamla vägnät. Området utgör ett kulturlandskap med månghundraårig bebyggelsekontinuitet. Friluftsmuseet öppnade 1924 sedan Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige ett par år tidigare förvärvat gården Östarp nr 1 (nuvarande Gamlegård) och inrättat den som en filial till Kulturen i Lund. Alriksgården köptes 1996.

Kulturens Östarp förvaltas av Kulturen, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. Anläggningen består idag av Gamlegård, vattenmöllan, brytestugan, malttorkan, vindmöllan, Möllegården, Alriksgården, Östarpshallen och gästgiveriet med tillhörande marker. Gamlegård och de fyra mindre ekonomihusen, oombärliga för den gamla tidens självhushållning, fungerar som museum. Möllegården och Alriksgården står idag oanvända. Möllegården och ekonomibyggnaden vid Alriksgården har fram till 2010 ingått i gårdsbrukarens verksamhet. Gästgiveriet drivs av en krögare som hyr lokalerna. Östarpshallen ingår i museiverksamheten och fungerar som informationsplats samt för tillfälliga utställningar och verksamheter.

Kulturen i Lund har utarbetat denna underhållsplan som en del i ett fördjupat kunskapsunderlag för att utreda om Kulturens Östarp kan komma ifråga som kulturreservat enligt 7 kapitel 9§ Miljöbalken. Länsstyrelsen har med stöd av förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltningen av värdefulla kulturmiljöer lämnat bidrag för att ta fram ett fördjupat underlag. Underhållsplanen omfattar 14 byggnader. Det huvudsakliga syftet med att sammanställa en underhållsplan för Kulturens Östarp är att få en aktuell beskrivning över anläggningens nuvarande skick och åtgärdsbehov. Underhållsplanen sätter fokus på skador och underhållsbehov därtill ges åtgärdsförslag. För många åtgärdsmoment krävs fördjupad arbetsbeskrivning eller projektering före restaureringsinsatserna.

Målsättningen med underhållsplanen är:

- att anläggningen bevaras på bästa möjliga sätt,
- att anläggningens kulturhistoriska värden inte minskar,
- att vara ett hjälpmedel för planeringen av det framtida underhållet av byggnaderna,
- att fungera som en checklista vid årlig översikt,
- att största möjliga kulturmiljönytta uppnås,
- att skapa ett kunskapsunderlag, som minskar risken för att de åtgärder som görs för att öka bekvämligheten för besökande, konkurrerar med de kulturhistoriska värdena.

Metod

Kulturen har tagit fram en översiktlig underhållsplan med åtgärdsförslag för alla byggnaderna som ingår i anläggningen. Karl-Magnus Melin, Knadriks Kulturbygg Kristianstad, har bidragit med åtgärdsförslag. Byggnaderna har inventerats och beskrivits med exteriörer och interiörer. Vi har strävat efter att definiera de kulturhistoriska värden som skall skyddas och bevaras. En besiktning avseende befintligt skick, eventuella skador och åtgärdsbehov har utförts. Byggnaderna har undersökts okulärt på plats samt fotograferats, inga ingrepp har gjorts. Dolda skador kan förekomma som inte kunnat dokumenteras vid denna inventering. Dessa är framförallt rötskador på taksparrar och bjälkar som är upplagda i murverket. Det finns dock inget som idag tyder på en omfattande skadebild i dessa byggnadsdelar. Byggnaderna är undersökta från mark vilket i vissa fall är otillräckligt att bedöma skick av bland annat tak, skorstenar och högt liggande byggnadsdelar. I underhållsplanen framgår även kort historik samt en del av de åtgärder som vidtagits i byggnaderna under årens lopp. Dessa uppgifter har hämtats ur Kulturens årsredovisningar samt arkiv. Uppgifterna är många gånger knapphändiga och ibland svårtolkade.

Föreslagna vårdåtgärder är listade på tre nivåer:

- **Åtgärder snarast.** Skada som bör åtgärdas snarast (inom 1 år) för att inte förvärras eller ge upphov till följdskador.
- **Åtgärder inom 1 - 3 år.** Åtgärd med normal prioritet eller åtgärder i en byggnad som bör samplaneras.
- **Åtgärder inom 4 - 12 år.** Skada som inte förvärras inom överskådlig tid eller får följdskador. (Tolv år är "bäst före datum" för denna underhållsplan, då en revidering måste göras)

För att vårdplanen ska fungera väl bör byggnaderna besiktigas med jämna mellanrum. Likaså bör alla utförda åtgärder dokumenteras och föras in i en "loggbok" för vare byggnad. Till underhållsplanen bifogas en checklista för årligt underhåll.

2. Skyddsföreskrifter

Stadgar för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige:

§ 1. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, stiftad 1882 av de Skånska Landskapens Historiska och Arkeologiska Förening samt Lunds Landsmålsföreningar, har till syfte att samla och bevara det materiella kulturarvet med särskild inriktning på sydsvensk kulturhistoria, att i samband därmed verka för forskning och för bildningen i samhället samt att bedriva därmed förenlig verksamhet.

§ 13. Samlingarna skall förvaras och vårdas på sådant sätt att de kan bevaras till kommande tider. Föreningens fasta och lösa egendom må ej pantförskrivas eller avyttras utan tillstånd av Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museum samt med föreningens medgivande lämnat vid ordinarie eller extra ordinarie möte; undantag gäller dock för inventarier utan musealt värde.

Kulturens Östarp ingår i **Länsstyrelsens kulturmiljöprogram**, särskilt värdefulla kulturmiljöer, Humlarödshus-Everlöv-Kumlatofta-Ilstorp.

Området utgör ett kulturlandskap med månghundraårig bebyggelsekontinuitet. Viktiga komponenter i miljön är de medeltida kyrkorna med accentuerat läge.

I Kulturens Östarp bildar den fyrlängade gamlegården från tidigt 1800-tal centralpunkt. Gården förvärvades av Kulturens skapare G Karlin med avsikt att bevara en genuin skånsk bondgårdsmiljö. Den tillhörande trädgården är ett gott exempel på skånsk allmogeträdgård. Genom ytterligare byggnader, som flyttats till platsen eller uppförts enligt traditionellt byggnadsskick, belyses det gamla bondesamhället.¹

Östarp ingår i kulturmiljöområdet Humlarödshus-Everlöv-Kumlatofta-Ilstorp som är utpekad som **regionalt intresse för Kulturmiljövården i Sjöbo kommuns Översiktsplan (2009)**.

---

¹ <http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/sjobo/Pages/Humlarodshus-Everlov-Kumlatofta-Ilstorp.aspx> 20111004

3. Restaurerings- och utförandeprinciper

- Använd beprövade material och hantverkstekniker med förankring i den enskilda byggnaden vid underhåll och reparationer. Genom användning av traditionella material och metoder kommer åtgärder i framtiden att vara förhållandevis enkla att åtgärda.
- Minimera ingreppen. I första hand lappa och först i andra hand byta ut, både när det gäller äldre och nyare detaljer. Undantag utgör senare tillägg som kan klassas som temporära akutinsatser.
- Vid lagning och komplettering bör den nya delen kopiera befintlig i utförande, material och kvalitet. Undantag utgör senare tillägg som kan definieras som olämplig metod eller material.
- På sikt rekommenderas att olämpliga material och ytskikt avlägsnas och ersätts.
- Val av kulör och färgmaterial är givetvis en produkt av sin tid. I en historisk miljö förväntar man sig en färgsättning, som vittnar om ålder, autenticitet och är byggnadshistoriskt förankrad. Vid färgsättning och eventuellt byte av färg rekommenderas en noggrann dokumentation av äldre färgskikt. Eventuella förändringar bör grunda sig på resultat härav.
- Underhållsarbeten bör planeras årligen. Detta för att undvika risk för eftersatt underhåll och därmed minska behovet av större arbetskrävande punktinsatser.
- Genomgång av byggnaderna årligen med hjälp av checklista. För "loggbok" över underhållsinsatser med uppgift om vad som blivit utfört, när, av vem, materialtyp och fabrikat, frågeställningar som uppstått.
- Kraven på utförande och materialval bör generellt skärpas. Summan av många små olämpliga åtgärder och förändringar kan annars få stora konsekvenser för konstruktionerna och på det kulturhistoriska värdet.
- Det måste göras stor åtskillnad mellan förslitningsskador och tekniska skador. Förslitningar är förändringar som berättar om byggnadens ålder och om hur byggnaden eller byggnadsdelen har använts. Denna typ av förslitningsskador ingår därmed i det kulturhistoriska värdet och bidrar till upplevelsen och förståelsen av gångna tiders vardagsliv. En teknisk skada är en skada som nu eller i en omedelbar framtid äventyrar byggnadens fortlevnad. Dessa skador ska repareras.

Några förtydliganden av underhållsmetoder som angivits i åtgärdsförslagen:

- Alla utvändiga hyvlade ytor samt fönster och hyvlade dörrar målas med äkta linoljefärg. Yttre måleri, nytt trävirke, grundas med rå linolja, torktid 1-2 veckor, tunn mellanstrykning med linoljefärg, torktid 2-3 dygn, slutstrykning linoljefärg. Eller enligt anvisningar från färgleverantören. Yttre måleri smide och gjutjärn rostskyddas med mönja (järn eller bly) samt täckmålas med linoljefärg. Mindre delar, som beslag, kan linoljebrännas före mönjebehandling. Till kittning endast linoljekitt.
- Rödfärgade trädelar och fasader stryks med äkta faluröd slamfärg. Fördjupning i kunskap om mörk eller ljus Faluröd färg traditionellt använts i socknen bör tas fram. Byggnadsdelar behandlade med tjära stryks med äkta dalbränd trätjära. Vid avfärgning med kalkfärg används traditionell kalkfärg, inte förstärkt kalkfärg ex. kalkfärg special.
- Bruk ska vara lufthärdande kalkbruk, eller hydrauliskt bruk om detta är ursprungligt på aktuell byggnad. Analysera bruk om det är osäkert. Till klineväggar eller lerstensväggar samt i eldstäder ska lerbruk användas.
- Trämateriäl kan behöva specialbeställas då det oftast endast finns standardutbud på brädgårdarna samt virke som inte är av bästa kvalitet. En målsättning bör vara att virke till underhåll skall avverkas ur egen skog. Träytor bör bearbetas på samma sätt som ursprungligen, exempelvis bilas och handhyflas.
- Takomläggningar utförs på traditionellt sätt. För halmtak bör kunskapsunderlag tas fram angående den lokala bindningsmetoden. Exempelvis skall ett tak på Gamlegård kunna läggas med lokal traditionell bindning.
- Generellt finns ingen akut anledning att knacka ner korsvirkesfyllningar med hårt bruk. Successivt när fyllningarna måste åtgärdas ersätts bruket med kalkbruk vid tegelfyllningar och fet lera vid lerstens- eller klineväggar (stakar).
- Lersten och lerstakar ska strykas med lera och avfärgas med kalkfärg. Lera är lätt att fylla i om det uppstått små sprickor eller om det förekommer bom så knackas inte leran ner utan bom stabiliseras genom att ny lera stryks ovanpå. Observera också lerans struktur. Det kan vara lite mer arbetskrävande att stryka med fet lera men på sikt håller den feta leran bättre.
- Bruk och puts får inte ligga an emot nedre delen av exempelvis löshult eller fotträ. (Se figur 1.) Det är bättre att virket ligger luftigt och kan torka ut. Bakom bruk kommer alltid sprickor och fickor att uppstå där vatten kan samlas och virket står blött.
- Springor i virke ska inte tätas med bruk eller fogmassa. Fyll i med ersättningsbitar eller låt virket stå öppet så torkar det alltid ut.
- Dymingar som är av i stickbjälkarna men sitter kvar åtgärdas generellt inte. Konstruktionen är stabil, dymlingarna sitter hårt inklämda och förändringarna verkar vara gamla. För att vara säker på att inga förändringar sker aktivt idag bör man upprätta ett schema på utvalda stickbjälkar på varje länga. Mät in

mellanrummet mellan stickbjälken och väggen på insidan. Kontrollera en gång om året att inga förändringar skett. Om en dymling saknas ska en ny stickas in i stickbjälken.

Figur 1. Exempel där fotträ tätats med bruk och fyllningen som ligger an emot trä och har orsakat början till rötskador. Bruket bör snarast knacka bort. Gamlegård sydvästra hörnet och vattenmöllan östra fasaden.

Periodiskt underhåll (är alltid avhängigt av bl.a. väderstreck)

- Halmtak läggs om ungefär vart 30:e år.
- Vasstak läggs om ungefär vart 40:e år.
- Ryggning förbättras ungefär vart 5:e år.
- Fönster och dörrar kontinuerligt underhåll, med linolja, målas med linoljefärg ca vart 15:e år.
- Rödfärg och tjära ungefär vart 10:e år.

4. Kort beskrivning och historik över Kulturens Östarp

Kulturens Östarp är ett friluftsmuseum anlagt med utgångspunkt från Gamlegård som ligger på ursprunglig plats. Kulturens Östarp öppnades som friluftsmuseum 1924 sedan Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige ett par år tidigare förvärvat gården Östarp nr 1 (nuvarande Gamlegård) och inrättat den som en filial till Kulturen i Lund.

I områdets norra del ligger *Gästgivaregården*. Längst ner mot dalen i öster ligger gästgivaregårdens äldsta del, en länga i korsvirke med tegelfyllningar. Den är uppförd som en förebild av gästgivaregården Kalinan i Arlov. De vinkelbyggda vita längarna är uppförda 1960 efter ritningar av arkitekt Klas Anshelm liksom *Östarpshallen* som ligger direkt sydväst om Gästgivaregården. Östarpshallen inrymmer bland annat tillfälliga utställningar.

Möllegårdens gårdsanläggning i rött korsvirke med vitputsade tegelfyllningar och stråtak är belägen på höjdpåsen väster om vägen. Möllegården uppfördes 1923-1924 som bostad för "gårdsfogden" då den gamla gården, Gamlegård, gjordes till museum. På detta vis skulle Gamlegårdens interiörer kunna återföras till sitt ursprungliga skick och behållas så för framtiden.² Möllegården består av en bostadslänga som är sammanbyggd med ekonomibyggnaderna och bildar en u-formad gård. Direkt norr om gården finns en loge med träkonstruktion uppförd 1938-1939. Väster om gården ligger *svinhuset* uppfört 1948-1949. Svinhuset är uppfört i rött maskinslaget tegel och sadeltaket är täckt med enkupigt rött Veberöds taktegel på öppen läkt. Huset rymmer svinstia, hönshus och pannrum.

På påsen intill Möllegården står även vindmöllan som flyttades 1924 från Vipeholm i Lund där den uppfördes vid slutet av 1700-talet.³ Vindmöllan är en s.k. *stubbamölla* vilket innebär att hela kvarnen är konstruerad så att den är vridbar mot vinden runt en vertikal stolpe, stubben, mitt i kvarnen. Karlin hoppades att Vipehmöllan och vattenmöllan skulle mala den råg som Östarp avkastade. Lantbrukets utveckling lade hinder i vägen och det skulle ha krävts stora kostnader för att kunna bevara lantbruksmetoderna i praktiken.

Nedanför påsen mot Röddebäcken ligger Malttorkan och Brytestugan. *Malttorkan* är ett litet korsvirkeshus med vita fyllningar och stråtak. Malttorkan är flyttad till platsen från gården Stampen i grannbyn Stora Rödde, sedan Kulturen övertagit Östarp. Dess funktion är torkhus för malt, en kölna eller mälta. Invändigt finns en murad ugn varöver ligger en torkställning av perforerade bräder. *Brytestugan* ligger ingrävd i backen. Brydan eller bastan där linet bereddes är indelad i ett inre rum och ett yttre svale under tak. Byggnaden är uppförd efter förebild från Agusa i Andrarums socken på Österlen, då inga bevarade brytestugor fanns att tillgå på närmare håll. Den är byggd av gråsten med torvtäckt åstak och risflätad gavel.

Vid Röddebäcken, norr om stenbron, ligger *vattenmöllan*. Byns gamla mölla revs i början av 1900-talet. Då Kulturen tillträdde Östarp uppförde man istället den nuvarande vattenmöllan, vilken före flytten till nuvarande plats låg några hundra meter längre nedströms vid samma bäck. Byggnaden är uppförd i korsvirke med vitputsade fyllningar och stråtak. Möllan drivs av ett underfallshjul i trä men saknar idag maskineri.

---

² Kulturen 1962 s.11

³ Kulturens Östarp, vägledning för besökare

Längs grusvägen från Møllegården korsar man Röddebäcken över en välvd stenbro i gråsten för att nå fram till Gamlegård. *Gamlegård* ligger i sydvästslutningen intill bäcken. Gamlegård ligger på ursprunglig plats där den uppfördes 1812 sedan den förra gårdsanläggningen brunnit ner. Det är en helt kringbyggd fyrhängad anläggning uppförd i korsvirke med kalkstrukna fyllningar av huvudsakligen lersten. Sadeltaget är täckt med halm.

Genom att följa grusvägen västerut från Gamlegård når man *Alriksgården*. Gården består av en friliggande mangård i tegel samt en u-formad ekonomibyggnad som bildar en öppen fyrkant med öppning i öster mot mangården. Byggnaderna är uppförda efter laga skifte och ligger på ursprunglig plats. Till gården hör även en fristående ekonomibyggnad, vagnslidret och verkstaden. En locklistpanelklädd byggnad med stomme av korsvirke och lerstensfyllningar.

5. Kulturhistoriskt värde

Gamlegård

Gården är en museianläggning som gestaltar 1800-talets jordbruksnäringar. På ett pedagogiskt vis illustrerar gården grundläggande sammanhang i den skånska historien, kulturen och kulturlandskapet. Den fyrlängade gården med tillhörande marker och trädgård upplevs som autentisk och har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Östarp har ett högt upplevelsevärde, inte bara byggnaderna och inventarierna har ett kulturhistoriskt värde utan hela miljön. Gamlegård och Östarp har en särställning inom friluftsmuseer då gårdsbyggnaden står på ursprunglig plats och att ägorna, åkrar, skog och betesmarker, omfattar just de områden som gården erhöll vid laga skiftet år 1838. Gamlegård är omistligt för landskapsbilden och bedöms ha byggnadsminnesklass.

Platsen Östarp har lång kontinuitet och nämns första gången på 1500-talet i skrift. (Dalby klostrets jordebog, ingående i Malmö länens räkenskaper för 1546-47). Under 1800-talet före skiftet bestod byn av tre gårdar. Gamlegård är från 1812 och ersatte efter en brand en tidigare gård på samma plats. Gamlegård ligger således på ursprunglig plats och är med sina byggnader och marker en enhetlig miljö och representerar en gård som ligger kvar på bytomten efter skiftet.

Gamlegård har ett byggnadshistoriskt- och byggnadsteknikhistoriskt värde. Den är typisk för det byggnadssätt som utvecklats i trakten, korsvirke med putsade lerfyllningar och halmtak. Gårdens ursprungliga funktion samt dess byggnadsmaterial och –teknik är starkt sammankopplade med platsen och näringen. Gården och ekonomilängornas utformning och storlek bör ha direkt koppling till odlingen och djurhushållningen på gården. Byggnadsmaterialen är lokala och ursprungligen säkerligen hämtade på de egna markerna. Sten, virke, lera och halm. Byggnaden tillsammans med markerna ger möjligheter till vidare fördjupade studier i vilka material som fanns inom fastigheten i början av 1800-talet och vilka material och tekniker som användes när byggnaderna uppfördes.

Gamlegård har ett samhälls- och socialhistoriskt värde genom att den ger information om bygdens och samhällets historia samt om människornas livsvillkor och näringar på gården och i byn. Byn Östarp med fastigheten Östarp 1 som omfattar dagens Gamlegård, har en historia från att under 1600- och 1700-talen bestå av två gårdar som var kronohemman men över gick till frälsehemman, till att 1725 ägas av professorn i grekiska vid Lunds universitet och till att bli ruthållaregård. Gården upplevs som starkt förknippad med platsen och området vilket ger en känsla av samhörighet med omgivningen.

Gamlegård återställdes på 1920-talet till ett tidigare utseende vad gäller inredning, stallinredning och vissa invändiga ytskikt. Den återskapade 1800-tals miljön är en tolkning av Georg Karlin, som troligt hade både kunskap och resurser till att bygga upp en tillförlitligt återskapad tidig 1800-talsmiljö. Trots detta ”återställande” är gården mycket välbevarad vad gäller planlösningen, stommen och många detaljer.

Möllegården

Möllegården representerar en del av det Kulturens Östarp som Georg Karlin skapade för snart 100 år sedan. För att möjliggöra ett långtgående bevarande av Gamlegård uppfördes Möllegården 1923-1924 som bostad för gårdsbrukaren, men även som en gestaltning av bymiljön före skiftet i mitten av 1800-talet. Gården har ett traditionsvärde genom att den bebotts av gårdsbrukarna sedan den uppfördes. Det var även vid den tiden ett framsynt synsätt att bygga en ny gård för att möjliggöra bevarandet av Gamlegård och Möllegården har därför ett museiologiskt värde.

Möllegården har ett byggnadshistoriskt värde och ett pedagogiskt värde genom byggtekniken och gestaltningen av bymiljön. När gården uppfördes var idén att den inte med sin exteriör fick avvika eller störa den gamla bygdebilden. Gården är uppförd i den trelängade gårdsformen, vilket är vanligt i närliggande Stora och Lilla Rödde.

Korsvirkesbyggnad med putsade tegelfyllningar representerar den lokalt traditionella byggnadsmaterialet och -tekniken. Tegel i fyllningarna utgör exempel på ett för de mindre gårdarna i Skåne "modernare" material än lersten. Möllegården har ett miljöskapande värde med sina byggnader och marker och är viktig för landskapsbilden.

Gården är till sitt yttre och till dispositionen av utrymmena i stort välbevarad sedan uppförandet. Bostadsdelen är interiören helt moderniserad under slutet av 1900-talet men planlösningen är sannolikt bevarad.

Svinhuset och den fristående logen är båda representanter för jordbrukets utveckling vid industrialismens genombrott. De är i stort sett oförändrade sedan uppförandet. Svinhuset är en renodlad tegelbyggnad med förankring i det lokala tegelbruket i Veberöd. Logen med dess stora volym, stolpverkskonstruktion och eternittak har ett byggnadsteknikhistoriskt värde.

Möllegården med svinhuset och logen bedöms utifrån denna undersökning vara viktig att bevara som en del i Kulturens Östarp. Med varsam ändring skulle gården kunna få en ny funktion. Logen har en stor potential som lokal vid olika verksamheter. Möllegården är dock en slags rekonstruktion och kan därför lämpa sig som en byggnad där moment under exempelvis byggnadsvårdskurser kan utföras.

Vattenmöllan

Vattenmöllan är en museibygnad som är flyttad till sin nuvarande plats från sin ursprungliga plats en bit nedstoms längs samma å. Den bidrar till gestaltningen av den tidigare bymiljön och har ett miljöskapande värde. Den har även ett samhällshistoriskt värde då den ger information om vilka byggnader som var oundgängliga för den gamla tidens självhushållning. Byggnaden innehåller ett autentiskt stommaterial men saknar stora delar av maskineriet.

För en mer tydlig pedagogiskt värde krävs omfattande insatser för att få möllan i funktion men även mindre insatser som information och erforderliga redskap och utrustning kan öka det pedagogiska värdet.

Malttorkan

Malttorkan är en museibygnad som är flyttad till sin nuvarande plats från sin ursprungliga plats i grannbyn Stora Rödde. Den bidrar till gestaltningen av den tidigare bymiljön och har ett miljöskapande värde. Den har även ett samhällshistoriskt värde då den ger information om vilka byggnader som var nödvändiga för den gamla tidens självhushållning.

Byggnaden har ett byggnadshistoriskt värde då korsvirkesstommen till största delen högst sannolikt är ursprunglig och ännu har kvar stakar för lerklining i fyllningarna. Klinefacket i det sydvästra hörnet är mycket autentiskt med god kvalitet i utförandet. Väggarnas klineväggs stakar är synliga ska behandlas mycket varsamt. Dessa kan pedagogiskt visa hur en klinevägg är uppbyggd. Byggnaden har en patina invändigt. Invändigt finns även ugnen som visar hur malten torkades.

För att höja upplevelsen av byggnadens funktion bör mer information om malttorkning tillföras. Byggnadens funktion kan även tydliggöras under särskilda dagar när evenemang anordnas på Östarp.

Brytestugan

Brytestugan är en museibygnad som är uppförd efter förebild från Agusa, en brytestuga på Österlen. Byggnaden har dock förändrats främst vad gäller takets konstruktion under dess museala tid. Byggnaden bidrar till gestaltningen av den tidigare bymiljön och har ett miljöskapande värde. Den har även ett samhällshistoriskt värde då den ger information om vilka byggnader som var nödvändiga för den gamla tidens självhushållning. Brytestugan på Östarp åskådliggör ett viktigt avsnitt i forna tiders folkliv. Det gäller inte bara arbetet utan också festlivet, eftersom den gemensamma mödan ofta utlöste ett avslutande brytegille. Idag är brytestugor sällsynta. Byggnadskonstruktionen är ålderdomlig, men hur gammal traditionen torkhus ingrävda i en backe med kallmurade väggar och fri gavel med ingångsdörr är, är en öppen fråga.

Byggnaden är en rekonstruktion och därför en byggnad som lämpar sig väl för byggnadsvårdskurser, exempelvis torvtäckning av tak.

Vindmöllan/Stubbamöllan

Stubbamöllan är en museibygnad som är flyttad till sin nuvarande plats. Den är en av Skånes 20 bevarade stubbamöllor och har därför ett högt kulturhistoriskt värde. Möllan är autentisk även om den har flyttats, vilket också är vanligt för stubbamöllor.

Stommen och interiören är mycket välbevarade med hög patina. En vindmølla är en produktionsmiljö och det viktigaste med byggnaden var dess funktion. För att en mølla skulle fungera väl för malningen av mjölet har delar i maskineriet alltid successivt bytts ut. Stubbamöllan på Östarp är inte funktionsduglig idag men det är möjligt att reparera.

Möllan har även ett samhällshistoriskt värde då den ger information om vilka byggnader som var nödvändiga för den gamla tidens självhushållning. Den bidrar till gestaltningen av den tidigare bymiljön i Östarp och har ett miljöskapande värde. För att öka upplevelsen och det pedagogiska värdet samt för byggnadens bevarande är det viktigt att vingarna kan snurra och att kvarnhus går att vrida.

Alriksgården

Gården är en del i Kulturens Östarp. Tillsammans med Gamlegård illustrerar gården på ett pedagogiskt sätt jordbrukets utveckling från 1800-talets början, skiftet av byn och fram till 1900-talets mitt. Alriksgården representerar en utflyttad gård efter skiftet. Gården har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och bedöms hålla byggnadsminnesklass.

Boningshuset är uppfört i en för sekelskiftet tidstypisk skånsk tegelrenässans. Den symmetriskt utformade fasaden är uppfört i maskinslaget rött tegel, troligen från något av traktens lokala tegelbruk. Fasaden har omsorgsfullt utformade detaljer som rikt profilerade gesimser, pärlfog, konvex sockelfog, formtegel och antydning av pilastrar i fönsteromfattningen vid frontespisen. Till största delen är de ursprungliga fönstren bevarade och taket är omlagt i samma utseende som det tidigare eternittaket.

Interiört är huset välbevarat. Planlösningen följer den tradition som inleddes med högreständsbegyggelsen och som fördes vidare till prästgårdarna och som så småningom anammades även inom den agrara arkitekturen. Matsalen ges en central placering och övriga rum är förlagda i fil. Två rum är renoverade under 1970-1990-talen och köket under 1940-talet, övriga rum är mycket välbevarade och orörda. Köket har en tidstypisk inredning med bland annat lägre bänkhöjd och skåp av plywoodskivor. Materialvalen är tidstypiska, plywood, skivmaterial och linoleummatta. I köket finns omsorgsfulla detaljer som rundade bänkhörn och rundade kanter på kakelplattorna. Köket gestaltar tiden när vatten och elektricitet drogs in på fastigheten men man behöll ändå vedspisen och bakugnen och tvättutrymmen fanns i källaren. De övriga rummen har bevarade snickerier, tapeter, väggmålningar, takmålningar och polykromt bemålade takrosetter. Gjutjärnskaminerna ger en lokal förankring genom att de tillverkats i Lund på Carl Holmbergs mekaniska.

Ekonomibyggnaderna har ett högt byggnadshistoriskt värde. De är ett gott exempel på hur byggnaderna ändrats under tidens gång men de står kvar på ursprunglig plats. Till ekonomibyggnaderna och den fristående förrådsbyggnaden har mycket byggnadsmaterial från de tidigare ekonomilängorna och bostadshuset återanvänts. Det återanvända korsvirket har ett ursprungsvärde och de senare materialen tegel, eternit och siporex har alla en tidstypisk och lokal förankring.

Ekonomibyggnaderna speglar mekaniseringen av jordbruket under 1900-talet och att man nu producerade ett överskott med ett intensivare jordbruk. Detta tydliggörs i ekonomilängorna genom de förhöjda portarna, förhöjda vindar med påbyggd loge samt fler djurbås än på Gamlegård.

Gästgivaregården och Östarpshallen

Gästgivaregården är en restaurang i drift. Gästgiveriet har en tradition sedan 1920-talet och är en plats där många firat högtider och sammankomster. Den äldsta delen av byggnadskomplexet är uppfört i stort sett som en kopia av Kulturens gästgivaregård som brann ner på platsen 1952. Den förra var i sin tur uppförd efter förebild av gästgivaregården Kalinan i Arlov. Den äldsta delen är uppförd i för bygden traditionellt korsvirke med tegelfyllningar och de senare tillbyggda delarna är slätputsade och vita. Gästgivaregården är skapad för att smälta in i miljön och har även ett miljöskapande värde för platsen.

Ryggåsstugan och Östarpshallen, som är uppförda enligt ritningar av Klas Anshelm, har interiört ett arkitektoniskt värde genom volymen och det traditionella utförandet i modern tappning.

Östarpshallen har även ett exteriört arkitektoniskt värde genom den moderna gestaltningen med takfönster övernock, utanpåliggande snedsträvor och stora bultar men med tydlig utgångspunkt i den traditionella skiftesverkskonstruktionen. Östarpshallen har även ett traditionsvärde genom att virket är hämtat ur egen skog och är härmed starkt sammankopplad med platsen.

6. Gamlegård

Historik och tidigare utförda åtgärder

Den gamla gården på Östarp brann ner 1810. Strax därefter lät ägaren Anders Pålsson bygga upp en ny byggnad vilken stod klar 1812, den som nu ägs av Kulturen och kallas Gamlegård. Efter honom ägde två generationer av hans efterkommande gården innan den såldes, varav den sista avled 1923 strax efter det han undertecknat köpekontraktet med Kulturen⁴. De fyra längorna omsluter en kvadratisk gårdsplan och mittaxeln för direkt fram till stugans ingångsdörr. Vid skiftet kring 1830 beskrevs Gamlegård som *”stuglängan av Ekekorsvircke med lerväggar under halmtak i godt stånd, trenne uthuslängor af samma byggnadssätt – äfven i godt stånd”*. Karlins intention var att såväl till det yttre som inre återställa den gamla gården sådan den stod innan den moderna tiden ryckt in med bräddlagda golv, tryckta tapeter, moderna möbler och gardinprydda förstoraade fönster.⁵

När skiftet avslutades 1843 låg endast Gamlegård kvar på den gamla bytomten med samma byggnader som uppförts 1812. Ändringar var endast att boningshuset blivit utdraget i väster i jämbredd med den västra ladugårdslängan, samt att ett fristående svinhus som tillkommit några år innan Kulturen blev ägare. Däremot hade byns ekonomihus skvaltkvarnen, malttorkan och brydestugan under årens lopp försvunnit liksom de båda torplägenheter som finns markerade på skifteskartan.⁶

År 1924 beskriver Karlin åtgärderna vid Östarp enligt följande. Gammalgården hade återfått sin gamla karaktär i såväl det yttre som det inre (med undantag för undantagsstugan). Den gamla brunnen på gårdsplan återställdes (framgår inte hur). Den moderna inredningen i fähuset avlägsnades och ersattes med den äldre traditionella med tvärgående bårader. Fönsterinfattningen återställde så som den var för tjugo år sedan med förebild från blyinfattade fönster som låg på vinden. Korsvirket tvättades rent, som under de sista åren blivit överkalkat. Bräddgolven i daglig- och sommarstugan ersattes med lergolv. De brunglänsande loften befriades från påklistrat takpapper.

Gamlegård har beskrivits som en helt kringbyggd fyrlängad anläggning uppförd i korsvirke med fyllningar av lera, kline, på stomme av käppar med halmflätning. Under tidens gång har dock åtskilliga av fackens fyllningar ersatts med murningar av obränd lersten. I senare tid har också timran i korsvirket varit struken med tjära. Ursprungligen var väggarna helt vitkalkade, både timran och fyllningarna, så som åter idag är fallet. I den västra längan finns spår av spikar i timran, vilket visar att väggen har varit linad (bräddklädd). Detta kan man se på fotografier från 1920-talet. Korsvirkeskonstruktionen är av den äldre typ som utmärks av att takbjälkarna, stickbjälkarna, är tappade igenom väggstolparnas övre del.⁷

Gamlegård består av bostadslänga, undantagslänga, stalllänga med port samt loglänga. Dessa omsluter en kullerstens belagd innergård. På innergården finns en brunn. En länga ligger utanför gården slutna fyrkant i linje med uppfarten till porten. Längan är en senare tillbyggd loge i till största delen stolpverk med delar i korsvirke med vitkalkade

---

⁴ Kulturen 1962 s.11

⁵ Kulturhistoriska museets Östarp 1924 s. 8

⁶ Dagens små ekonomihus är flyttade till Östarp.

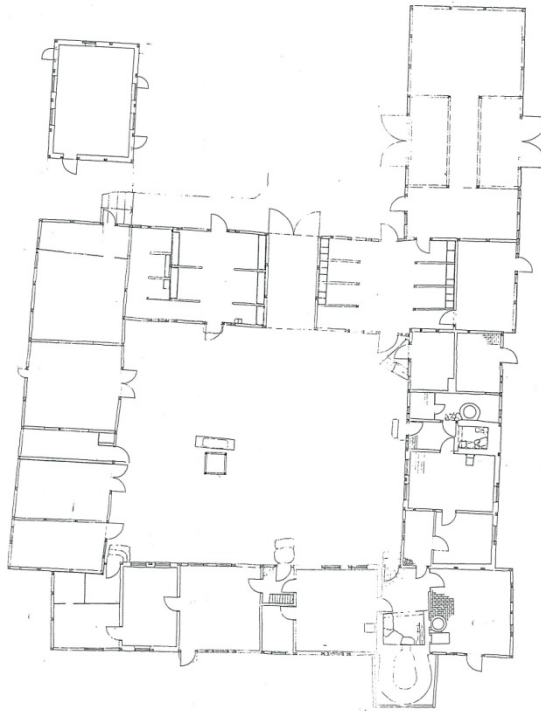
⁷ Kulturens Östarp, vägledning för besökare s.5

lerstensfyllningar. Logen är klädd med vitkalkad locklistpanel. På andra sidan om uppfarten ligger den stensatta gödselstaden och bakom denna ligger svinhuset. Svinhuset är uppfört i mestadels äldre korsvirke med vitputsade fyllningar och stråtak. I några av timrorna kan man se små spikar. Enligt fotografier från 1920-talet är svinhusets väst- och sydfasader brädklädda och mot norr finns en luta. Invändigt är inredningen helt nutida och väggarna är slätputsade och målade. Alla byggnaderna har sadeltak täckta med halm. Trädgården ligger söder om gården liksom jordkällaren.

Nedan följer korta beskrivningar av åtgärder ur årsredovisningarna:

- 1946 kommer omfattande reparationsarbeten att genomföras.
- 1956 partier av halmtaket har lagts om.
- 1956 nytt halmtak på svinhuset.
- 1957 byggnaderna har till det yttre lagats, kalkats och tjärats, en ny vattenho på gårdsplatsen.
- Första halvan av 1960-talet har halmtaken lagats och successivt delvis lagts om.
- 1973 reparerades fotträn och övrigt trävirke. Ett lergolv i dagligstugan lades (cement blandades i).
- 1978-79 Omfattande underhålls- och konserveringsarbeten påbörjades. Både väggar och tak berördes.
- 1980 renovering. Bl.a. ytterväggar mot öster, sterset, grunden förstärkt vid samtliga ytterväggar och vissa sträckor har väggarna lyfts och nya fotträn lagts in.
- 1980 reparation av svinhuset.
- 1982 svinhuset har inretts och ny el installerats.
- 1980-1990-talen halmtaken har successivt lagts om.
- 1998 omputsning av stora delar av de yttre fasaderna, klineväggar i norr verkar ha ersatts med lersten, byte av skadat timmer.
- 2007 Den nyare loglängan delar av panel och fotträ byttes i det nordvästra hörnet.
- 2007 Stödbjälkar i taket i häststallet ersattes med nytillverkade.
- 2007 bilades betonggolv bort och nya brädgolv lades in i Dagligstugan, Kammaren, Sommarstugan och i undantagets kammare.
- 2007 byttes fotträet på boningslängan åt söder.
- 2007 fotträet dragsäkrades med järnband under golvet från söder till norr i boningslängan.
- 2007 på stallängan mot gården ca 9 fotträ byttes. Stallens hörn lyftes upp och flyttades in i läge.
- 2007 vid södra fasaden och runt gården lades dränering och i schaktet lades värmekablar som skulle hålla grunden frostfri.

Gamlegård exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag

Byggnadsbeskrivning

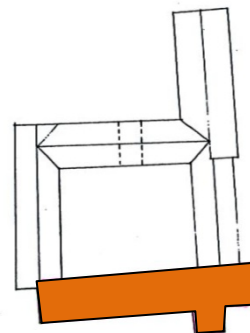
Byggnaden står på grundstenar och vitkalkad naturstenssockel fogad med hårt bruk. Sockeln varierar i höjd och följer topografin. Stommen består av korsvirke med putsade fyllningar avfärgade med vit kalkfärg, även timran är avfärgad med vit kalkfärg. Fyllningarna består i huvudsak av lersten men kan även vara av stående lerstakar, några stakar är idag inte synliga. Logen är i norra delen en stolpverkskonstruktion och i södra delen i korsvirke med lerstenfyllningar i de flesta facken. Logen är klädd med vitkalkad locklistpanel.

Korsvirket är uppbyggt av fotträ, stolpar, löshultar, lejd och stickbjälkar. Fotträna är förenade halvt i halvt i hörnen, i skarvar förenade halvt i halvt med rak stöt, i något fall rakt utan tapp, stolparna vilar på fotträ. Stickbjälkarna går igenom stolparna och är förankrade med två dymlingar, undantagsvis en dymling. Taket är täckt med halm bundet med raft av pinnar och järntråd i den liggande läkten. Avasaträet är i varierande utförande. Taket är ryggat med halm och ryggaträn.⁸

---

⁸ För avasaträet finns olika lokala dialektala benämningar, ex avväjsaträ. I nuläget är det inte klarlagt vilken benämning man använde i Östarpstrakten. Ursprunglig taktäckningsmetod och material bör efterforskas i arkiv och studie av fotografier. Även träslagen i olika byggnadsdelar, korsvirke, takstomme, bör gås igenom och jämföras med eventuellt arkivmaterial och äldre fotografier för att klargöra vilka träslag som är ursprungliga i olika delar och vilka delar som kan vara ersatta med andra träslag.

Södra längan

Figur 2. Gamlegård södra längan norra gårdsfasaden.

Sockel

Skador: Inga synliga skador. Något grön påväxt.

Stomme/Fasad

Norra fasaden (gårdsfasad)

Korsvirkesfasad med stickbjälkar. En stickbjälke centralt i fasaden har raka kanter i jämförelse med de resterande som är rundade. I lejden finns borrarade hål. Längst i öster är syllen och tröskeln i äldre ekvirke. Stolparna är förankrade i fotträet med vertikala järn fästa med bultar.

Skador: Ovan de östra fönstren är lejden tryckt inåt ur läge. Dymlingarna i stickbjälken vid västra dörren är av men sitter kvar. Lokalt putsbortfall i två lerstensfyllningar, i huvudsak i nedre fyllningar.

Åtgärder snarast. Laga puts med lera och avfärga med vit kalkfärg. Dymlingar i stickbjälkar, se metoder sidan 10.

Östra gavelfasaden

Gavelröstet är klätt med äldre panel i varierande bredder. Röstet skiljs med en vattbräda ifrån fasaden.

Skador: något grön påväxt på vattbrädan

Åtgärder: När vattbrädan så småningom måste bytas ersätts den med en bräda som är ca 2 tum bredare för att bättre skydda fasaden. Traditionellt har vattbrädorna varit bredare än den befintliga.

Figur 3. Vy från sydväst, södra fasaden.

Södra fasaden

Korsvirkesfasad med stickbjälkar. En stickbjälke i den västra delen är nyare. Längst i väster är fotträet i äldre ek, övriga delar av fotträ i huvudsak ersatta 2007. Stolparna är förankrade i fotträet med järn. Längst i väster kan man i korsvirkeskonstruktionens skarvar samt i och med att stickbjälkarna här skiljer sig genom att ha en dymling istället för två, utläsa att byggnaden är förlängd åt väster något senare än när gården uppfördes. **Skador:** Dubbarna till stickbjälkarna är av längst i väster samt vid dörren i öster. Det övre facket väster om dörren till sommarstugan är något fuktigt. Beror sannolikt på att taktäckningen är bristfällig. Putsen på bakugnen är lagat med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk, lokalt putsbortfall. Sockeln är tätad med hårt bruk mot fotträet. Springor i fotträet är punktvis tätad med bruk. Det föreligger risk att fotträet är angripet av hussvamp. Fotträna i ek är mer motståndskraftiga mot hussvamp och denna kan därför vara svår att upptäcka. I och med att rummen med hussvamp saneras har stavar med gift borrats in i fotträna. Giftstavarna löser ut om fukthalten överstiger en kritisk nivå för hussvampen.

Åtgärder snarast: Tätning med bruk emot och i fotträ knackas bort. Se vidare metoder sidan 10.

Åtgärder 1-3 år: Dymlingar i stickbjälkar, se metoder sidan 10.

Åtgärder 4-12 år: Knacka försiktigt ner lagningar med hårt bruk på bakugnen. Lerstryk bakugnen och avfärga med vit kalkfärg.

Tak

Halmtäckning med ryggning i halm och ryggaträn. Taksparrarna är både äldre bilade och nyare sågat fyrkantsvirke, grov läkt och raft av pinnar. Halmen är bunden med järntråd. Takfallen lades om senast 1986-1987. Rännalarna är senare omlagda och i gott skick liksom det södra takfallet längst i öster ovan bakugnen. Skorstenen är besiktigad från mark vilket är otillräckligt för att göra en säker bedömning, men den ser ut att vara i gott skick.

Skador: Avtunnat halmlager, raften är synlig. Mosspåväxt.

Åtgärder snarast: Ersätt taktäckning (ej rännदार och över bakugnen) och rygging. Ryggaträn ersätts efter behov i lika dimension, träslag och längd som befintliga.

Dörrar

Norra gårdsfasaden: Tre stycken halvdörrar av grönmålad stående spontad panel.

Södra fasaden: Två stycken dörrar med bandgångjärn. Den östra i grönmålad panel och sirligt nedre bandgångjärn, den västra i tjärad panel.

Skador: Norra gårdsfasaden: Den östra dörren går inte att stänga. Den mittersta dörren är otät i nedre kant och i tröskeln växer hattsvamp. Södra fasaden: Båda dörrarna är otäta och något skadade i panelen i nedre kanten.

Åtgärder snarast: Norra gårdsfasaden: Justera den östra dörrens upphängning. Eventuellt bör den nedre delen fasas av. Den mittersta dörren bör få en yttre "vinterdörr" som sätts in tätt under ickesäsong för museet. Södra fasaden: Justera hängning. De rötskadade brädorna snedskarvas med nya bitar lika befintliga. Kapning sker ca 35 cm upp för att säkerställa fästning i friskt virke. Fästning sker från baksidans näre. Smidesdetaljerna bör renborstas med stålborste samt penselstrykas med kokt linolja. Även dessa dörrar kan förses med extra "vinterdörrar". Dörren till sommarstugan är relativt enkel för att sitta på en bostadslänga. Överväg att ersätta dörren med en tät dörr anpassad för en bostadslänga före restaureringsåtgärder vidtas.

Åtgärder 4-12 år: Måla dörrarna med linoljefärg, stryk tjärad dörr med trätjära. Färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Fönster

Träfönster med två lufter indelade med blyspröjs i sex rutor i varje luft. Fönsterglasen är i huvudsak äldre munblåst glas. Några rutor skiftar i blått och gult. På södra fasaden därtill ett enlufts-fönster indelat i tre rutor med träspröjs. Östra gavelfasaden; spårfalsfönster i nedre plan med delvis äldre glas. I övre plan modernt fönster med två lufter vardera indelat i tre rutor.

Skador: Något vittrad färg i bågar och karmar. En gammal glasruta i fönstret med träspröjs är spräckt. Östra gavelfasaden; vänstra fönstret, rötskadat bottenstycke. Södra längan; fönstret näst längst i söder har en spräckt glasruta.

Åtgärder snarast: Stryk bågar och karmar med linolja. Ersätt spräckta glasrutor med glas lika befintligt, kitta med linoljekitt och stryk med linoljefärg.

Åtgärder 1-3 år: Östra gavelfasaden; Rengör, kitta och måla fönster i gavelröstet. Skarva med nytt virke i rötskadat bottenstycke.

Åtgärder 4-12 år: Underhåll av fönster, målas med linoljefärg och kittas vid behov.

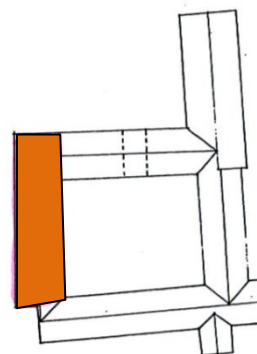
Övrigt

I söder sluttar marken från sydost ner mot byggnaden. Intill fasaden finns rabatter. Marken är mycket fuktig och fukt tränger in i fotträ och in i bottenbjälklaget. Fukten har sannolikt bidragit till hussvampsangrepp som upptäcktes 2010 i tre rum i den södra längan. I marken söder och norr om den södra längan finns dränering och en värmeslinga.

Åtgärder snarast: Projektering över behov av ytterligare dränering av markvatten samt grundvattnets påverkan är nödvändig före återställandet av hussvampsdrabbade rum. Geoteknisk utredning är utförd 2006. I rännदारerna ska regnvatten under ickesäsong ledas bort från byggnaden med hjälp av skivor. Håll avstånd mellan sockel/fotträ och jord i rabatten.

Västra längan

Figur 4. Södra gavelfasaden av västra längan samt östra gavelfasaden av södra längan.

Sockel

Skador: Inga synliga skador.

Stomme/Fasad

Gavelröstena lutar något utåt men är sannolikt byggt på detta sätt. Detta byggnadssätt skyddar gaveln något mot regn.

Södra gavelfasaden

Skador: Marken ligger an mot fotträet vilket orsakat rötskador, störst skada närmast det inre hörnet.

Åtgärder snarast: Gräv undan marken ifrån sockeln och tvärfoten. Anpassa marken och rabatten så att regnvatten från både taket och det som rinner längs marken rinner bort från byggnaden.

Västra fasaden

Korsvirkesfasad med stickbjälkar. En av bjälkarna i södra delen av längan har ej dubbar. Fotträet har en naturlig böjning. Fotträet i det nordvästra hörnet är sammanbundet med järn. I timran finns spår av små spikar, fasaden varit linad, brädklädd.

Skador: Långfotträet har något rötskador i nedre delen. Längst i norr vid hönsahuset är fotträet något rötskadat. Bidragande orsak är att hårt cementhaltigt bruk från sockeln går upp över fotträet. Något vittrad kalkfärg. De nedre facken är putsade med ett något hårdare bruk vilket kan orsaka fuktproblem i lerstensfack.

Åtgärder snarast: Knacka bort cementhaltigt bruk från långfoten. Vid hönsahuset bör fotträet hållas under uppsikt för bedömning om rötskadorna ökar.

Åtgärder 1-3 år: Avfärga facken med vit kalkfärg. Överväg att brädklä fasaden där fotträna är skadade för att undvika att dessa måste ersättas.

Åtgärder 4-12 år: När facken under tid åtgärdas och repareras ersätts hårt bruk med lerbruk och avfärgas med vit kalkfärg.

Figur 5. Vy från nordväst, västra fasaden och norra gavelfasaden.

Norra gavelfasaden

Korsvirkesfasad, gavelröset är klätt med äldre locklistpanel i varierande bredder. Under locklistpanelen sitter en vattbräda som vilar på små konsoler i stolparna och lejden.

Skador: Vattbrädan under locklistpanelen är rötskadad. En spricka och lagningar med kalkbruk i övre fack, vid framtida underhåll ersätt kalkbruk med lerputs. Grön algpåväxt på de nedre facken.

Åtgärder snarast: Ersätt vattbrädan i samband med takarbeten med en bräda som är ca 2 tum bredare än den befintliga för att skydda fasaden bättre.

Åtgärder 1-3 år: Rengör varsamt de nedre facken och avfärga med vit kalkfärg.

Figur 6. Östra gårdsfasaden av norra längan.

Figur 7.

Sydöstra hörnet vid mötet mellan den västra längan (till höger i bild) och den södra längan. Byggnaden är förlängd i väster varför här ursprungligen troligen fanns en passage.

Östra gårdsfasaden

Korsvirkesfasad med stickbjälkar.

Skador: Något rötskadat fotträ i den centrala delen av fasaden. Sprickbildning i det övre facket norr om den norra porten. I det södra hörnet finns fuktproblem sannolikt orsakade både av inträngande markvatten samt regnvatten från ränn dalen. Tidigare har man försökt åtgärda problemet att vatten tränger in i byggnaden, i fårahuset, genom att gjuta en platta på marken i hörnet intill trappan. Under vintertid brukar regnvatten ledas bort med hjälp av skivor. I det nedre facket är fotträet ersatt med tegel och mellan tegel och grundstenar samt mellan tröskel och grundstenar ligger papp. Man kan även se att byggnaden satt sig eftersom fönstret i hörnet har vridits snett. En stickbjälke mellan vagns- och redskapshus och loge är knäckt vilket orsakat att ena dymlingen är knäckt men sitter kvar.

Åtgärder snarast: Håll rötskadat fotträ under uppsikt. Laga sprickbildningar med lera och avfärga med vit kalkfärg. Regnvatten från ränn dalen måste ledas längre bort från byggnaden, speciellt när museet inte är öppet kan hörnet täckas med skivor som leder bort vattnet. Att vatten rinner in i fårahuset är inget större problem då golvet är jordstampat, dock är invändiga väggar något fuktskadade men detta beror troligen på att

taket tidigare har läckt. Byggnaden bör hållas under uppsikt så att förändringar noteras. Dymplingar i stickbjälkar, se metoder sidan 10.

Tak

Halmtäckning med ryggning i halm och ryggträn. Taksparrarna är både äldre bilade och av rundvirke samt naturligt böjda. Hanbanden är fästa halvt i sparrarna med dubb. Sågad läkt och raft av pinnar. Halmen är bunden med järntråd. Rännalarna mot gården är i gott skick liksom det västra takfallet.

Skador: Ryggningen börjar bli avtunnad och satt. Det östra takfallet är något avtunnat, raft syns och något mosspåväxt.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt ryggning och det östra takfallet.

Dörrar

Västra fasaden; en glugg till hönsahuset och en till gåshuset samt i ett övre fack centralt placerad i logen. Öppningarna finns inte på foton från 1920-talet. Östra gårdsfasaden; Fyra portar i olika storlek av stående släta sågade brädor i fallande bredd med bandgångjärn och delvis handsmidd spik. Norra gavelfasaden; en port av stående panel.

Skador: Något vittrad tjära.

Åtgärder 1-3 år: Stryk luckor och portar med trätjära.

Fönster

Västra fasaden; två träfönster. Det södra fönstret är ett spårfalsfönster. Östra gårdsfasaden; ett trä fönster indelat i tio rutor med träspröjs. Alla fönster är troligen avfärgade med röd slamfärg.

Skador: Vittrad färg. Fönstret på östra fasaden är skevt.

Åtgärder 1-3 år: Måla fönster i samråd med bebyggelseantikvarie.

Norra längan

Figur 8. Vy från nordost. Till vänster i bild logen, till höger i bild svinhuset, norra längan i mitten.

Grund/Socketl

Skador: Grön påväxt i norr.

Åtgärder 4-12 år: Rengör sockeln och stryk med vit kalkfärg.

Stomme/Fasad

Norra fasaden

Korsvirkesfasad med stickbjälkar. Fotträet i det nordvästra hörnet är sammanbundet med järn.

Skador: Öster om inkörsporten är fotträet tryckt ur läge och förstärkt med järn och facket ovanför kalvar ut något men konstruktionen är stabil. Ej åtgärd, i samband med andra arbeten kan fotträet skarvas med tapp. Väster om porten till häststallet är det övre facket fuktskadad på grund av att taktäckningen är dålig, det undre facket har lagningar med hårdare bruk.

Åtgärder snarast: Laga skadat fack i samband med att taket läggs om, vid framtida underhåll ersätt kalkbruk med lera, stryk därefter facken med vit kalkfärg.

Södra gårdsfasaden

Korsvirkesfasad med stickbjälkar. Stickbjälken längst i väster er tydligare dekorativt utformad än övriga stickbjälkar.

Skador: Putsbortfall i nedre delen av flera fack vilket lett till att lerstenen är delvis vittrad. Något mjukt fotträ i den östra delen – håll under uppsikt.

Åtgärder snarast: Lerstryk skadade fack och avfärga med vit kalkfärg.

Figur 9. Södra gårdsfasaden, pilen visar på puts och lerstensskador.

Figur 10. Vy från norr. Takfallet till höger i bild, (västra delen) är i dåligt skick och raften är synlig. Grön påväxt på portar och de nedre facken i väster. De övre facken är något fuktskadade på grund av den bristfälliga takräckningen.

Tak

Halmtak med ryggning av halm. Den östra delen på det norra takfallet är i gott skick.

Skador: Den västra delen av norra takfallet lades om 1984 och är i dåligt skick har påväxt av mossa och mycket tunt lager av halm, raften är synlig, ryggningen är dålig. Även

takfallet mot den västra längans gavel är mycket tunt och det regnar in. Ränn dalen i öster mot logen har något mosspåväxt.

Södra takfallet: Tunn taktäckning, raften är synlig något mosspåväxt.

Åtgärder snarast: Norra takfallet; ersätt taktäckningen på den västra delen av takfallet. Ersätt ryggningen.

Åtgärder 1-3 år: Södra takfallet; ersätt taktäckningen och ryggningen.

Dörrar/portar

Mot norr en större port med utsirade bandgångjärn vid inkörsporten, en halvdörr till kostallet och en till häststallet. Mot söder en halvdörr till kostallet och en till häststallet.

Skador: Norra fasaden; Grön påväxt på nedre delen av porten vid inkörsporten och på porten till häststallet. Södra fasaden; dörren till kostallet är sönder i nedre delen av panelen (ej åtgärd) och ett av bandgångjärnen, maskintillverkat, sitter löst. Dörren till häststallet, ett bandgångjärn saknar en spik i fästet.

Åtgärder snarast: Södra fasaden; Fäst bandgångjärn till kostallet med smidd spik. Fäst det maskintillverkade bandgångjärnet med klippspik eller spårskruv.

Åtgärder 1-3 år: Rengör portarna och stryk med trätjära.

Figur 11. Dörr till kostallet, södra gårdsfasaden, med maskintillverkat bandgångjärn upptill fäst med stjärnskruv och nertill smitt bandgångjärn. Till höger i bild putsskador och kittat fönster, till vänster i bild nyare spårfalsfönster. Olika utformning av stickbjälkarna.

Fönster

Norr fasaden; fyra träfönster indelade i två, tre eller fyra rutor per fönster.

Södra gårdsfasaden; fyra träfönster indelade i fyra respektive tio rutor med spröjs. Alla fönstren förutom kostallfönstret är relativt nytillverkade spårfalsfönster.

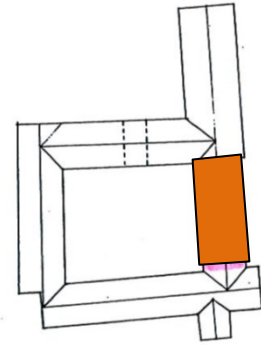
Skador: Norra fasaden; fönstren längst i öster och väster saknar delvis kitt och har vittrad färg. Södra fasaden; häststallfönster saknar delvis kitt och har vittrad färg.

Åtgärder 1-3 år: Rengör, kitta alla fönster utom spårfalsfönstren. Färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Åtgärder 4-12 år: Stryk de nytillverkade spårfalsfönstren med trätjära.

Östra längan

Figur 12. Östra fasaden

Grund/Socket

Skador: inga synliga skador

Fasad

Korsvirke med stickbjälkar.

Östra fasaden

Fotträet är i öster skarvat halvt i halvt med rak stöt på flera ställen.

Skador: De nedre facken har lagningar med hårdare bruk vilket troligen är hydrauliskt kalkbruk. Facket längst i söder har putsbortfall och lerstenen är vittrad, tidigare lagning med cementhaltigt bruk förvärrar skadan. I de fyra stickbjälkarna mot norr är dymlingarna av men sitter kvar. Sockeln är delvis tätad med hårt bruk mot fotträet. Fotträet vid undantagets kammare, ett av rummen som varit angripet av hussvamp, är något mjukt i underkant och rötskadat längre in. Fotträet är inte synligt inne i rummet. Det föreligger risk att fotträet är angripet av hussvamp. Fotträet måste uppmärksammas i den fortsatta planeringen angående sanering och återställande av de hussvampsangripna rummen.

Åtgärder snarast: Fyllning längst i söder; Knacka bort hårt bruk och putsa med fet lera. Dymlingar i stickbjälkar, se metoder sidan 10. Fotträet med rötskada måste uppmärksammas vid planeringen av det invändiga återställandet av rummet.

Åtgärder 4-12 år: I samband med att fyllningar successivt repareras ska hårt bruk ersättas med lera.

Figur 13. Den östra längan, möte mot södra längans östra gavelfasad. Putsskada i korsvirkesfyllning längst i söder. Rummet innanför har haft hussvampsangrepp. Fotträet är något rötskadat och det finns risk att fotträet är angripet av hussvamp.

Figur 14. Västra gårdsfasaden, till höger i bild hörnet mot södra längan.

Västra gårdsfasaden

Korsvirke med stickbjälkar. Fotträet är äldre och troligen ursprungligt. Uppmärksamma stickbjälken längst i norr. Denna pekar något uppåt och måste därför vara den första stickbjälken som monterats in i längan.

Skador: Dymlingarna i fem av stickbjälkarna är av men sitter kvar.

Åtgärder snarast: Dymlingar i stickbjälkar, se metoder sidan 11.

Tak

Halmtäckning och ryggning med halm och ryggaträn. Vinden har inte varit tillgänglig för besiktning. Skorstenen är besiktigad från mark vilket är otillräckligt för att göra en säker bedömning, men den ser ut att vara i gott skick.

Skador: Tunt halmlager, raften syns, något mosspåväxt. Ryggningen är dålig. Något vittrad kalkfärg på skorstenen.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt taktäckning och ryggning. Skorstenen bör besiktigas närmare och därefter erforderliga åtgärder.

Dörrar

Östra fasaden: En dörr av stående panel med bandgångjärn till huggeboden (idag redskapsförråd). Västra fasaden: Två grönmålade halvdörrar av stående spontad panel. Den norra dörren är av handhyvlad panel och invändigt finns spår av grågrönt färglager som skiljer sig mot dagens färgsättning.

Skador: Något vittrad och kritande färg. Dörren till förstugan i undantagslängan är något svår att öppna.

Åtgärder 1-3 år: Stryk de grönmålade dörrarna med linolja alternativt måla med linoljefärg, färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie, stryk dörren till huggeboden med trätjära. Fasa av nedre kanten till dörren till förstugan i undantagslängan som är svår att öppna.

Fönster

Östra fasaden: Två grönmålade tvålufts träfönster indelade med blyspröjs i sex rutor i varje luft. Ett grönmålat enlufts träfönster indelat i tre rutor med träspröjs och ett som är indelat i två rutor. I huvudsak munblåst och valsat glas. Västra fasaden: Tre grönmålade tvålufts träfönster indelade med blyspröjs i sex rutor i varje luft. Tre grönmålade enlufts träfönster varav ett är indelat i tre rutor med träspröjs och två indelat i två rutor. I huvudsak munblåst och valsat glas.

Skador: Något kritande färg, kitt saknas delvis i träspröjsade fönster.

Åtgärder snarast: Kitta fönstren med träspröjs. Stryk fönstren med linolja.

Åtgärder 4-12 år: Måla med linoljefärg, färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Övrigt: Håll växtligheten nere längs östra fasaden.

Loge

Figur 15. Västra fasaden.

Loge uppförd dels i stolpverk dels i korsvirke. Av timran att döma i fölahuset verkar denna del vara tillbyggt som en förlängning i hörnet av östra och norra längan men ingår i samma locklistpaneltäckning som logen.

Grund/Socket

Socket av murad gråsten fogad och avfärgad med vit kalkfärg. Vid fölahuset i öster är sockeln så gott som obefintlig, fotträet är delvis ersatt eller förgjutet med hårt bruk.

Skador: Något vittrad kalkfärg.

Åtgärder 4-12: Rengör och avfärga sockeln med vit kalkfärg.

Stomme/Fasad

Den äldre panelen har dels raka sågspår dels böjda spår från cirkelsåg.

Västra fasaden

I det nordvästra hörnet är locklistpanelen ersatt år 2007. Övrig locklistpanel är äldre patinerad och i ojämna bredder. Panelen är fäst med spik.

Skador: I det sydvästra hörnet är panelen skarvad i nedre kanten men denna skarvade panel sitter helt löst på grund av att fotträet som den är spikad i är kraftigt rötskadat. I detta hörn har logen invändigt varit angripen av äkta hussvamp 2010 och är sanerat, återställandet invändigt kvarstår. Bakom panelen finns spår av mycel som verkar gå igenom lerstenen och lerputsens. Det föreligger risk att hussvamp finns kvar i väggen.

Åtgärder snarast: Fortsatt planering av åtgärder mot hussvamp samt återställande. I det sydvästra hörnet måste fasadpanelen tas ner om ca 1m², om här finns mycel tas lerstenen bort. Fotträet, lerstensväggen och locklistpanelen återställs därefter.

Åtgärder 4-12 år: Avfärga fasadpanelen med vit kalkfärg.

Figur 16. Sydvästra hörnet av logen. Fotträet är bortrotat, fasadpanelen är skarvad och det föreligger risk att det finns mycel av hussvamp i väggen. I bild även norra längans häststaldörr.

Norra gavelfasaden

Äldre spikad locklistpanel i varierande bredder. Gavelröset är struket med tjära och fasaden med vit kalkfärg.

Skador: Något rötskadad locklistpanel i nedre kanten vid det östra hörnet. Håll under uppsikt, om skadorna ökar skarvas panelen nertill med nytt virke.

Åtgärder 4-12 år: Rengör och stryk gavelröset med trätjära och fasaden med vit kalkfärg efter att taktäckningen är omlagd.

Östra fasaden

Äldre spikad locklistpanel i varierande bredder. Panelen är i nedre kant skarvad med två horisontella brädor.

Skador: I den norra delen är enstaka locklister kraftigt rötskadade i nedre kanten och några panelbrädor är rötskadade i nedre kanten. Taktäckningen är i dåligt skick vilket leder till att regnvatten tränger in i fasadpanelen. I den södra delen vid fölahuset är locklisten kraftigt rötskadad. I den södra delen är lejden rötskadad. Vid fölahuset är fotträet delvis ersatt eller förgjutet med hårt bruk.

Åtgärder snarast: Täck lejden med en skyddsbräda, stryk brädan med vit kalkfärg. Skarva rötskadade locklister. Undersök fotträet och avlägsna bruk som eventuellt täcker fotträet.

Åtgärder 4-12 år: Skarva rötskadade panelbrädor. Avfärga fasaden med vit kalkfärg efter att taktäckningen är omlagd.

Figur 17. Logen östra fasaden och norra gavelfasaden.

Tak

Halmtäckning, ryggning med halm och ryggaträn. På gaveln är vindskivorna i olika utförande, den ena har rakt avslut och den andra rundat.

Skador: Ryggningen är mycket dålig. Halmtäckningen är tunn och raften syns, mosspåväxt. Den bitvis tunna taktäckningen orsakar fasadskador.

Åtgärder snarast: Ersätt ryggningen. Eftersom ryggningen är så dålig och det finns tecken på att fasaden skadas på grund av tunn taktäckning bör även hela taktäckningen bytas trots att den inte ännu är kraftigt uttunnad över hela takfallen. I samband med att taktäckningen läggs om, förläng solbrädor och vindskivor så att de skyddar gavelsparrarna.

Dörrar

Västra fasaden: Södra dörren är av stående tjärstruken panel upphängd med smidda fina bandgångjärn. Dubbelport till logen av stående tjärstruken panel upphängd med bandgångjärn. Underhåll genom att stryka med trätjära.

Östra fasaden: Dubbelport till logen av stående tjärstruken panel upphängd med bandgångjärn. Porten är lagad nertill med en horisontell bräda. Södra dörren till fölahuset är av stående tjärstruken panel upphängd med ett smidesbandgångjärn och ett maskintillverkat. Underhåll genom att stryka med trätjära.

Skador: Östra fasaden: dubbelporten är kraftigt rötskadad i det södra dörrbladet vid bandgångjärnet samt i nedre kanten av det norra dörrbladet.

Åtgärder 1-3 år: Skarva skadade brädor. Om åtgärden bedöms instabil för det södra dörrbladet kan det vara tvunget att nyttillverka dörrbladet i lika utförande som befintligt. Möjligtvis kan några brädor återanvändas liksom bandgångjärnen.

Fönster

Östra fasaden; Ett enlufts träfönster indelat i sex rutor med spröjs. Fönster utan hörnjärn fäst i hörnen med små spikar i form av kryss. Något osäkert vilket färgmaterial som använts på fönstren men det är troligen röd slamfärg.

Västra fasaden; Fyra enlufts träfönster indelat i tre respektive fyra rutor. Fönstren i logen är invändigt profilerade.

Skador: Kittet har delvis fallit bort, vittrad färg. I karmöverstycket på fönstret längst i söder på västra fasaden saknas en del av trävirket.

Åtgärder snarast: Östra fasaden; Kitta om med linoljekitt och måla. Noggrannare färgundersökning bör göras innan fönstren målas. Västra fasaden; Kitta om med linoljekitt och stryk fönstren med vit kalkfärg. Skarva karmen där en del saknas.

Jordkällaren

Figur 18. Jordkällaren ligger söder om Gamlegård, vy från nordöst.

Jordkällaren är ingrävd i marken och fronten mot norr är uppmurad i fogat putsat tegel. Putsen består sannolikt både av betongputs och kalkputs och är troligen avfärgad med silikatfärg eller förstärkt kalkfärg. Dörren är en grönmålad trädörr av liggande cirkelsågad panel. I söder finns ett järngaller. Taket är uppbyggt av interiöra tvärgående järnbalkar. Takputsen har grov ballast av natursten och tegel. Innerväggarna är av rött maskinslaget tegel fogat med lera och putsade med hårt bruk, vilket antyder cementhaltigt bruk, samt avfärgade med vit kalkfärg. Golvet och trappan är gjutna. I rummet finns en gjuten ho.

Skador: Exteriör: Puts och fogskador i det nordöstra hörnet. Järngallret i söder är nästan helt igentäppt av löv och gräs. Interiör: Puts och fogskador på väggarna samt saltutfällningar och gräs påväxt, orsakat av fukt och sannolikt för hårda och täta putsbruk och färg.

Åtgärder 1-3 år: Jordkällaren behöver gås igenom för att utreda fuktproblemen. Erforderliga åtgärder. Täta ytskikt får inte påföras på tak eller väggar.

Figur 19. Jordkällaren sett från väster, ingången är till vänster i bild.

Figur 20. Jordkällaren interiör, vy från norr mot söder.

Svinhuset

Gund

Murad och fogad gråstenssockel som följer topografin.

Skador: Inga synliga skador.

Stomme/Fasad

Korsvirke med putsade fyllningar avfärgade med vit kalkfärg. Korsvirket består av fotträ förenat halvt i halvt i hörnen, takbjälkarna vilar i klykor i stolparna förutom i det sydvästra hörnet. Gavelröstena är klädda med locklistpanel i fallande bredder.

Södra fasaden

Gavelröstet är klätt med locklistpanel.

Skador: Marken ligger an emot fotträet i östra delen vilket har orsakat rötskador.

Resterande del av fotträet är täckt med cement.

Åtgärder snarast: Gräv undan marken som ligger an emot fotträet.

Västra fasaden

I de norra gåtarna finns en huggen skåra vilket tyder på att virket är återanvänt.

Skador: Stor del av fotträet är kraftigt rötskadat samt har insektsangrepp med 4-5 mm stor hål. Rötskada och insektsangrepp i de två mittersta stolparna.

Åtgärder 4-12 år: Skarva om möjligt fotträ och stolpar alternativt ersätt med nya i ek.

Figur 21. Vy från sydväst. Pilarna markerar rötskadat fotträ och stolpar.

Norra fasaden

I timran finns spår av spikar från att väggen tidigare troligen varit brädklädd.

Skador: Något rötskada i locklistpanelens nedre del – ej åtgärd i nuläget. Grön påväxt på vattbrädan som skiljer röster ifrån fasaden. Något grön påväxt på de nedre fyllningarna. Fotträet i det nordöstra hörnet är lagat med hårt bruk.

Åtgärder snarast: Avlägsna bruk som tätar fotträ.

Åtgärder 4-12 år: Rengör panel och vattbräda, stryk med trätjära. Rengör och avfärga fasaden med vit kalkfärg.

Östra fasaden

Skador: De nedre fyllningarna är något smutsiga.

Åtgärder 4-12 år: Avfärga fyllningarna och timran med vit kalkfärg.

Figur 22. Östra och norra gavelfasaden.

Tak

Tak täckt med halm med ryggning av halm och ryggaträn. Vindskivorna har olika nedre kant, dels rak dels rundad.

Skador: Mosspåväxt, ryggningen är något nedsunken. Grön påväxt på vindskivorna

Åtgärder 1-3 år: Reparera och fyll på ryggningen.

Åtgärder 4-12 år: Rengör vindskivor och solbrädor, stryk med trätjära.

Dörrar

Två luckor i öster av brädor med kraftiga bandgångjärn. I norr en lucka i röstet av nyare tjärad locklistpanel. I väster en lucka av stående brädor och i söder en dörr av stående panel.

Skador: Något grön påväxt.

Åtgärder 4-12 år: Rengör dörrar och luckor, stryk med trätjära.

Fönster

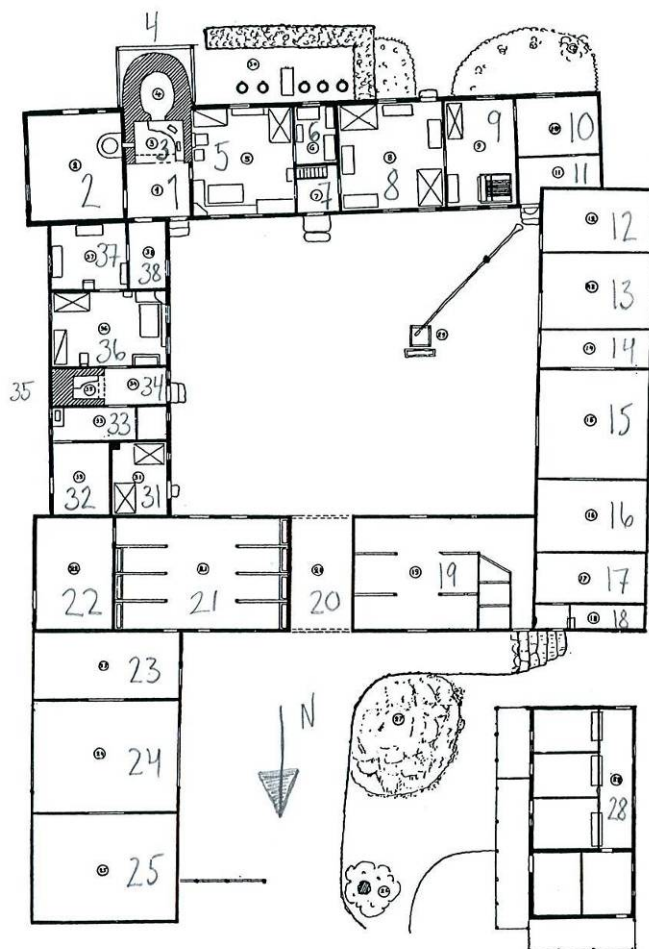
Fem fasta enluftsfönster i trä indelade med spröjs i åtta rutor förutom fönstret i norr som är indelat i tre rutor.

Skador: På östfasaden saknas delvis kitt.

Åtgärder snarast: Kitta fönstren i öster.

Åtgärder 1-3 år: Genomgång av fönster, kitta vid behov med linojekitt, stryk med trätjära

Gamlegård interiör – skadebesiktning, åtgärdsförslag

1. Kök	9. Vävkammare	16. »Logolv»	24. Nya logan	31. Drängkammare
2. Stårset	10. Kistekammare	17. Hönsahus	25. »Logolv»	32. Huggebod
3. Spis	11. Rustkammare	18. Gåсахus	26. Kastanjen, nu- mera fälld	33. Spiskammare
4. Bakugn	12. Fårahus	19. Fåhus	27. »Möddingen»	34. Förstuga
5. Dagligstuga	13. Vagns- o. red- skapshus	20. Port	28. Svinhus	35. Spis
6. Kammers	14. »Logolv»	21. Stall	29. Brunn med brunnjong	36. Undantagsstuga
7. Förstuga	15. Loga	22. Fölahus		37. Kammers
8. Sommarstuga		23. »Logolv»		38. Kistekammare

Figur 23.

Bostadshus – södra och östra längan

I fyra rum i bostadshuset (rum 37, 5, 6 och 8) upptäcktes sensommaren 2010 angrepp av äkta hussvamp. Saneringen påbörjades 2010 och har under sommaren 2011 slutförts men återställandet av interiören återstår. Trägolven och golvbjälkarna har tagits ut varefter sand och lera, där det kan finnas sporer och mycel, har sugits ut med torrsgubil. Allt urtaget material har fraktats till återvinningsstationen som riskavfall. Härefter har

fotträ bränts med gasolbrännare och golv och fotträ besprutats med gift. I de fotträ som bedömts vara i gott skick har stavar med gift borrats in. Dessa löser ut om fukten i fotträna överstiger kritisk nivå för gynnsamma förhållanden för hussvamp. Under vintern 2011-2012 kommer det fortsatta återuppbyggnadsarbetet att planeras och återställandet snarast möjligt. Arbetet måste föregås av noggrann planering för bästa konstruktion och bästa material. Intentionen är att nya trägolv med traditionell konstruktion och material kommer att återuppbyggas och eventuellt att den utvändiga dräneringen kommer att utökas på södra sidan.

Rum 31 Drängkammare (idag personalrum)

Brädgolv, kalkputsade och vitkalkade väggar. I den östra väggen finns spår av ett ljusrött färglager. Sparsamt bilad vitkalkad takbjälke med naturlig böjning. Nytt bräddtak. I sydöstra hörnet putsad och vitkalkad murstock i rött tegel. I rummet finns modern elektricitet framdragen.

Skador: Lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk i västra väggen. Vid underhåll av innerväggar ska alltid lera eller kalkbruk användas enligt analys för specifik vägg. Färgsättning i rummet bör föregås av färganalys där eventuella tidigare färgsättningar på både snickerier och väggar kan framkomma. Mellan fotträ och golvplankorna finns tätning med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk.

Åtgärder snarast: Kontrollera att golvet ventileras och avlägsna hårt bruk mellan fotträ och golvplankor.

Figur 24. Till vänster: rum 31 drängkammaren, ljusröd färg på väggen.

Figur 25. Ovan: rum 33, stickbjälkarna är sparsamt bilade. Pilen markerar putsskada och fäste i korsvirkesstolpe som bör mätas in för kontroll av eventuella rörelser i stommen.

Rum 32 Huggebod (idag redskapsbod)

Tegelgolv. Väggar i korsvirke med lerstensfyllningar som är lerstrukna och avfärgade med vit kalkfärg. Två takbjälkar varav den mittersta är sparsamt bilad takbjälke med naturlig böjning. Mellan den mittersta takbjälken och taket finns nya kilar vilket tyder på att taket rätats upp. På utsidan är dymlingarna i stickbjälken av och stickbjälken har krympt något i jämförelse med hålet i stolpen. Nytt hyvlat brädtak.

Skador: Lokalt bortfall av lerputs. I takbjälkar insektsangrepp troligen strimmig trägnagare.

Åtgärder snarast: Sopa bort borrhjulet och se om det kommer nytt för att konstatera om angreppet är aktivt. Feromonfällor kan med fördel användas för att fånga skalbaggar under den varma årstiden. Vid ett angrepp bör om möjligt den relativa fuktigheten minskas till omkring 50 %. Byggnadskonstruktioner kan behandlas med värme eller kemiska medel (sprutning eller gasning).

Åtgärder 1-3 år: Laga väggarna med lera och avfärga med vit kalkfärg.

Rum 33 Spiskammare

Rummet är genom en vitkalkad brädvägg indelat i två delar. I den västra delen finns en modern elcentral. Tegelgolv i den västra delen och gjutet golv i den östra delen. Den södra väggen som vetter mot spisen är i vitkalkad natursten, övriga väggar i korsvirke med vitkalkade putsade fyllningar, även timran är vitkalkad. Putsen i det västra utrymmet är relativt hård vilket antyder att väggarna inte är lerklinade. I den norra väggen finns en igensatt dörröppning till huggeboden. Nytt hyvlat brädtak med synliga takbjälkar. Dörren mellan utrymmena är en handhyvlad paneldörr. I rummet står en gammal spegeldörr med praktgångjärn.

Skador: inga synliga skador. Vid underhåll av innerväggar ska alltid lera eller kalkbruk användas enligt analys för specifik vägg.

Figur 26. Till vänster: Förstuga och spis.

Figur 27. Ovan: golvet är urgrävt för sanering av äkta hussvamp i rum 37, kammare, fotträet är tätat med cement. Nordvästra hörnet i rummet. Det föreligger risk att fotträna är angripna av hussvamp.

Rum 34 och 35 Förstuga och spis

Tegelgolv. Vitkalkade putsade väggar. Nytt hyvlat brädtak, intill sydsidan finns en del av äldre handhyvlat takbrädor bevarade med synliga takbjälkar. Spisen är av natursten putsad med lera och avfärgad med vit kalkfärg. Vid spisöppningen sitter en horisontell träbjälke. Skorstenen i natursten och tegel är putsad med lera. Mot rum 36 finns en dörr av stående hyvlade bräder med profilerade raka narar och smidda små bandgångjärn.

Skador: Vittrad lera och fog i skorstenen. Insektsangrepp i form av or i fönsterkarmen. Brädan i fönsterbänken är knäckt, om den går av ersätt med ny lika befintlig.

Åtgärder snarast: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

Åtgärder 1-3 år: Undersök skorstenens skick noggrant. Erforderliga åtgärder. Viktigt att lera används vid underhåll.

Rum 36 Undantagsstuga

Äldre hyvlat längsgående brädgolv med patina. Väggarna är putsade med troligen kalkbruk och avfärgade med vit kalkfärg. Smala profilerade målade golvlistor och dörrfoder. Handhyvlat äldre brädtak med synliga takbjälkar. Mot rum 37 finns en dörr av stående hyvlade bräder med profilerade raka narar och smidda små bandgångjärn. I rummet finns en sättugn.

Skador: Insektsangrepp i form av or i tak, golvplankor och dörrfoder.

Åtgärder snarast: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32. Golvet måste undersökas för att säkra att här inte finns äkta hussvamp i golvbjälklaget.

Inspektionsluckor bör varsamt tas upp.

Rum 37 Kammare

Golvet är urgrävt sommaren 2011 på grund av äkta hussvampsangrepp. Väggarna är putsade med kalkputs på hönsnät och avfärgade med vit kalkfärg. Den södra väggen består av panel med pappspänning som är vitkalkad. I den östra väggen är det murat med tegelsten emot fotträet. I den norra och södra väggen är fotträet täckt av hårt bruk (cementhaltigt) och går inte att se. Grundstenarna under väggarna är synliga efter utgrävningen. Taket är av nya hyvlade brädor med synliga takbjälkar.

Skador: Det föreligger risk att fotträet är angripet av äkta hussvamp, se utvändiga åtgärder. Insektsangrepp i form av or i takbjälke.

Åtgärder snarast: Sanering efter hussvamp varefter nytt golv ska läggas in. Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

Rum 38 Kistekammare

Kullerstengolv. Väggarna är putsade och avfärgade med kalkfärg. Tak av dels nya hyvlade brädor dels av äldre takbrädor med synliga takbjälkar. Dessa äldre brädor liksom takbjälkarna är svarta av sot och det finns spår av pappspänning och spik. Takbrädor med spår av tidigare användning och tapetsering ska behandlas varsamt.

Skador: Inga synliga skador.

Rum 1, 3, 4 Kök och bakugn

Golv av kullersten i form av större hällar i förrummet och mindre i spisen intill bakugnen. Väggarna är putsade och avfärgade med vit kalkfärg. Dörren och väggen som avskiljer spisen från förrummet är av vitkalkad pärlspontpanel i något varierande bredder. Taket består av mestadels äldre sotiga handhyvlade brädor med synliga takbjälkar. En del av

takbräderna är ersatta med nya hyvlade bräder. Muren i spisen är murad och putsad med lera men här finns lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk. Spisen är i funktion. Kring öppningen till bakugnen finns ett murat valv i två stenars bredd i rött handslaget tegel.

Skador: Muren i spisen är lokalt lagad med hårt bruk. Fogen i valvet kring bakugnsöppningen är vittrad. Inne i bakugnen har delar av ugnens mur ramlat ner och ugnen är inte i funktion.

Åtgärder 4-12 år: Knacka ner lagningar med hårt bruk och laga fogar och puts med lera. Murare bör undersöka bakugnen för att göra bedömning av åtgärder för att reparera och få ugnen funktionsduglig.

Figur 28. Spisen (rum 3) till höger i bild och bakugnen (rum 4) rakt fram. Inne i bakugnen har delar ramlat ner.

Rum 2 Stärs

Tegelgolv med inbyggd ränna och fall ut genom väggen mot öster. Tak av nya hyvlade bräder med synliga takbjälkar. En av takbjälkarna är lagade med ersättningsbit. Väggarna är putsade med kalkbruk och avfärgade med kalkfärg. Mot rum 1 finns en dörr av stående panel med en glugg i övre delen.

Skador: I fönstren finns mycket spindelväv och damm vilket kan binda fukt.

Åtgärder snarast: Städa fönstren.

Rum 5 Dagligstuga

Golvet är urgrävt sommaren 2011 på grund av äkta hussvampsangrepp. Väggarna är putsade med lera och avfärgade med vit kalkfärg. Längs det norra fotträet är grunden gjuten en bit in i rummet. I golvet finns fyra järnstag som är fästa i det södra fotträet och

i grunden i norr. Fotträet är delvis förmurat med tegel och täckta med hårt cementhaltigt bruk och är endast synligt under dörren mot rum 1. Taket består av mestadels äldre handhyvlade bräder.

Skador: Kraftigt rötskadat fotträ under dörren mot rum 1 köket. Golv saknas.

Åtgärder snarast: Sanering efter hussvamp varefter nytt golv ska läggas in. Ersätt eller om möjligt halvsula rötskadat fotträ i samband med återställande av rummet.

Figur 29. Golvet är urgrävt, rum 5 Dagligstuga, vy mot väster. På bilden syns dragjärn inmonterade 2007.

Rum 6 Kammers

Golvet är urgrävt sommaren 2011 på grund av äkta hussvampsangrepp. I södra väggen syns ny lersten i fyllningen då putsen skadats något vid hussvampsaneringen. Väggarna är putsade med lera och avfärgade med vit kalkfärg. Taket är av äldre handhyvlade bräder.

Skador: Fotträet är kraftigt rötskadat i norr och väster. I öster är nedre delen av väggen täckt med cementhaltigt bruk det verkar inte finnas något fotträ utan väggen vilar på grundstenar eller så är fotträet helt uppruttnat. Fotträet i söder är nytt från 2007, i skarven av fotträet finns fogskum. Något rötskadat tak samt insektsangrepp troligen strimmig trägnagare.

Åtgärder snarast: Sanering efter hussvamp varefter nytt golv ska läggas in. Rötskadade fotträn ersätts eller halvsulas om möjligt. Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum

32. Utredning bör utföras om yttertakets läcker och orsakar rötskador i innertaket eller om skadan beror på nu åtgärdat läckage.

Rum 7 Förstuga

Golv av gråsten. Lerputsade väggar avfärgade med vit kalkfärg. Vitkalkat brädtak. Trappa upp till vinden med patinerade, nötta, steg.

Skador: Något rötskadat tak.

Åtgärder snarast: Utredning bör utföras om yttertakets läcker och orsakar rötskador i innertaket eller om skadan beror på nu åtgärdat läckage.

Rum 8 Sommarstuga

Golvet är urgrävt sommaren 2011 på grund av äkta hussvampsangrepp. I golvet finns fyra järnstag som är fästa i det södra fotträet och norra fotträet. I väster ligger en fristående golvbjälke alldeles intill väggen. Denna är skarvad många gånger och dess funktion är okänd. Väggarna är lerputsade och avfärgade med vit kalkfärg. Under mellanväggarna är fotträet i öster ersatt med natursten och i väster med rött maskinslaget tegel. Tak av äldre handhyvlade bräder. Under renoveringen 2007 kunde man se att åtminstone ett fack i rummet är lerklinat med stakar.

Skador: Golv saknas. Rötskadad fristående golvbjälke vid västväggen. I norr och söder finns cementhaltigt bruk från nedre kanten av fotträet mot grunden. Insektsangrepp troligen av strimmig trägnagare.

Åtgärder snarast: Sanering efter hussvamp varefter nytt golv ska läggas in. Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

Rum 9 Vävkammare

Handhyvlade äldre golv och takbräder. Enkla golvlister och profilerade dörrfoder.

Väggarna är lerputsade och avfärgade med vit kalkfärg.

Skador: Några mindre sprickbildningar i väggarna.

Åtgärder: Håll sprickorna under uppsikt.

Rum 10 Kistekammare

Golv av nyare smala bräder. Väggarna är lerputsade och avfärgade med vit kalkfärg, den norra väggen är pappspänd på smal hyvlad panel. På pappspänningen finns spår av ett undre lager av rosa färg, därpå ljusgul och därpå dagens vita kalkfärg. Vid underhåll av väggar bör underliggande färglager bevaras och underhåll föregås av färganalys. Tak av handhyvlade bräder där pappspik sitter kvar.

Skador: Lite spår av troligen strimmig trägnagare i takbräderna.

Åtgärder: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

11 Rustkammare

Rummet är indelat i två avdelningar genom en tunn vägg av stående spontad panel. Golv av nyare smala bräder. Den södra och norra väggen är klädd med smal hyvlad spontad panel, övriga väggar är lerputsade och avfärgade med vit kalkfärg. På den norra panelen finns spår av tre lager med blommönstrade tapeter och i den södra ett lager.

Skador: Inga synliga skador.

Figur 30. Till vänster: färgskikt på vägg i rum 10.

Figur 31. Ovan: Tapetrester i rum 11 rustkammaren.

Gamla logen – västra längan

12 Fårahus

Jordstampat golv. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit klakfärg. Tak av äldre brädor, spår av avfärgning med vit kalkfärg.

Skador: I söder och öster i både väggar och golv finns tecken på att mycket fukt tränger in i rummet. Väggarna är missfärgade och grön påväxt på väggar och fotträet i söder. Fotträet i öster är ersatt med tegel och mellan tegel och grundstenarna ligger papp. Golvet är blött men detta är inget större problem eftersom golvet är ett jordgolv. En löshult i korsvirket i söder är överputsad med hårt bruk, vilket antyder cementhaltigt bruk. Takbrädorna är kraftigt rötskadade mest i öster och väster, de har mist sitt fäste och sin funktion.

Åtgärder snarast: Undersök orsaker till fuktproblemen, troligen beror skadorna till stor del på att taket har läckt men nu är åtgärdat.

Åtgärder 1-3 år: Efter undersökning av orsak till fuktproblem utförs erforderliga åtgärder med minsta möjliga ingrepp. Skarva eller ersätt takbrädor i lika utförande som befintliga.

Figur 32. Fårahuset, vy från väster. Fuktskador i väggar och tak, fukt på golvet.

13-14 Vagns- och redskapshus, loggolv

Jordstampat golv. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit klakfärg. Tak av äldre brädor. Mellanvägg i skiftesverk. Den södra takbjälken i rum 13 vilar på korsvirkets stolpar i motsats till stickbjälkarna som går igenom stolparna.

Skador: Något rötskadat brädtak. Stickbjälken ovan mellanväggen är knäckt och uppstöttad med en stolpe. Den knäckta stickbjälken behöver inte ersättas av byggtekniska skäl eftersom konstruktionen är stabil. Håll dock bjälken under uppsikt.

Åtgärder 4-12 år: Skarva rötskadade takbrädor, skarv utförs vid bjälkar.

Figur 33. Logen, vy från norr. Pilen visar knäckt takbjälke.

15, 16, 17 Loge, loggolv, hönsahus

Jordstampat golv. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit klakfärg. Mot rum 16 avskiljande halv mellanvägg i putsad korsvirkeskonstruktion. Taket är öppet upp inock. Takstolarna är av varierande virke, bilat, sågat och naturvuxet med klykor och böj. Hanbanden är fästa halvt i sparrarna med dymlingar. Mellan långfotträna finns en stabiliserande bjälke.

Skador: i den nordöstra delen vid hönsahuset är stickbjälkarnas fästen något ur läge.

Åtgärder snarast: Stickbjälkarnas fästen bär mätas in för att möjliggöra en årlig kontroll av om konstruktionen rör på sig.

Figur 34. Stickbjälke i den östra väggen är något ur läge men är stabil. Denna bjälke liksom någon på varje vägg bör dock mätas in för att möjliggöra årlig kontroll av eventuella rörelser.

18 Gåsahus

Gåsahuset är indelat i två avdelningar, förrum och själva gåsahuset, genom en vägg av bräder och en halvdörr av stående grönmålade bräder. Golv av tegel. Mellanväggen i söder är av vitmenad locklistpanel, övriga väggar är i korsvirke med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit kalkfärg. I öster är nedre delen i vitmenad gråsten. Tak av bräder, i väster nya bräder. Rummet är besiktigat från golvet varför säker bedömning av högt sittande byggnadsdelar inte är möjlig.

Skador: Rötskadade takbräder i det nordöstra hörnet. Det finns risk att lejden är fuktskadad.

Åtgärder snarast: Kontrollera om lejden är skadad. Taktäckningen bör läggas om snarast.

Åtgärder 1-3 år: Skarva rötskadade takbrädor.

Stalllängan – norra längan

19 Fähus (Kostall)

Stampat jordgolv i söder i övrigt golv av kullersten. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit klakfärg. Kring båsen i öster och vid dörren mot gården är väggarna klädda med vitkalkad stående panel. Båsväggarna är av liggande brädor i vertikala stolpar. Taket är av brädor och stickbjälkarna är varierande, dels med vankat, dels återanvända bjälkar med spår av skåra för lerstakar. I stickbjälkarna finns även olika spår av behuggning.

Skador: Spår av insektsangrepp i stickbjälkarna, troligen strimmig trägnagare.

Åtgärder: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

Figur 35. Fähus, vy mot öster, i takbjälkarna finns spår av olika behuggningar och yxor samt virke med och utan vankant.

20 Port

Inkörsport med dubbelport mot norr. Kullerstengolv. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit klakfärg. Korsvirket är förstärkt med jänband i hörnen. Tak av bräder. Mitt i taket finns en med längan tvärgående takbjälke vilken är infäst i de längsgående bjälkarna på var sida om porten. Taket är utformat så att det är något högre i mitten än vid sidorna.

Skador: inga synliga skador.

21 Häststall

Golv av kullersten. Korsvirkesväggar med lerstrukna fyllningar avfärgade med vit kalkfärg. Kring spiltorna är väggarna klädda med vitkalkad stående panel. Spiltorna är av liggande brädor eller bara av skiljande bjälkar i vertikala stolpar. Vid de västra spiltorna finns nya stödbjälkar i taket, längsgående med byggnaden, och de bärs upp av spiltväggens stolpe. Stödbjälkarna stöder i sin tur takets stickbjälkar. Taket är av brädor.

Skador: Något rötskadade takbrädor, varav en är helt av och flera buktar nedåt. I öster är takbrädorna nya.

Åtgärder 1-3 år: Undersök orsaken till rötskadade takbrädor, eventuellt har taket läckt tidigare och är nu åtgärdat. Skarva rötskadade och trasiga takbrädor.

Figur 36. Häststallet, vy mot öster. Nya stödbjälkar i taket.

22 Fölahus

Golv av stampad lera. Fotträet vilar på små grundstenar. Väggarna är i korsvirke med fyllningar av lerputsad lersten, både fyllningar och timran är avfärgad med vit kalkfärg. Den norra väggens nedre fack har en fin patina i lerfyllningarna, mjuka nötningar kanske av hästar. Här är även avlastningsbrädan mellan det övre och nedre facket synlig vilket visar pedagogiskt tydligt hur facken är uppbyggda. I den östra väggen är endast ett fack fyllt med lersten i de övriga är fasadpanelen blottad. I den västra väggen är endast de nedre facken fyllda med lersten. I den västra väggen finns några äldre handhyvlade

brädor i väggpanelen. Nyare takpanel, takbjälkar med vankant. I timran finns många spår av tidigare håltagningar samt i det västra fotträet hål efter lerstakar.

Skador: lerstensfyllningarna är delvis lagade med tegelstenar och hårt bruk vilket antyder hydrauliskt kalkbruk eller cementhaltigt bruk. Skador i lerstensfyllningarna i form av vittrade lerputs, fyllningar och kalkfärg. I den sydöstra delen är fotträet täckt med gjuten cement. I fönsterkarmen insektsangrepp troligen strimmig trägnagare. Något mjukt fotträ i norr.

Åtgärder snarast: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32. Håll fotträn under uppsikt och luftiga från bruk och sand.

Åtgärder 1-3 år: Knacka ner hårt bruk. Undersök fyllningarna och timran vilken kan visa på vilket sätt och vilka korsvirkesfyllningar som skall byggas upp med lersten eller som klineväggar med stakar. Laga befintliga lerstensfyllningar med ny lersten och lera och avfärga med vit kalkfärg – men spara facken i norra väggen med patina och pedagogisk tydlighet orörda.

Figur 37. Fölahuset vy från söder mot den norra väggen. Patinerade fack samt avlastningsbräda som visar hur klinefacken är uppbyggda. Pilen visar på mjukt fotträ.

Figur 38. Fölahuset, återanvänt fotträ med urtag för stakar och stolpar nu vänt i sidled. Vy från öster mot häststallet.

Nya loglängan

23 Loggolv

Jordstampat golv. Delar av golvet är utgrävt på grund av äkta hussvampsangrepp i virke som låg i logen samt spår av mycel i jordgolvet. Den västra och södra väggen är korsvirke med fyllningar där lersten delvis är synlig, strukna med till största delen hårdare bruk och avfärgad med vit kalkfärg. Även mellanväggen i norr är i samma utförande. Den östra väggen saknar fyllningar i korsvirket och fasadpanelen är blottad. Logen är öppen upp tillnock.

Skador: Jordgolvet saknas delvis efter hussvampssaneringen. Fyllningarna är delvis putsade med hårdare bruk, vissa fack har synlig lersten.

Åtgärder snarast: Planera återställandet av golvet enligt traditionella metoder. (Se exteriör, fotträ är kraftigt rötskadat i det sydvästra hörnet). Undersök om även de östra facken har varit fyllda och med vilket material.

Åtgärder 4-12 år: successivt bör hårt bruk knackas bort och ersättas med lera, avfäruga facken med vit kalkfärg. Observera de fyllningar som angränsar mot fölahuset så att patinerade bevarandevärd lerklining inte skadas.

Figur 39. Rum 23 loggolv. Sanden i golvet är delvis urgrävt på grund av äkta hussvamp som fanns i löst liggande virke samt mycel i sanden. Pilen pekar på kraftigt rötskadat fotträ, se även utvändiga skador. Det föreligger risk att mycel finns kvar i väggen. Vy mot väster och infart till gården.

24-25 Loge

Jordstampat golv delvis täckt med breda plankor intill porten. Den västra och östra väggen samt mellanväggarna är i korsvirke med fyllningar strukna med lera och avfärgade med vit kalkfärg. Den norra delen av logen, rum 25, är uppbyggd i stolpverkskonstruktion och väggarna är endast klädda med fasadpanelen. Den höga sockeln av natursten är synlig invändigt. Takstommen är uppbyggd i stolpverk med vertikala och horisontella bilade bjälkar i fyrkantsvirke. Logen är öppen upp tillnock. I det nordvästra hörnet är fasadpanelen och fotträet ersatt 2007.

Skador: Något rötskadad panel, se utvändiga skador. I takbjälkar finns spår av insektsangrepp, troligen strimmig trägnagare.

Åtgärder snarast: Åtgärder för strimmig trägnagare, se text rum 32.

Figur 40. 24-25 loge, stolpverk med utvändig fasadpanel. I hörnet är panelen ersatt 2001.

Figur 41. 24-25 loge, takkonstruktion.

Svinhuset

Svinhuset är invändigt helt modernt. Gjutet golv. Väggarna är bakmurade, troligen med lecablock eller motsvarande, slätputsade och målade. Taket består av cirkelsågade obehandlade brädor. Inredning i huvudsak av brädor och nät. I huset finns el.

Skador: Inga synliga skador.

Figur 42. Svinhuset interiör, vy från söder.

7. Møllegården

Historik och tidigare utförda åtgärder

U-formad gårdsanläggning i rött korsvirke med i huvudsak vita tegelfyllningar. Gården med boningslänga, stall och loge är i sin helhet byggd 1923 – 1924 då den gamla gården, nuvarande Gamlegård, gjordes till museum. Till korsvirkesstommen användes både äldre återvunnet virke och sannolikt då nytt sågat virke. Møllegården har bebotts av Kulturens arrendator och senast av gårdsbrukarna fram till 2010. I stallet finns idag bland annat hästboxar, får kättar, kobås, förvaringsutrymmen. I logen finns garage, verkstad och huggebod.

Den fristående logen direkt norr om korsvirkesgården uppfördes 1938-39. I logen finns idag hästspiltor, ett sekundärt loft och förvaringsutrymmen men är sannolikt i övrigt oförändrad sedan den uppfördes. Logen består av en rektangulär byggnadskropp som är tillbyggd med ett mindre garage med pulpettak vid den norra gaveln.

Svinhuset uppfördes 1948-49. Svinhuset har tegelstomme och vindsbjälklag och takstolar av trä. Sadeltaket är täckt med rött enkupigt maskinslaget Veberödstege på öppen läkt, inslag av gula ersättningspannor finns. Fasaden är tunt putsad och struken med vit kalk medan hörnen är oputsade och hörnkedjorna framträder. Byggnaden är indelad i tre avdelningar, svinhuset med boxar, hönshus i det sydöstra hörnet och pannrum i det sydvästra hörnrummet.

I årsredovisningarna framgår följande år för åtgärder eller renoveringar på Møllegården.

- 1938-1939 utfördes mindre diverse ombyggnader i ladugården som fick ny inredning.
- 1940 hydroforanläggning installeras.
- 1942 har reparationer på Møllegården företagits.
- 1956 Møllegården renoverades i samband med tillsättande av ny arrendator. Ny silo och gödselbrunn uppfördes (silon är idag riven).
- 1977 renovering av Møllegården påbörjad (troligen sätts dagens fönster in).
- 1981 Delar av stallängorna fick ny halm.
- 1984 Renoverings- och underhållsarbete koncentrerades till Møllegården. Takstommen utbytt och vindsbjälklaget i uthusbyggnaden. Målningsarbeten, förbättring av ventilationssystem. Møllegårdens tak har belagts med vass.
- 1985 Ombyggnad av gödselhantering, ny trekammarbrunn, avloppsledning och dräneringar förbättrats, delar av bärande konstruktion (troligen korsvirket i väster av bostadslängan) och hela ytterbeklädningen har bytts ut och väggarna värmeisolerats.
- 1993 lades taket om över stallägan.
- 1997 tak lagades.
- 1998 arrendatorns gård snyggas upp.
- 1999 mögel i arrendatorbostaden med omfattande åtgärder.

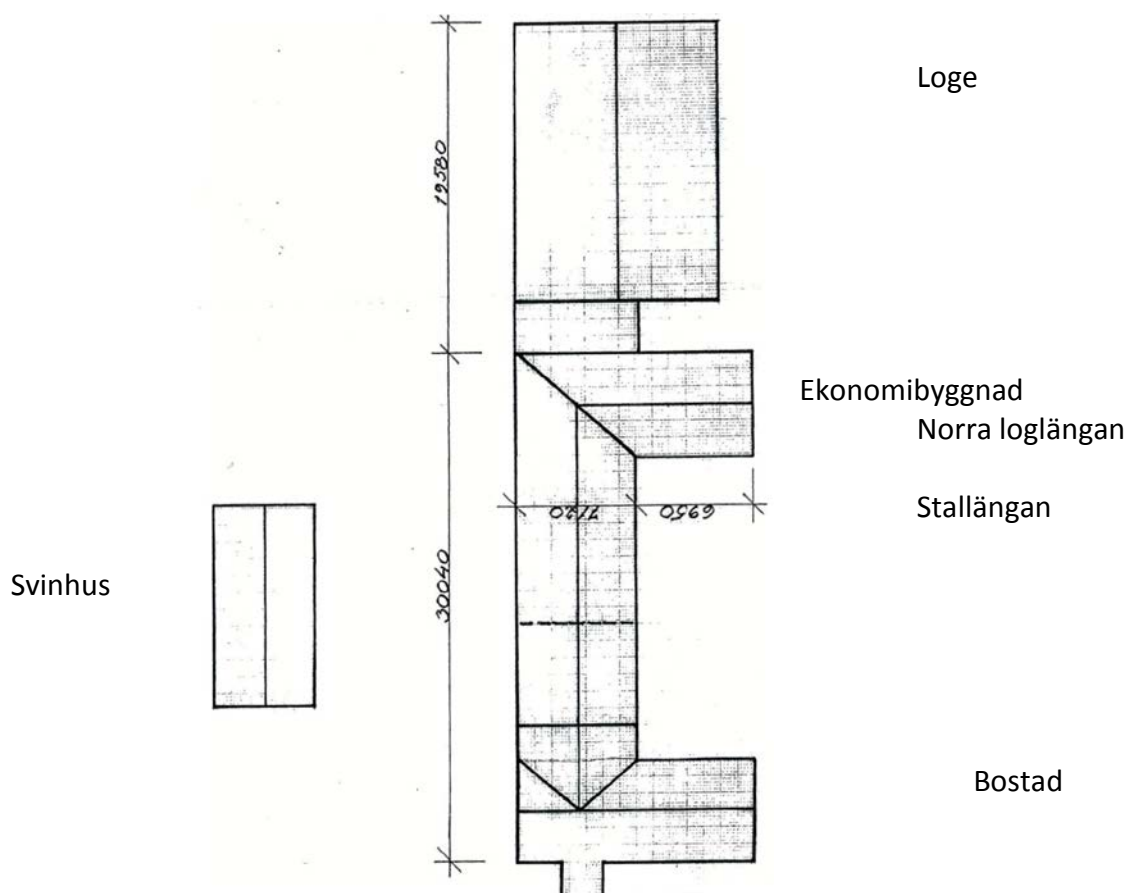
Möllegården exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag

Beskrivning

Anläggningen består av en u-längad korsvirkesgård, loge i norr och svinhus i väster. Längan är en byggnad i korsvirke med tegelfyllningar av maskislaget rött tegel. Fyllningarna är putsade och avfärgade vita. Korsvirket består av lejd, fotträ förenade horisontellt halvt i halvt i hörnen, stolpar som vilar på fotträ, löshult samt snedstyvor i hörnfacken. Långsidornas lejd ligger ovan lejden på gavlarna. Snedstyvorna är förenande halvt i halvt med löshulten. Stickbjälkar förenade genom urtag i stolparna och fästa med dymplingar. Gavelrösten är klädda med rödfärgad locklistpanel som nertill avslutas med en spets. Panelen täcker lejden.

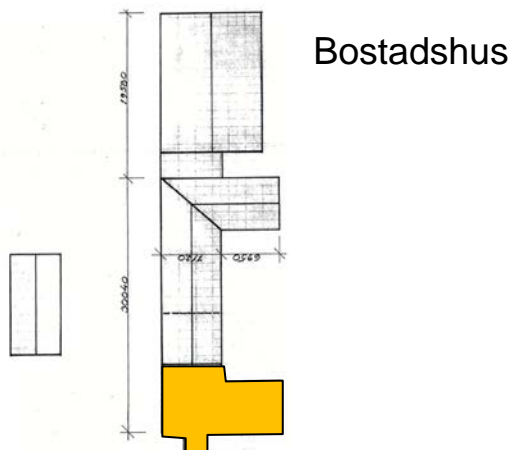
Logen är uppförd i stolpverk och klädd med locklistpanel. Sadeltaket är klätt med eternitskivor.

Svinhuset har tegelstomme och vindsbjälklag och takstolar av trä. Sadeltaket är täckt med rött enkupigt maskinslaget Veberödstege på öppen läkt. Fasaden är tunt putsad och struken med vit kalk medan hörnen är oputsade och hörnkedjorna framträder.

Figur 43. Vy från öster. Bostadslängan till vänster i bild och ekonomilänga i mitten och till höger. Den fristående logen skymtar till höger i bild.

Sockel

Sockeln består av fogad natursten. Fogen är hård vilket antyder cementhaltigt bruk, fogen är delvis avfärgad vit med kalkfärg. I sockeln finns ventilationsgaller runt vilka rött tegel är inmurat. Sockeln följer topografin och är högre mot öster.

Skador: Inga större skador kan iaktas. Fogen är något sprucken i vissa delar och kalkfärgen vittrar. Algpåväxt förekommer. Lagningar med cementhaltigt bruk mellan sockel och fotträ leder på sikt till rötskador på fotträ.

Åtgärder 1-3 år: Knacka loss löst sittande fog i sockeln och laga med kalkbruk, eventuellt hydrauliskt kalkbruk efter analys. Avlägsna algpåväxt och avfärga fogen med kalkfärg. Avlägsna cementhaltig fog mellan fotträ och sockel.

Stomme/Fasad

Generella åtgärder: Bruk som ligger mot fotträ eller löshult och kan skapa fickor knackas bort. Virket torkar ut bättre om det ligger öppet. Alla små kanter som bildas måste slutta neråt. Hål och sprickor i viket ska inte tätas med bruk.

Norra fasaden (vid entré)

En del av korsvirket är sannolikt vid uppförandet återanvänt från andra byggnader. I stolpen intill dörren finns huggspår för putsning.

Skador: I de nedre facken förekommer bom samt lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk. Kalkfärg vittrar något.

Åtgärder 1-3 år: Lokala mindre lagningar utförs med kalkbruk.

Åtgärder 4-12 år: Avlägsna på sikt lagningar med cementhaltigt bruk. Avfärga facken med kalkfärg.

Figur 44. Norra fasaden vid entrén och östra gavelfasaden.

Östra gavelfasaden

Korsvirkesfasad. Mittstolparna är sannolikt av återanvänt virke när byggnaden uppfördes. Gavelröset är klätt med rödfärgad locklistpanel. Gavelröset är endast undersökt från mark varför en säker bedömning inte kan göras.

Skador: Ungefär hälften av facken har bom, lagningar med cementhaltigt bruk och något vittrad kalkfärgen. Rödfärg från gavelröstena har färgat facken randigt röda. Enstaka locklister är av och sitter löst. Ovan fönstret i gavelröset saknas täckbräda.

Åtgärder snarast: Spika i täckbräda ovan fönstret. Måla med röd slamfärg.

Åtgärder 1-3 år: Knacka bort lös puts och cementlagningar. Putsa om skadade fack med kalkbruk och avfärga alla facken med vit kalkfärg. Skarva de locklister som är av och fäst med spik, ej galvaniserad. Måla med röd slamfärg.

Södra fasaden

Fotträet är skarvat halvt i halvt horisontellt. Den östra delen av fotträet är återvunnet virke med håltagningar och har urtag för lerstakar⁹ vänt utåt. Fotträet längst i väster är av nyare cirkelsågat virke. Korsvirket och fotträet är även lagat med ersättningsbitar i återvunnet virke. Här finns en kuliss av en bakugn med formen av en kon. Denna står på en sockel av fogad natursten med mur i rött bränt maskinslaget tegel. Muren är putsad med kalkbruk och avfärgad med vit kalkfärg. "Bakugnen" är täckt med ett stråtak.

Skador: I facken förekommer bom och putsbortfall. Kalkfärgen är något vittrad. Det finns lagningar med cementhaltigt bruk. Dymlingarna i en av stickbjälkarna är av. Något mjukt virke och rötskadade ersättningsbitar. Vittrad rödfärg på korsvirke vid det sydvästra hörnet. Fasaden är utsatt för solen varför korsvirket är torrt och kräver rödfärgning. Växtlighet delvis nära intill byggnaden. "Bakugnen" har en kraftig spricka i muren, putsbortfall och vittrad kalkfärg.

Åtgärder snarast: Håll växtligheten nere intill byggnaden. Orsak och omfattning av sprickan i "bakugnen" bör undersökas noggrannare och åtgärdas därefter.

Åtgärder 1-3 år: Knacka bort lös puts och cementlagningar i korsvirkesfacken. Laga/putsas om skadade fack med kalkbruk och avfärga alla facken med vit kalkfärg. Se över lagningar och skarv i fotträ och laga vid behov. Ersätt dymling i stickbjälke med ny i lika material och tillverkningsmetod som befintliga. Måla allt korsvirke med röd slamfärg.

Åtgärder 4-12 år: På sikt ersätts successivt hårt bruk med kalkbruk när fyllningarna underhålls.

Figur 45. Södra fasaden, urtag i fotträ.

⁹ Urtaget i fotträet kan vara mossdrag eller urtag för lerstakar.

Figur 46. Sydvästra hörnet med "bakugnen". Bostadslängan sträcker sig till höger i bild. Tegel lyser igenom putsen på den östra gavelfasaden. Ryggningen på taket är i dåligt skick.

Västra gavel fasaden

Korsvirkesfasad. Gavelröstet är klätt med rödfärgad locklistpanel. Gavelröstet är endast undersökt från mark varför en säker bedömning inte kan göras.

Skador: I facken förekommer bom och putsbortfall. Putsen i facken är hård vilket antyder cementhaltigt bruk. I flera av facken lyser teglet igenom putsen, vilket antyder fuktproblem. Kalkfärgen i facken är något vittrad. Korsvirket är cirkelsågat och rödfärgen vittrad. Fotträet är delvis rötskadat i nedre kanten. Något vittrad rödfärg på gavelröstet. Växtlighet intill fasaden.

Åtgärder snarast: Undersök fuktproblemen närmare. I bostadsdelen fanns 1999 omfattande mögelproblem. Håll växtligheten nere intill byggnaden. Avfärga korsvirket med röd slamfärg.

Åtgärder 1-3 år: Knacka bort lös puts och cementlagningar i skadade fack. Putsa om skadade fack med kalkbruk och avfärga alla facken med vit kalkfärg.

Åtgärder 4-12 år: Fotträ bör på sikt ersättas med ekvirke. På sikt ersätts hårt bruk med kalkbruk.

Tak

Sadeltaket är täckt med vass med ryggning av halm. Troligtvis är inte alla ryggaträn i ek. Vitmålade vindskivor och solbrädor i trä. Vindskivorna är avslutade med en rak kant som slutar ovan takfoten. På det södra takfallet finns en murad vitmenad skorsten. Vid östra gaveln sitter en boplattform i trä för Storkar.

Skador: På takfallen växer något mossa men är i övrigt i gott skick. Ryggningen saknas så gott som helt och hållet. De flesta ryggaträna verkar vara i gott skick. I rännaldalen i norr växer en björk. Vindskivorna och solbrädorna är inte närmare undersökta. Färgen på vindskivorna flagnar och ändarna ser ut att vara rötskadade. Solbrädorna är rötskadade och har kraftig algpåväxt. Kalkfärgen på skorstenen är vittrad.

Åtgärder snarast: Avlägsna björken i rännaldalen. Fyll på ryggningen och justera ryggaträna.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt solbrädorna, undersök vindskivorna närmare. Måla eller ersätt vid behov. Anpassa avfasningen av vindskivorna till takutsprånget. Avfärga skorstenen med vit kalkfärg, samtidigt ses fogarna över.

Dörrar och trappa, förstukvist

Till bostaden finns två entrédörrar. De är placerade på norra fasaden och i hörnet mot uthuslängan. Den förra är en pardörr, insidan består av handhyvlade stående brädor och maskintillverkade bandgångjärn. Utsidan är klädd med panel och dekorerade fyllningar. Den senare är en modern ytterdörr klädd med panel på utsidan. Trappan består av enkla trappsteg i trä som leder upp till en liten öppen förstukvist. Förstukvisten avgränsas genom ett träräcke och är täckt med skärmtak av brädor.

Skador: På den moderna dörren flagnar färgen. Pardörren har ett sentida trycke som sitter löst och färgen flagnar något. Trappstegen har gått av och fallit ner. Räcket är delvis sönder och ribborna sitter löst. Brädtaket är kraftigt rötskadat. Rännaldalen mellan bostaden och uthuslängan leder ner på skärmtaket.

Åtgärder snarast: Ersätt trappan. Fäst dörrtrycket, alternativt ersätt med tidsenligt.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt skärmtaket. Laga räcket på förstukvisten. Skrapa och måla båda ytterdörrarna. Ommålning föregås av färgundersökning.

Fönster

Fönstren är i trä, grönmålade kopplade tvåluftsfönster indelade med spröjs i sex rutor i varje luft. På västra fasaden finns ett enluftsfönster i övrigt i samma utförande. Fönstren är troligen från 1970-talet med modernt planglas. På södra fasaden finns ett mindre källarfönster med ett luft. På det norra takfallet finns en homeja, som sträcker sig från nock till mitten av takfallet, med ett lunettfönster i trä med delvis äldre fönsterglas. Generellt är fönstren i dåligt skick vad gäller målning, kitt och bottenstycken.

Skador:

Norra fasaden: bottenstycken är kraftigt rötskadade i det västra fönstret och i lunettfönstret. Ett fönsterbleck saknas. Färgen flagnar på alla fönster och kittet har delvis lossnat.

Östra fasaden: nedre plan, färgen flagnar och kittet har delvis lossnat.

Södra fasaden: Bottenstyckena är kraftigt rötskadade förutom på källarfönstret. Färgen flagnar på alla fönster och kittet har delvis lossnat.

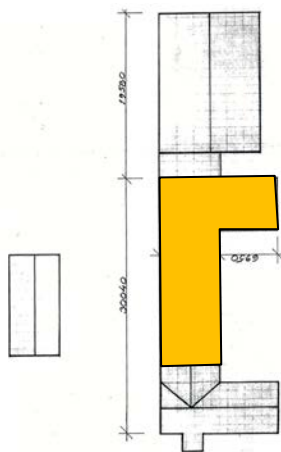
Västra fasaden: Färgen flagnar på alla fönster och kittet har delvis lossnat.

Åtgärder snarast: Fönsterrenovering alternativt fönsterbyte. Se äldre fotografier i Kulturens arkiv.

Ekonomibyggnad

Figur 47. Västra fasaden och västra gavelfasaden.

Byggnad av rödfärgat korsvirke med putsade, vitkalkade fyllningar av maskinslaget rött tegel. Gavelröstena är klädda med rödfärgad locklistpanel med spetsig nedre kant. Sadeltaket är täckt med vass och rygging av halm. Vid uppförandet användes sannolikt dels återanvänt ekvirke dels nytt virke i korsvirkeskonstruktionen.

Sockel

Sockel av natursten, delvis kallmurad delvis fogad och delvis putsad.

Skador: Fog- och putsbortfall. Sockeln är bitvis kraftigt nedsjunken i marken.

Åtgärder 1-3 år: Nivellera marken kring huset så att marken sluttar bort från byggnaden och inte ligger an mot byggnaden.

Stomme/Fasad

Stomme av dels bilat återvunnet virke dels sågat. Korsvirke bestående av fotträ, stolpar, löshult, lejd och snedstyvor i hörnfacken. Stickbjälkar i urtag i stolparna och fästa med dymlingar.

Västra fasaden

Korsvirke med vitputsade tegelfyllningar. Gavelröstet är klätt med rödfärgad locklistpanel.

Skador: Fotträet är kraftigt skadat till stora delar, allvarligast i den norra och mittersta delen. Fotträet är överputsat i övre kanten och ansluter till grunden tätad med hårt bruk. Snedstyvorna är kraftigt rötskadade. Stolparna intill den södra dörren är kraftigt

rötskadade. Glipa mellan stolpe och fönstret längst i söder. Lokalt putsbortfall. Kalkfärgen har vittrat. Fyllningarna är lagade med cementputs vilket orsakat skador i teglet. Något vittrad färg på gavelröstet.

Åtgärder: Successivt när fyllningarna lagas skall putsen bytas till kalkbruk. Det finns idag ingen anledning att knacka ner hård puts som sitter bra, det finns även en risk att teglet skadas om hård puts knackas ner.

Åtgärder 1-3 år: Snedstyvorna ersätts. Troligen behöver bara det övre facket plockas ned i samband med virkesbytet. Facket som muras om med spik i virket, spikarna placeras i fogen i ungefär vart tredje till fjärde tegelvarv. Kraftigt skadade stolpar vid dörren ersätts. I stolparna som vetter emot tegelfacken skall finnas en skåra för tätning med murbruk. I samband med byte av virke kontrolleras fyllningarnas stabilitet och spikar muras in vid behov. Borsta och avfärga gavelrösten med röd slamfärg.

Åtgärder 4-12 år: Fotträna ersätts successivt med ekvirke, det virke som idag är mest skadat är till största delen fur, men för bättre hållbarhet bör man överväga att ersätta med ek. Alternativt ersätts fotträ med tegel, att ersätta med tegel är inte ovanligt på gårdar och kan just i denna byggnad som inte är museal vara ett alternativ. Vid byte av fotträ behöver sannolikt inte hela tegelfyllningen plockas ner, endast de nedersta tegelvarven berörs och muras om. I samband med byte av fotträ kontrolleras fyllningarnas stabilitet och spikar muras in vid behov. Spikarna kommer inte att synas om fogen kratsas ur och spikarna fogas över.

Figur 48. Fotträ i ek är gammalt med i gott skick, västra fasaden. Puts bör inte ligga en emot fotträ.

Figur 49. Kraftigt rötskadat fotträ i fur på västra fasaden.

Norra fasaden

Korsvirke med vitputsade tegelfyllningar.

Skador: Fotträet är kraftigt rötskadat och delvis helt bortruttnat och ersatt med hårt bruk avfärgat med röd slamfärg. Fotträet är delvis överputsat med hårt bruk. I båda hörnen är fotträna kraftigt rötskadade och en delar sankas. I det östra hörnet är konstruktionen stabiliserad med järnband. En dymling i en stickbjälke är av men sitter kvar. Lokalt putsbortfall och bom, kalkfärgen har vittrat.

Åtgärder: Konstruktionen är stabil trots att dymlingen ör av. Mät avstånd invändigt på stickbjälken för att möjliggöra årlig kontroll av eventuella rörelser.

Åtgärder 4-12 år: Åtgärder på fotträ se västra fasaden. Fyllningar med bom och putsbortfall lagas med kalkbruk i samband med byte av fotträ. Successivt när fyllningarna lagas skall dessa putsas med kalkbruk och avfärgas med kalkfärg.

Figur 50. Norra fasaden och östra gavelfasaden. Kraftigt rötskadat fotträ på norra fasaden samt putsbortfall. Östra gavelfasaden har delvis ersatt korsvirke och ommurade fyllningar.

Figur 51. Fotträ i det nordöstra hörnet är kraftigt rötskadat.

Östra gavelfasaden

Korsvirke med fyllningar av maskinslaget rött tegel. Fotträ, snedstyvorna och löshulten i hörnfacken samt en del av locklistpanelen är ersatta under de senaste åren. De ersatta delarna är obehandlat virke. Samtidigt är facken ommurade med från samma fasad återanvänt tegel, fog är kalkbruk. Gavelröstet är klätt med äldre rödfärgad locklistpanel troligen ursprunglig. I gavelröstet finns en port med två dörrblad med bandgångjärn. Porten är i likadan locklistpanel som gavelröstet och smälter väl in i fasadpanelen.

Skador: Locklistpanelen i gavelröstet är delvis rötskadat i nedre delen.

Åtgärder 1-3 år: Skarva rötskadad locklistpanel. Avfärga obehandlad panel med röd slamfärg.

Åtgärder 4-12 år: Putsa fyllningarna med kalkbruk och avfärga med kalkfärg. Borsta och avfärga gavelröstet med röd slamfärg.

Södra fasaden

Korsvirke med vitputsade tegelfyllningar.

Skador: Fotträet är kraftigt rötskadat främst i de båda hörnen. Lejden ovan porten är böjd, sannolikt på grund av att stickbjälke och stolpe saknas i korsvirkeskonstruktionen. Lejden är även rötskadad. Lokalt putsbortfall.

Åtgärder 1-3 år: Lejden ovan dörren ersätts. Överväg att montera in en stolpe en bit in i rummet under takbjälken som bär lejden. Alternativt eller tillsammans med en ny stolpe kan konsoler i naturvuxen klyka monteras i mötet med stolpe-lejd.

Åtgärder 4-12 år: Åtgärder på fotträ se åtgärder västra fasaden. Fyllningar med bom och putsbortfall lagas med kalkbruk i samband med byte av fotträ. Successivt när fyllningarna lagas skall dessa putsas med kalkbruk och avfärgas med kalkfärg.

Figur 52. Södra fasaden. Pilen visar rötskadad stolpe och snedsträva på den östra fasaden. Takfallen är i gott skick med ryggingen är mycket dålig.

Figur 53. Södra fasaden. Lejden är rötskadad och böjd vilket även medfört att överljuset är böjt. Rötskadat fotträ i hörnet till vänster i bild.

Östra fasaden

Korsvirke med vitputsade tegelfyllningar.

Skador: Lokalt putsbortfall, bom i flera fack, kalkfärgen har vittrat. Mindre rötskador i stolparnas nedre kant. Vid det norra hörnet; rötskada i stolpen ovan löshult vid det norra fönstret. Rötskada i snedsträvans nedre del, kraftigt rötskadad på insidan, rötskada i löshult. (se figur 52) Kraftigt rötskada i lejden ovan den norra dörren.

Åtgärder 1-3 år: Snedsträvan och skadad löshult och lejd ersätts. Troligen behöver bara det övre facket plockas ned i samband med bytet av snedsträvan. När fyllningarna muras om spikas en spik i timret mellan teglet i ungefär vart tredje till fjärde varv, spikarna fogs därefter över. Kraftigt skadade stolpar vid dörren ersätts. I kanten emot tegelfacken skall finnas en skåra för tätning med murbruk. I samband med byte av virke kontrolleras fyllningarnas stabilitet och spikar muras in vid behov. Lokala putslagningar med kalkbruk, avfärga med kalkfärg.

Åtgärder 4-12 år: skadade fyllningar och bom ersätts successivt med kalkputs och kalkfärg.

Figur 54. Östra fasaden.

Tak

Sadeltak täckt med vass, ryggning med ryggaträn och halm. Vitmålade vindskivor i trä.

Skador: Mycket av ryggningen saknas. Enstaka ryggaträn saknas. Något påväxt av mossa och lava åt öster. Det västra takfallet är i sämst skick. Färgen flagnar på vindskivorna. Solbrädorna har algpåväxt.

Åtgärder snarast: Ryggning med halm, saknade ryggaträn ersätts med trän av ek i samma längd och dimension som befintliga.

Åtgärder 4-12 år: Ersätt taktäckningen, vindskivor och solbrädor.

Dörrar

Väster: Fyra stycken dörrar i rödfärgad panel med bandgångjärn.

Norr: dörr av stående locklistpanel med bandgångjärn.

Östra gavelfasaden: en dubbelport av locklistpanel med bandgångjärn i gavelröstet.

Söder: Dubbel port av stående panel med bandgångjärn.

Öster: Två rödfärgade halvdörrar av stående brädor med bandgångjärn.

Skador: Väster: Dörr tre söderifrån räknat är något rötskadad i panelen nertill. Locklisten är av nertill och dörren hänger snett. Alla dörrarna har vittrad rödfärg.

Östra gavelfasaden: Porten i gavelröstet hänger snett. Rötskadad panel i nedre kanten.

Söder: Porten är nertryckt av lejden vilket gör porten svår att både öppna och stänga. Porten går inte att stänga korrekt.

Öster: Den norra dörren är svår att öppna, hakarna hänger löst, panelen är sönder i vänstra kanten. Den södra dörren saknar överljus och öppningen är förtäckt med en skiva.

Åtgärder snarast: Östra gavelfasaden: justera portens upphängning, skarva skadade panelbrädor, borsta rent och avfärga med röd slamfärg.

Öster: Justera hängningen, laga/skarva panelen som är sönder, borsta ren och avfärga med röd slamfärg.

Åtgärder 1-3 år: Väster: Borsta rent och avfärga alla dörrarna med röd slamfärg. Dörr tre söderifrån räknat är en dörr med nötning, patina, som ej åtgärdas.

Söder: I samband med stom- och fasadåtgärder justeras porten och överljuset. Borsta ren, avfärga med röd slamfärg.

Åtgärder 4-12 år: Montera in överljus, lika befintliga i byggnaden, i dörren på östra fasaden.

Fönster

Fönstren är en och tvåluft grönmalade träfönster med hörnjärn indelade med spröjs i sex rutor i vardera luft. Undantag är ett mindre vitmålat enluftsfönster med fyra rutor i det östra gavelröstet och ett grönmålat intill porten på södra fasaden.

Skador: Fönstret på norra fasaden är kraftigt rötskadat och en glasruta saknas. På västra fasaden är det norra fönstret kraftigt rötskadat. På de övriga fönster och överljusen flagnar färgen och kittet har delvis lossnat, vissa hörnjärn är rostangripna. På östra gavelfasaden går det nedre fönstret inte att stänga. Fönstret i gavelröstet är endast besiktigt från mark varför säker bedömningen är svår att göra. På södra fasaden är överljuset ovan porten böjt och ur läge p.g.a. att lejden tryckts ner.

Åtgärder snarast: Östra gavelfasaden nedre plan, justera så att fönstret går att stänga, hyvla av sidorna och bottenstycke. Gavelröstet, besiktiga fönstret noggrant.

Norra fasaden: Ersätt fönstret. Återanvänd hörnjärn, beslag och glas om möjligt.

Västra fasaden: Restaurera fönstret genom att skarva i nytt virke till de delar som är skadade.

Åtgärder 1-3 år: Restaurering av samtliga fönster förutom det norra som ersätts. Kitta med linoljekitt, måla med linoljefärg, rostskyddsbehandla och måla hörnjärn.

Övrigt

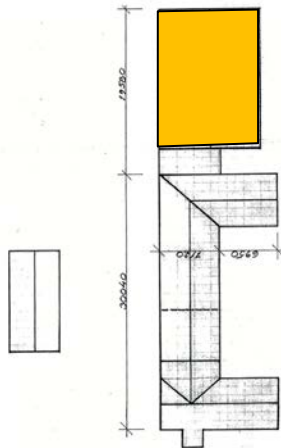
Skador: Växtlighet nära intill byggnaden.

Åtgärder snarast/periodiskt underhåll: Håll växtligheten nere intill byggnaden.

Logen

Logen vy från sydost. Garaget till höger i bild.

Sockel: Låg gjuten betongsockel, troligen gjuten grundplatta.

Skador: Inga synliga skador

Stomme/Fasad

Högbenslada av sågat stolpverk. Fasaden är klädd med stående rödfärgad locklistpanel och vita hörnbrädor. Panelen är av tjocka brädor och ser vid första anblicken kraftigt skadade ut men de är av hög kvalitet varför endast kraftigt rötskadade ska bytas.

Södra gavelfasaden

Skador: Färgen på hörnbrädorna flagnar. Flera locklister sitter löst. Många panelbräder är kraftigt rötskadade samt har spår av avstannade husbocksangrepp, ca 5-12 mm stora hål, hålen nyttjas nu av väggbin guldstekel. I vissa hål finns även bormjöl.

Åtgärder snarast: Undersök om insektsangrepp är pågående. Fäst locklister med spik. ,

Åtgärder 1-3 år: Delar av fasadpanelen byts/skarvas och stryks med röd slamfärg. Måla hörnbrädorna vita.

Södra fasaden. Rötskadad och insektsangripen locklistpanel. Endast kraftigt skadade delar ersätts.

Västra fasaden

Skador: Locklistpanelen är kraftigt skadad, många locklister och panelbrädor sitter löst och är kraftigt rötskadade. Störst skador vid det nordvästra hörnet. Färgen på hörnbrädorna flagnar.

Åtgärder snarast: Fäst locklister med spik, stora delar av fasadpanelen bör bytas och strykas med röd slamfärg.

Åtgärder 1-3 år: Måla hörnbrädorna vita.

Norra gavelfasaden

Garaget som står intill logen är i mycket dåligt skick och kräver en totalgenomgång och renovering. Fasaden på logen är något svåråtkomlig men verkar vara i gott skick.

Östra fasaden:

Skador: Enstaka locklister sitter löst.

Åtgärder snarast: Fäst locklister med spik.

Västra fasaden.

Norra gavelfasaden med tillbyggt garage med pulpettak.

Tak

Sadeltaket är täckt med korrugerade astbestcementskivor (Eternit), vitmålade vindskovor i trä. På långsidorna finns hängrännor.

Skador: Alg- och mosspåväxt på takskivorna. Färgen flagnar på vindskivorna. Hängrännorna är något rostiga.

Åtgärder snarast: Undersök hängrännorna närmare och ersätt vid behov.

Åtgärder 1-3 år: Måla vindskivorna vita.

Dörrar/portar

I väster respektive öster finns en rödfärgad port med två dörrblad av stående locklistpanel och bandgångjärn. I söder finns en dörr av rödfärgad stående locklistpanel.

Skador: Den östra porten är otät och panelen är skadad vid de nedre bandgångjärnen. Den västra porten är kraftigt skadad både i upphängning och i panel.

Åtgärder 1-3 år: Östra porten, justera och ersätt skadade delar. Västra porten, ersätt porten, bandgångjärnen kan återanvändas.

Fönster

I den norra gavelspetsen finns ett trekantigt vitmålat träfönster indelat med spröjs i sex rutor.

Skador: Fönstret är endast besiktigat från mark varför en säker bedömning inte är möjlig. Kitt har lossnat, färgen flagar, eventuellt rötskadade spröjs.

Åtgärder snarast: Ersätt genom att skarva eventuellt skadade delar, kitt och måla.

Övrigt:

Intill och runt byggnaden växer högt gräs. Kring byggnaden står jordbruksredskap och vagnar samt byggmaterial vilket gör det svårt att hålla växtligheten nere.

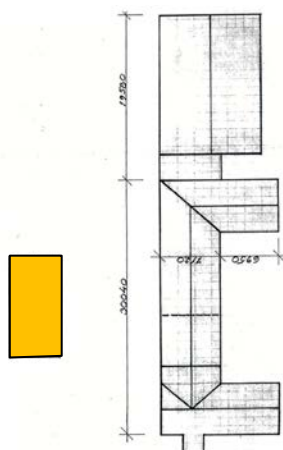
Åtgärder snarast: Rensa upp kring byggnaden och håll växtligheten nere intill byggnaden.

Svinhuset

Svinhuset vy från nordväst. Skador i puts och tegelfog.

Tegelbyggnad med tunt putsade kalkade fasader, hörnkedjorna är synliga. Sadeltaket är täckt med Veberödstege på öppen läkt. Byggnaden har tre rum, svinstall, höns hus och pannrum. Byggnaden kräver ett stort underhåll och de olika byggnadsdelarna måste renoveras med ett helhetsgrepp. Skadorna är alla sammanlänkade och främst orsakade av fukt och läckande tak. Taket är otätt och växtlighet finns nära intill byggnaden. Byggnaden bör saneras från myror.

Sockel

Sockeln är gjuten med grov ballast och av relativt hårt bruk vilket antyder kalkcementbruk. Putsad med troligen kalkbruk och avfärgad med ljusgrå modern färg. Mot väster är sockeln mycket låg.

Skador: Fuktskador, färgmaterialet är troligen för tätt vilket leder till att putsen delvis fallit ner då fukten inte kan vandra, vilket i sin tur lett till vidare skador i den gjutna sockeln. Intill byggnaden växer högt gräs och brännässlor vilka binder fukt intill byggnaden. Brännässlor växer in i och under sockeln på den östra sidan. I sockeln finns även av myror.

Åtgärder snarast: Håll växtligheten nere och avlägsna växter som växer in i sockeln.

Åtgärder 1-3 år: Avlägsna färgmaterialet. Knacka ner lös puts och laga puts laga den gjutna sockeln och putsa med kalkbruk. Eventuell avfärgning med kalkbruk.

Skador på sockeln, nordöstra hörnet.

Fasad

Fasaden är murad av rött maskinslaget tegel, fogad med kalkbruk, tunt putsad och avfärgad med vit kalkfärg. Hörnkedjorna är oputsade och synliga, murade avlastningsbågar ovan fönster. Skadorna på fasaderna är främst orsakade av läckande tak.

Södra gavelfasaden

Skador

Något vittrat tegel vid det sydvästra hörnet, troligen orsakat av läckande tak. Vittrad fog och kalkfärg. Putsen har delvis lossnat. Lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt skadat tegel, foga om skadade partier. Knacka ner lös puts och cementlagningar, putsa med kalkbruk, avfärga med kalkfärg.

Västra fasaden

Skador: Kraftigt vittrad fog i de översta murvarven och intill fönstren. Putsen har delvis lossnat. Mosspåväxt på putsen på nedre delen av fasaden.

Åtgärder 1-3 år: Tegel som sitter loss muras om, foga om skadade partier. Knacka ner lös puts, rengör från mossa, putsa med kalkbruk, avfärga med kalkfärg.

Sydvästra hörnet. Läckande tak har orsakat fasadskador.

Östra fasaden och norra gavelfasaden.

Norra gavelfasaden

Skador: Lokala skador i fogen och putsen som fallit ner och vittrat. Vittrad kalkfärg.

Åtgärder 1-3 år: Foga om skadade partier. Knacka ner lös puts, putsa med kalkbruk, avfärga med kalkfärg.

Östra fasaden

Skador: Fogen och putsen har fallit ner och vittrat lokalt. Stora skador vid det norra hörnet, ca åtta tegelvarv, och ovan fönstren. Vittrad kalkfärg.

Åtgärder 1-3 år Tegel som sitter loss muras om, foga om skadade partier. Knacka ner lös puts, putsa med kalkbruk, avfärga med kalkfärg. Skadat tegel vänds.

Tak

Taket är besiktigt från mark, vilket är otillräckligt för att göra en säker bedömning av skick. Vindsbjälklaget är inte säkert att gå på varför även insidan är besiktigad från golvet. Material: Tegeltak av enkupigt rött maskinslaget Veberödsteget på öppen läkt. Vindskivor och stormbrädor av obehandlade brädor. Takfot av rödfärgade brädor. Brädorna är delvis skarvade. Skorsten av rött tegel med utkragande krön och plåtskonig mot taket. Takstol med sparrar och hanband av sågat virke.

Skador: Läkten är delvis rötskadad och knäckt vilket medför att tegelpannorna ligger otätt och glipar. Tegelpannorna är även lagda för snålt över varandra och utan underlagsbrädor. Takstolarna ser dock ut att vara i gott skick. Hammarbanden är svåra att komma åt för besiktning men de ser ut att vara kraftigt rötskadat. Algpåväxt och rötskadade vindskivor och stormbrädor, delvis rötskadade takfotsbrädor. Skorstenen har vittrad fog och algpåväxt. Plåten kring skorstenen är rostangripen och ligger otätt.

Åtgärder 1-3 år: Hela taket måste läggas om med nya läkt och eventuellt underlagsbrädor och papp. Vindsbjälklag måste delvis ersättas. Omfogning och rengöring av skorstenen, ersätt eller linoljebehandla plåtskoningen som läggs tätt mellan skorsten och tak i lika utförande som befintlig. Ersätt vindskivor och stormbrädor och takfotsbrädor. Avfärga takfotsbrädorna med röd slamfärg.

Dörrar

Söder: Två rödfärgade dörrar av stående brädor med bandgångjärn. **Väster:** en lucka från svinstian ut till hagen. **Norr:** En rödfärgad dörr av stående panel med bandgångjärn i nedre plan och en öppning till vinden. **Öster:** En låg rödfärgad dörr av stående panel.

Skador: **Södra fasaden:** Vittrad rödfärg. Rostangripna bandgångjärn. **Norra fasaden:** Den nedre dörren har rötskadad panel i nedre delen. Rostangripna bandgångjärn. Den övre luckan på norra fasaden och dörren på västra fasaden saknas.

Åtgärder 1-3 år: Skarva skadad dörrpanel. Måla dörrarna med röd slamfärg. Rostskyddsbehandla och linoljefärga bandgångjärn. Nya dörrar tillverkas där de saknas, utformning görs enligt äldre fotografier om sådana finns.

Fönster

Sju stycken gjutjärnsfönster och ett takfönster i järn på det västra takfallet.

Skador: Alla fönster är rostangripna. I väster är en glasruta sönder. Plåtskonig kring takfönstret är otät.

Åtgärder 1-3 år: Undersök takfönstret noggrannare, plåtskonig åtgärdas i samband med takarbeten. Gjutjärnsfönstren rostskyddsbehandlas täckmålas med penselstruken linoljefärg. Färgsättning i samarbete med antikvarie Ersätt skadad glasruta. Lagg om plåtskonig vid takfönster.

Skorsten och takfönster.

Möllegården interiör – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Bostadshus

Bostadshuset är i två våningsplan med vind och kattvindar samt källare under den västra delen av huset. På nedre plan finns hall, toalett och dusch, kök med nedgång till källare, två rum och farstu. Övre våningen når man genom en obehandlad furutrappa ungefär mitt i huset trappan leder till en stor hall/rum. Vid var gavel finns ett rum. Bostadshuset renoverades senast 1984 och 1999, alla interiöra ytskikt är från denna tid eller något tidigare. Under tapeterna kan finnas äldre tapeter liksom äldre färgskikt på målade innerdörrar. El och rördragningar ligger utanpå väggarna.

Golv: hall tegelgolv, kök och badrum klinkers, rum obehandlade trägolv. Profilerade sockelbrädor. Övre våningen plastmatta. Gjutet källargolv.

Väggar: Tapetserade skivor, i köket bröstningspanel, badrum kakel. Källare putsade väggar.

Tak: Brädor och synliga målade takbjälkar. Övre våningen vitmålade skivor i taken. Kattvindarna är klädda med skivor.

Fönster: Se utvändigt. Enkelglas i homejan.

Dörrar: Fem innerdörrar, vitmålade fyllningsdörrar varav tre har kammarlås.

Inredning: Modern köksinredning, kyl, frys, diskmaskin och bänkinredning.

Skador: Alla ytskikt i alla rum är slitna och smutsiga. Puts och färg släpper lokalt på källarväggarna trolig orsak är markfukt. I hallen, där bostaden ansluter till ekonomibygnaden, finns svarta prickar på väggen och i taket. Troligen mögel.

Åtgärder: Vitvarorna är i behov av översikt. Alla ytskikt samt badrum kräver renovering. På kattvindarna finns i stor mängd spår av möss och/eller andra gnagare. Fuktproblem i källaren bör utredas. Mögelproblem i hallen bör utredas. Till lunettfönstret i homejan bör en innebåge tillverkas för energieffektivisering.

Övre våningen, vy från öster.

Ekonomibyggnad

Norra loglängan

Innehåller garage och huggebod.

Golv: Gjuten betong.

Väggar: Korsvirke med vitkalkade putsade tegelfyllningar.

Tak: Träbjälklag med sågade brädor.

Skador: Lejden vid den södra porten hänger på grund av att stolpe saknas, invändigt är takbjälken ur läge. Se utvändiga åtgärder. I garaget är några takbrädor knäckta.

Åtgärder snarast: Undersök sambandet med knäckta takbrädor och hängande lejd. Städa utrymmena.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt skadade takbrädor.

Stallängan

Golv: Gjuten betong.

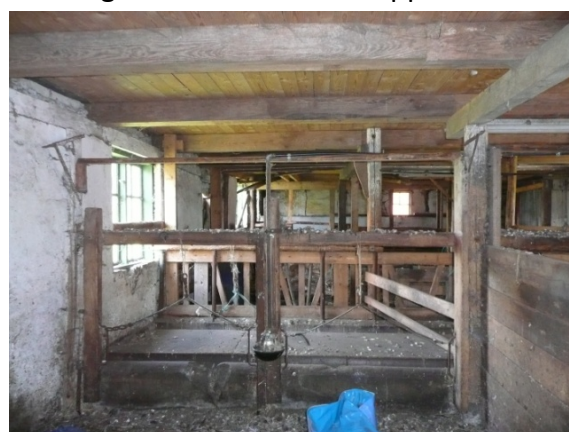
Väggar: Korsvirke med vitkalkade putsade tegelfyllningar. Den västra väggen är i kostallet delvis bakmurad med håltegel, korsvirket är inte synligt på dessa ställen.

Tak: Nyare träbjälklag med sågade brädor. I häststallet är taket vitmålat.

Inredning: Boxar och bås är platsbyggda av trä. Mellan kobåsen finns ett gjutet foderbord. Automatiska moderna vattenkoppar. Enkel trätrappa till vinden.

Skador: Kraftiga putsskador i korsvirkesfacken. I många fack har putsen helt ramlat ner fyllningarna är stadiga. Flera trappsteg i trappan till vinden är skadade.

Åtgärder 1-3 år: Städa utrymmena rena från hö och halm, fågelspillning och gödsel samt damm. Putsa fyllningarna med kalkbruk och avfärga med vit kalkfärg. Fyllningarna lagas i samband med åtgärder på korsvirket, se exteriöra åtgärder. Ersätt vindstrappan.

Till vänster: Östra väggen i stallängan. Snedstyvan är kraftigt rötskadad, löshulten under fönstret är skadad, putsen på fyllningarna har så gott som helt ramlat ner.

Ovan: kostallet vy från söder, kobås med foderbord, nytt vindsbjälklag. Till vänster i bild bakmurad tegelvägg, skada i tegel under fönstret.

Loge

Logen består av ett oisolerat rum öppet upp tillnock. I det sydöstra hörnet finns ett senare byggt loft och vid den norra gavelväggen finns hästspiltor. Invändigt finns diverse lantbruksredskap, vagnar samt gammalt hö och bråte.

Golv: Betong, trägolv i spiltorna.

Skador: Inga synliga skador.

Åtgärder: Rensa från hö och bråte.

Logen sett från söder.

Takstol och södra gavelröset.

Svinhus

Svinhuset rymmer svinhus, höns hus och pannrum samt vind.

Golv: Gjutet golv

Skador: Inga synliga skador.

Väggar: Vitkalkad puts på tegelstomme.

Skador: Alla rum: Putsskador orsakade av läckande tak. Mycket spindelväv och damm.

Åtgärder 4-12 år: Efter takrenovering. Knacka ner löst sittande puts och putsa med kalkbruk, avfärga väggarna med kalkfärg.

Tak: Träbjälklag, takbjälkarna är infästa i murverket under hammarbandet (takstolar se exteriör). I pannrummet är taket reveterat med vassmatta och hönsnät, putsat och vitmålat.

Skador: Takbjälkar och brädorna i vindsbjälklaget har vit svamppåväxt. Flera takbjälkar är rötskadade, brädorna i vindsbjälklaget är kraftigt rötskadade. Putsen på det reveterade taket har delvis fallit ner och vassmattan är troligen fuktskadat.

Åtgärder 1-3 år: I samband med tak och fasadrenovering ersätt/skarva skadade takbjälkar, övriga takbjälkar återanvänds. Ersätt brädorna i vindsbjälklaget. Ersätt det reveterade taket i samma material och metod som befintligt.

Inredning: Svinboxar av brädor. Hönsburar. I pannrum finns bland annat värmepanna.

Skador: Värmeanläggningen är inte kontrollerad. Djurutrymmena är något smutsiga.

Åtgärder 1-3 år: Sopa och tvätta boxarna.

Rötskadat tak och takbjälke och fuktskada i innervägg. Fuktskadat reveterat tak och putsade väggar i pannrummet.

Takpannor på öppen läkt.

Svinstallet, vy från norr mot hönsuset.

8. Vattenmöllan

Historik och tidigare utförda åtgärder

Vattenmöllan är flyttad till sin nuvarande plats, 1923-24. Byggnad i gråsten och korsvirke med vitputsade fyllningar av rött tegel. Enligt uppgift ska möllan vara från 1700-talet. Inom ramen för denna utredning har inte historik kring vattenmöllan gått att finna. En fortsatt undersökning angående möllans ursprungsplats, ursprungliga utseende och kapacitet och ägande skulle vara intressant och givande. Men även en noggrannare genomgång vilka delar som kan vara ursprungliga i byggnaden idag.

- 1956 nytt vattenhjul
- 1960 rensades kvarndammen och återställdes i ursprungligt skick liksom bäckfåran.
- 1961 nytt tak över kvarnhjulet
- 1979 nytt skyddstak
- 1987 reparationer, nytt tak
- 2006-2007 Återställande av stengrund i det norra hörnet.
- 2006-2007 Kvarndammen grävdes ur. Upplag för kvarnaxel och vattenhjulet renoverades.
- 2006-2007 Taket över kvarnhjulet demonterades men återställdes inte då detta inte var kulturhistoriskt riktigt.
- 2006-2007 Renovering av halmtak.

Vattenmöllan – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Exteriör

Gråstens och korsvirkesbyggnad med putsade fyllningar i tegel. Korsvirke består av fotträ, löshult, snedsträvor i söder och öster. Stickbjälkar med dymlingar. Taket är täckt med halm och bundet med järntråd i läkten. I gavlarna sitter enkla gavelprydnader. Taket bärs upp av sparrar med hanband fästa halvt i halvt med grova spikar. Sparrarna vilar mot vaborden. Vaborden vilar på horisontella dubbar i lejden.

Sockel/Grund

Murad och fogad gråstenssockel.

Skador: Inga synliga skador.

Stomme/Fasad

Korsvirke med stickbjälkar, putsade vitkalkade fyllningar av tegel. Den nedre delen av södra väggen består av murad fogad gråsten och den västra väggen mot vattnet är klädd med locklistpanel.

Västra gavelfasaden

Gavelröstet och fasaden är klätt med tjärad locklistpanel i varierande bredder. Enstaka gamla panelbräder. Vattenhjulet sitter på denna gavel. Vattenhjulet är inte närmare undersökt eftersom det är svårtillkomligt.

Skador: Rötskadad vägghpanel i nedre kanten på flera brädor, speciellt i det södra hörnet. Vattenhjulet har något grön påväxt, trävirket skadas på sikt eftersom det ligger i samma läge hela tiden.

Åtgärder snarast: Skarva skadade panelbrädor så att fotträet skyddas, om möjligt sparas de gamla brädorna orörda.

Södra fasaden

Skador: Den nedre delen av väggen är murad med hårt bruk, vilket antyder cementhaltigt bruk. Mellan stenmuren och fotträet är det tätat med hårt bruk och en ficka har bildats där vatten samlas vilket har orsakat rötskada i nedre delen av fotträet. Något vittrad kalkfärg.

Åtgärder snarast: Bruk knackas bort mellan stenmur och fotträ, den översta kanten på stenmuren bör slutta neråt bort från fasaden.

Åtgärder 4-12 år: Avfärga fyllningarna med vit kalkfärg.

Västra gavelfasaden och södra fasaden. Dammen framför möllan är igenvuxen. Taktäckningen är i dåligt skick.

Norra fasaden

Utanför dörren ligger en stenhäll.

Skador: Inga synliga skador. Bruk ligger an mot korsvirket och orsakar på sikt rötskador.

Åtgärder snarast: Bruk knackas bort från stolpen, mellan fyllning och löshult samt mellan sockel och fotträ, den översta kanten på fyllning och sockel bör slutta neråt bort från fasaden.

Östra fasaden

Gavelröstet är klätt med tjärad spikad locklistpanel, ca hälften av panelen är äldre och patinerad.

Skador: Putsen från de nedre fyllningarna går upp emot löshulten vilket orsakar rötskador i nedre delen av löshulten. Putsen från sockeln går upp emot fotträet vilket orsakar rötskador i nedre delen av fotträet. I det nordöstra hörnet är stolpen och fotträet tätat med bruk vilket orsakar ökande rötskador. Något vittrad tjära på gavelröstet.

Åtgärder snarast: Bruk knackas bort från stolpen, mellan fyllning och löshult samt mellan sockel och fotträ, den översta kanten på fyllning och sockel bör slutta neråt bort från fasaden.

Åtgärder 4-12 år: Stryk gavelröstet med trätjära.

Södra fasaden och östra gavelfasaden.

Putsbruk emot löshult och fotträ orsakar rötskador i korsvirket. Lucka på västra fasaden med plattgångjärn, vattenhjulet har något grön påväxt.

Tak

Skador: Taktäckningen är mossbevuxen och mycket tunn, raften är synlig. Man kan invändigt se ut genom taket. Ryggningen är så gott som helt nersjunken och borta. Vissa ryggaträn verkar vara kraftigt rötskadade. Vindskivorna har något grön påväxt.

Åtgärder snarast: Ersätt hela taktäckningen och de ryggaträn som är skadade. Rengör och tjära solbrädorna och vindskivorna i samband med takomläggningen.

Dörrar

Väster; En lucka med två dörrblad med plattgångjärn, av tjärade stående locklistpanel lika som fasaden.

Norr; halvdörr av stående tjärade spontade brädor och smidda bandgångjärn. Den nedre halvan är av nyare brädor och galvaniserad spik.

Skador: **Väster;** Något skadad locklistpanel i nedre kanten. Grön påväxt.

Åtgärder snarast: Skarva och fäst locklisten

Åtgärder 4-12 år: rengör portarna och stryk med trätjära.

Fönster

Träfönster troligen strukna med röd tjära. **Söder;** ett spårfalsat enluftsfönster uppdelat i två rutor med spröjs. **Norr;** två enluftsfönster uppdelade i fyra rutor med spröjs, fästa med nubben i hörnen. Dels modernt glas och dels valsat.

Skador: **Norr;** kittet har lossnat något, vittrad färg.

Åtgärder 1-3 år: **Söder;** fönsterunderhåll, kitta i spåret. **Norr;** kitta och måla fönstren efter färgundersökning.

Övrigt

Dammen sandar lätt igen med sand som kommer från uppströms, vilket är en delorsak till att möllan inte kan användas och att dammen är igenvuxen.

Skador: Brännässlor och gräs växer högt nära intill fasaden.

Åtgärder: Håll växtligheten nere. Ta fram åtgärdsplan för att förbättra dammen.

Interiör

Korsvirkesfyllningarna är tunt putsade med kalkbruk. Både fyllningar och timran är vitkalkade. Stenmuren i söder är kalkputsad och vitkalkad. Mot väster består väggen av stolpverk utan fyllningar, endast fasadpanel. Golvet är ett lergolv delvid täckt med cement. Vindsbjälklaget består av nyare bräder och delvis nya stickbjälkar. De äldre stickbjälkarna är bilade och har vankant. Till loftet leder en enkel trätrappa med nötta, patinerade, steg. Kvarnmekanik saknas invändigt och möllan är inte i funktionsdugligt skick idag.

Skador: Möllan behöver städas invändigt. Något vittrad kalkputs och kalkfärg. I det sydöstra hörnet finns en gammal fuktskada med vit påväxt. Kugghjulet är delvis rötskadat.

Åtgärder snarast: Analysera vit påväxt.

Åtgärder: Om möllan ska sättas i funktion krävs en genomgång av kvarnverket. Kvarnmekanik saknas vilket kräver ett omfattande återställande.

Åtgärder 4-12 år: Laga putsskador med kalkbruk och avfärga med vit kalkfärg.

Interiör vy mot sydost.

Kvarnaxel och kugghjul.

9. Malttorkan

Historik och tidigare utförda åtgärder

Korsvirkesbyggnad med putsade och vitkalkade lerfyllningar. I fyllningarna finns små urtag troligen för ventilation. I korsvirkeskonstruktionen förenas fotträna rakt där gavelfotträet går in med tapp i långfotträet. Stolparna står med tapp på fotträna. Fotträna är i hörnen sammanhållna med järnband. Lejden vilar på stolparna och stickbjälkarna går igenom stolparna och är fästa med dymlingar. Stickbjälkarna fungerar ensamma som gavelband. Virket är ek. Sadeltaket är täckt med vass och rygging av halm.

Invändigt finns lerstakar och lerklining bevarade men flera fack är ersatta med lersten och hårt bruk. Vissa invändiga lerkliningar (fack med lerstakar) har en ålderdomlig fin struktur och är sannolikt inte åtgärdade sedan byggnaden uppfördes på Östarp.

Malttorkan är flyttad från en gård i Stora Rödde 1923-24. Huset beskrevs 1924 som ett gammalt korsvirkes klinehus uppfört efter alla konstens regler med vertikala stavar mellan ekstolparna för att ge stadga åt den inpackade stampade leran samt halmtäckt.

- 1959 restaurering
- 2002 skadas taket av ett nedfallande träd

Malttorkan – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Exteriör

Gund/Socket

Byggnaden står på låga grundstenar av gråsten.

Skador: Inga synliga skador. Byggnaden är något nedsjunken i marken i nordväst.

Stomme/Fasad

Korsvirke med putsade fyllningar. Stolparna är i ek liksom delvis fotträet. Gavelröstena är klädda med spikade brädor, delvis äldre brädor som troligen är original. Profilerade stickbjälksändar.

Östra fasaden

Facken är putsade med kalkbruk, troligen hydrauliskt kalkbruk, och avfärgade med kalkfärg.

Skador: Fotträet är rötskadat i hörnen och sammanhållna med järnband. Ingen åtgärd, konstruktionen är stabil. Håll under uppsikt om fukt tenderar att samlas bör fotträet i hörnen kläs in. Ändarna av vaborden är rötskadad. Panelen på gavelröstet är något rötskadat i nedre kanten – ej åtgärd, de gamla brädorna har en tydlig nötning, patina. Tjärstrykningen på gavelröstet är vittrad.

Åtgärder snarast: Stryk gavelröstet med trätjära. Vaborden skyddas med en bräda.

Åtgärder 1-3 år: Successivt när fyllningarna bör underhållas ersätts cementhaltigt bruk med lera, stryk med kalkfärg. I de fall där utsidan är putsad med hårt bruk måste man beakta de utvändiga åtgärderna så att autentisk invändig lerklining inte skadas.

Södra fasaden och östra gavelfasaden.

Södra fasaden

Facken är putsade med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk, avfärgade med kalkfärg.

Skador: Marknivån är hög och jord ligger an mot fotträet. Facken är putsade med cementhaltigt bruk, kalkfärgen är vittrad.

Åtgärder snarast: Nivellera marken så att den inte ligger an mot byggnaden.

Åtgärder 1-3 år: Successivt när fyllningarna varsamt bör åtgärdas ersätts cementhaltigt bruk med lera, stryk med kalkfärg.

Västra gavelfasaden

Facken är putsade med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk, avfärgade med kalkfärg. Gavelröstena är klädda med spikade brädor, delvis äldre brädor som troligen är original. Fotträet är ersatt under senare tid.

Skador: Tjärstrykningen på gavelröstet är vittrad. Ändarna av vaborden är rötskadad.

Åtgärder snarast: Stryk gavelröstet med trätjära. Vaborden skyddas med en bräda.

Åtgärder 1-3 år: Successivt när fyllningarna varsamt bör åtgärdas ersätts cementhaltigt bruk med lera, stryk med kalkfärg.

Norra fasaden

Facken är putsade med kalkbruk, avfärgade med kalkfärg.

Skador: En mindre skada med putsbortfall i ett fack.

Åtgärder snarast: Laga puts-skada med bruk och färg lika befintligt.

Åtgärder 1-3 år: Successivt när fyllningarna varsamt bör åtgärdas ersätts cementhaltigt bruk med lera, stryk med kalkfärg.

Norra fasaden och västra gavelfasaden. Taktäckningen har kasat ner något då avasaträet är ur läge.

Ovan: profilerad stickbjälke, rötskadat vabord. Till höger: i dörröppningen ser man mötet mellan fotträna och stolpen, springa mellan och stolpe.

Tak

Sadeltaket är täckt med vass och ryggning av halm. Vindskivorna har dekorativt sågade ändar.

Skador: På det norra takfallet växer mossa och lavar och vassen har kasat ner något på grund av att avasaträet har åkt ur läge. Ryggträna har algpåväxt och en del är rötskadade. Ryggningen är mycket dålig. Solbrädor saknas. Vindskivorna har algpåväxt och är rötskadade.

Åtgärder snarast: Ersätt ryggningen och de ryggträna som är dåliga med nya i ek och samma längd som befintliga. Justera avasaträet tillbaka i läge.

Åtgärder 4-12 år: Ersätt taktäckningen med nytt vass eller halmtak. Ersätt vindskivor och montera solbrädor.

Dörrar

En halvdörr i öster av stående cirkelsågade brädor med små tunna smidda bandgångjärn och nyckelbricka samt smidda haspar. Bandgångjärnen och nyckelbrickan är tunna och ömtåliga, behandla varsamt.

Åtgärder snarast: Se över dörrens upphängning och att dörren är stabilt uppställd när museet är öppet så att bandgångjärnen inte skadas.

Interiör

Golvet är lagt av kullersten. Väggarna är lerstrukna. I de nedre fyllningarna kan man se vertikala stakar, lerkline. Konstruktionen i de övre facken går dock inte att se men delvis kan man skymta lersten samt modernt nät under lerputsens, mellan den inre leran och den yttre putsen. Facken och timran är avfärgade med vit kalkfärg. Halva byggnaden har ett längsgående vindsbjälklag av nyare brädor. Taket består av sparrar med hanband och taktäckningen vilar på längsgående läkt. Ungefär mitt i huset står torkugnen vilken är lerklinad och avfärgad med vit kalkfärg.

Skador: I flera fack har kalkfärgen lossnat helt och leran står bar. På vissa ställen har även lerklining fallit ur och stakarna är synliga. Lerklining här är mycket autentisk och ska behandlas ytterst varsamt. De små bom som förekommer i lerklining behöver inte knäckas ner utan lagas endast med ny fet lera. Invändigt finns lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk. I klineväggarna finns fuktskador troligen orsakade av cementlagningarna som inte låter väggarna luftas, men mellan stolpar och fack finns också glipor. Mindre skador i putsskiktet på ugnen, även här finns lagningar med cement.

Åtgärder 1-3 år: Alla åtgärder ska planeras noga och dokumenteras före och efter åtgärder. Laga med lera de fack som är skadade på grund av ovarsamma metoder. I de fall där utsidan är putsad med cementhaltigt bruk måste man beakta åtgärderna för återställandet av lerklineväggarna så att autentisk invändig lerklining inte skadas. Knacka försiktigt bort alla cementlagningar och stryk facken med lera och kalkfärg. Där det finns springor mellan fack och stolpar bör kontrolleras om det finns uthugg i stolparna, i annat fall finns risk att nya springor uppstår. Successivt när facken måste åtgärdas ersätts de med lerstakar och klining om det finns spår i timran att detta är det ursprungliga utförandet.

Torkugnen.

Lerklinad innervägg med putsbortfall.

10. Brytestugan

Historik och tidigare utförda åtgärder

Byggnaden är ingrävd i backen och väggarna består av med lera murad gråsten, delvis fogad med kalkbruk. I den västra väggen finns en vertikal stock. Mot väster är bara gavelröstet synligt ovan marken, detta är i lermurad gråsten liksom i öster svalet och en del av väggarna. Mot öster är gavelröstet klätt med äldre locklistpanel med delvis raka sågspår och gavelröstet i svalet är risflätat. Sadeltaket är täckt med torv på plastmatta med näver endast vid takfoten.

Byggnaden är en rekonstruktion av en brydestuga från Agusa i Andrarums socken på Österlen.

- 1958 nytt tak
- 1985 nytt torvtak

Brytestugan – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Exteriör

Stomme/Fasad

Gråsten och ingrävd i backen.

Skador: Fogen är lokalt lagad med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk. Fogen i gråstensväggarna har delvis fallit ner och kalkfärgen är vittrad speciellt i väggen i svalet. Mindre rötskada i locklistpanelens nedre kant i gavelröste – kräver ingen åtgärd eftersom panelen står under tak. Vid den västra gavelväggen finns en vertikal stock som är synlig både på insidan och på utsidan, denna stock är kraftigt rötskadad.

Åtgärder snarast: Ersätt stocken i den västra gavelväggen.

Åtgärder 1-3 år: Knacka loss cementhaltigt bruk i fogen och foga om med lera. Stryk fogen med kalkfärg.

Tak

Taket är täckt med torv på nät på en plastmatta. I takfoten finns näver på plastmattan. Vindskivorna är obehandlade och klädda på övre kanten med takpapp och näver. Mullbrädan är av en fyrkantsregel troligen ek. I svalet är undertaket klätt med brädor. Taket bärs upp av en längsgående ås, glasa sparrar och klenare sidoåsar.

Skador: Torvtaket är mycket torrt och sandigt och gräset växer mycket glest och mycket jord har regnat bort. Det underliggande nätet och plastmattan är synliga. Störst skador i söder.

Åtgärder snarast: Lagg om torvtaket på traditionellt vis.

Brytestugan sett från nordost.

Brytestugan sett från sydväst. Gluggen och den vertikala stocken i gavelröset är rötskadade. Taktäckningen är i dåligt skick.

Dörrar

I svalet finns en dörr bestående av äldre tjärstrukna stående bräder med smidda bandgångjärn. På insidan sitter nyare naran. Dörren är nött och har patina och ska inte åtgärdas.

Skador: Bandgångjärnen är rostangripna.

Åtgärder snarast: Rostskyddsbehandla bandgångjärnen varsamt. Håll dörrens upphängning under uppsikt så att den inte skadas och säkerställ dess uppställning under museets öppettider.

Luckor

Mot väster finns en glugg som saknar lucka.

Skador: Karmen är kraftigt rötskadad.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt karm med ny i lika utförande. Överväg att montera en lucka så att byggnaden skyddas invändigt, dock behövs ljus i byggnaden med tanke på besökarna.

Övrigt

Kring brydestugan finns ett staket av enkla trästolpar och -slanor.

Skador: vid trappan norr om byggnaden är staketet rangligt. Några stolpar saknas, slanor är rötskadade och några slanor är loss ifrån stolpen.

Åtgärder snarast: Ersätt rötskadade stolpar och slanor. Fäst slanor som har lossnat med spik.

Svalet och dörren.

Interiör

Golvet är ett jordgolv. Taket består av nyare sparrar av fyrkantsreglar, taket är klätt med stående panel som är struken med cuprinol närmast takfoten. Väggarna är av natursten fogad med cement, mot entrén är väggarna strukna med lera. Mitt i rummet står en stock, hammarband av rundvirke med papp mellan virke och stenarna i väggen.

Skador: Saltutfällningar på naturstenen. Något vittrad lerputs. Partier är fogat med hårt bruk, vilket antyder cementhaltigt bruk. Rötskadad vertikal stock i västgaveln – se exteriör.

Åtgärder: Successivt bör hårt bruk ersättas med lera. Där mindre skador och bom förekommer i lerstrukna väggar behöver dessa endast lagas med lera. I samband med takomläggningen bör övervägas om innertaket ersätts med tak i traditionellt utförande. Det finns troligen ingen dokumentation över hur taket såg ut tidigare, därför bör jämförande studier utföras på andra brytestugor.

Interiör vy mot väster.

11. Vindmöllan/Stubbamöllan

Historik och tidigare utförda åtgärder

Stubbamöllan är uppbyggd av en centralt placerad kraftig stolpe i ek, stubben, fot-stivor och fotträn som stabiliserar stubben. Kvarnhusets väggar består av resvirke klätt med lockpanel. Stubbamöllan flyttades till nuvarande plats kring år 1924. Enligt äldre fotografier har möllan varit vridbar.

- 1952 förslag till reparationer (Kulturens arkiv LII:3)
- 1960 lagades och riktades
- 1961 riktats och förstärkts av möllebyggare Martin Månsson, Tomelilla
- 1970 repareras vingarna
- 1978 nya trappsteg och räcken

Stubbamöllan – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Exteriör

Skadornas omfattning och konsekvenser kräver ytterligare utredning. I detta skede kan konstateras att vindmöllan är i behov av omfattande restaurering.

Nedan följer beskrivning av skadorna samt förslag på mindre åtgärder som bör utföras snarast. Planering av restaureringsåtgärderna bör påbörjas snarast och restaureringen bör påbörjas inom 1-3 år. För restaurering och för att ersätta de delar som saknas krävs studie av liknande stubbamöllor, litteratur och arkiv samt planering tillsammans med timmerman, möllekännare samt bebyggelseantikvarie. Inför restaurering kan uppmätning av stommen underlätta återuppbyggandet.

Vy från söder.

Stenfot

Stubbamöllan står på en stenfot uppdelad i fyra delar under de fyra fotträna. Stenfoten består av fogad gråsten.

Skador: Fogen har delvis lossnat och kalkfärgen har vittrat. Gräs växer på stenfoten.

Åtgärder snarast: Avlägsna gräs och växtlighet. Foga stenfoten och avfärga med vit kalkfärg.

Stomme

Stubbamöllan är uppbyggd av en centralt placerad kraftig stolpe i ek, stubben, fot-stivor och fotträna som stabiliserar stubben. Kvarnhusets väggar består av resvirke klätt med lockpanel. Lockpanelen är av varierande ålder med både raka sågspår och cirkelsågade spår. Flera fotträna är skarvade och alla fot-stivorna är stabiliserade med vinkeljärn i fotträna.

Skador: Stubben är mjuk nertill och den del som är intill och under marknivån är kraftigt rötskadad. Åt öster kraftig rötskada till ca 0,5 m ovan marken.

Fottränas yttre ändrar är rötskadade. Mot norr är ett fotträ lagat med cement. Grön algpåväxt.

Fot-stivorna är rötskadade i nedre delen, kraftigaste skadorna är i norr och väster. I väster är en fot-stiva inte förankrad i stubben. Järnbanden är rostangripna och flera är kraftigt korroderade. Grön algpåväxt.

Resvirke, den del av resvirkets hörnstolpar som går nedanför fasadpanelen har pågående insektsangrepp, troligen väggbin.

Åtgärder snarast: Planering av omfattande restaurering.

Åtgärder som bör utföras snarast medan större åtgärder planeras: Fotträna, avlägsna cementlagningar, stryk med trätjära. Under vintern kan fotträna skyddas med hjälp av brädor eller skivor. Man bör även överväga att montera en avvattningslist i trä i fasadens nedre kant som leder bort regnvatten från fotträna. Rengör från algpåväxt och stryk med tjära.

Fot-stivorna, skydda med brädor och tjära. Fäst den fot-stiva som står löst emot stubben med samma metod som övriga fot-stivor. Kila med trä mellan järnbanden och fot-stivor. Rengör från algpåväxt och stryk med tjära.

Åtgärder 1-3 år: Restaurering av möllan. Erforderliga åtgärder i stubbe, fotträn, fot-stivor, resvirke.

Skarvade och rötskadade fotträn, rötskadade fot-stivor.

Stubben är kraftigt rötskadad.

Vy från norr.

Fasad

Fasaden består av både äldre och nyare spikad sågad lockpanel. Äldre panel finns på gavelröstet vid vingarna och på fasaden vänster om svansen. Fasaden är struken med tjära, den kan vara struken med cuprinol tidigare. Panelen är delad med en horisontell vattlist.

Skador: Något grön algpåväxt, vittrad tjära. Gavelröstet där vingarna sitter är kraftigt rötskadat, det finns risk att interiören skadas.

Åtgärder snarast: Ersätt panelen i gavelröstet med nytt virke i samma träslag, dimensioner och bearbetningsmetod (såg) som befintlig. Panel i gott skick återanvänds. Fäst panelen med spik. Rengör panelen och stryk med trätjära. Alternativt om totalrestaurering påbörjas snarast åtgärdas fasadpanelen i samband med detta.

Tak

Mansardtak av lockpanel ochnock av vinkellagda brädor.

Skador: Taket har stora springor både i nock och på båda takfallen och läcker. Det finns risk att interiören skadas.

Åtgärder snarast: Taket läggs om med nytt virke enligt traditionellt utförande och strykes med trätjära.

Vingar

Vingarna är besiktigade från mark vilket är otillräckligt för att göra en säker bedömning av skicket. Några iakttagelser kan dock göras. En bättre besiktning kräver lift.

Skador: Vingarna är invändigt låsta så de går inte att snurra. Kvarnarmar och ribbverk har rötskador, moss- och algpåväxt samt längsgående sprickor. Delar av ribbverket saknas. Behov av tjärstrykning. Även axelhuvudet har moss- och algpåväxt. Järn kring kvarnarmarna och kvarnaxeln är rostangripna.

Åtgärder snarast: Noggrann undersökning och bedömning av skick

Åtgärder 1-3 år: I samband med totalrestaurering av möllan. Erforderliga åtgärder på vingarna efter besiktning, vingarna ska också kunna snurra.

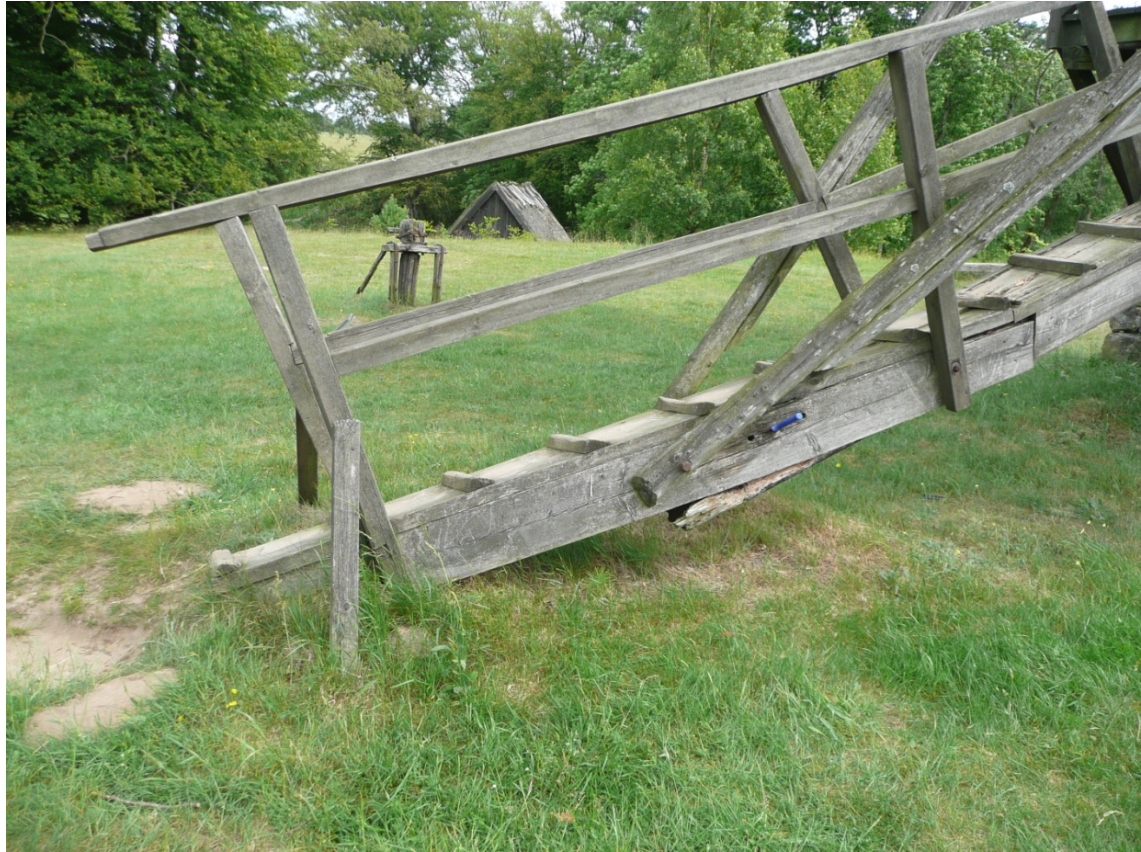
Bro, svans och kvarnhäst

Svansen leder upp till bron där man går in genom dörren till möllan. På var sida om svansen går en snedsträva från möllans övre plan till svansen. Dessa snedsträvor består idag av två skarvade slänor men bör vara en av grövre virke.

Skador: Stocken som håller upp svansen är knäckt på grund av rötskador. Trapplan på svansen har rötskador, brädorna på sidorna är kraftigt rötskadade. Räcket är rankt. På broplan är flera brädor kraftigt rötskadade och stora springor har uppstått. Kvarnhästen saknas och dess stöd är sönder.

Åtgärder snarast: Möllan bör stängas för besökande interiört.

Åtgärder 1-3 år: I samband med totalrestaurering; Ersätt svansen i lika utförande som befintlig. Ersätt snedsträvorna med nya enligt traditionellt utförande. Ersätt broplan, konstruera ny kvarnhäst och stöd enligt traditionellt utförande. Spara delarna av det befintliga stödet.

Svansen är knäckt, i bakgrunden syns stödet till kvarnhästen.

Dörrar

En dörr där man går in i möllan och ovanför denna finns en lucka. Båda är av stående tjärstrukna brädor.

Skador: Inga skador. Dörrarna stryks med tjära i samband med att fasaden åtgärdas.

Fönster/lucka

En öppning finns ovan kvarnaxeln. Öppningen är idag täckt med ett plexiglas.

Skador: Plexiglaset sitter inte tätt mot karmen varför det regnar in.

Åtgärder snarast: Montera i glas och eventuellt lucka enligt traditionellt utförande och så att den sluter an tätt. Tänk även på att för den publika verksamheten finns behov av ljus men kvarnutrustningen måste även kunna skyddas mot regn och snö.

Interiör

Skador: Interiören bedöms vara i gott skick, dock saknas delar i kvarnverket samt justering för att möllan ska kunna drivas. Trappan upp till andra plan är något rank men har en utpräglad patina och åtgärdas ej. Något fuktskador på kvarnaxeln. Vid restaurering ska uppmärksamhet riktas mot eventuella märkningar och inskriptioner i virket. Den pedagogiska upplevelsen kan utökas genom att tillföra exempelvis redskap och information om hur möllan fungerar.

Kvarnaxel.

11. Alriksgården

Historik och tidigare utförda åtgärder

Östarp 2:3. Alriksgården består av ett friliggande boningshus och en u-formad, trelängad, ekonomibyggnad. Gårdsplanen är idag nästan helt gräsbevuxen men har spår efter tidigare stenläggning. Vid ekonomilängans nordvästra hörn ligger det kombinerade vagnslidret och verkstaden. En locklistpanelklädd byggnad med stomme av korsvirke och lerstensfyllningar.

Gårdskomplexet Östarp 2:3 flyttades till den nuvarande platsen i och med skiftet 1843. Den gård som flyttades ut var enligt skifteshandlingarna trelängad med två lagårdslängor till boningshuset, men i brandförsäkringshandlingar anges gården bestå av fyra korsvirkeslängor av eke med fyllningar av lera. I dagens ekonomibyggnader och i vagnslidret/verkstaden är sannolikt en del av detta korsvirke och takbrädor återanvända.

1905 togs ritningar fram till ett nytt bostadshus. Samtidigt byggdes en ny stallänga på befintlig grund till västra stallängan. Förrådsbyggnaden (vagnslidret/verkstaden) har inte tidigare nämnts i källorna och därför kan man anta att detta uppfördes samtidigt av återanvänt material från den nedmonterade stallängan och bostadshuset. Men byggnaden skulle även kunna vara uppförd vid skiftet av då återvunnet material från en annan byggnad. För detta talar klineväggarna som kanske på 1900-talet skulle ha ersatts av tegel. I försäkringshandlingarna år 1931 sägs loge, stall, svinhus och redskapsbyggnad (vagnslidret/verkstaden) vara korsvirke med halmtak. Den norra loglängan nämns vara byggd kring 1928 och att drängstugan, rökrummet och garaget kan vara tillbyggt på 1940-talet.¹⁰ I rökrummet har men enligt uppgift rökt allt kött efter slakt av gårdens djur. Vid den idag utförda inventeringen bedöms dock den norra loglängan vara en byggnad där man utgått ifrån längden av de återanvända korsvirkesstolparna och att man varit "tvungen" att bygga en hög sockel för att få en önskad höjd på logen. Ännu 1945 är troligen den södra längan den ursprungliga längan från 1842, men skulle kunna vara riven och ersatt med den nuvarande tegelbyggnaden i samband med att man 1949 fick tilldelat arbetskraft för att höja taken på de övriga stallängorna. Samtidigt byttes troligen de tidigare halmtaken på ekonomibyggnaderna till skivor från Eternitbolaget.¹¹

Bostadshuset som stod klart 1907 är i tegelsten med källare under en del av huset samt vind. I försäkringshandlingarna år 1922 sägs bostadshuset vara byggt i tegel med papptak och 1931 finns angivet att bostadshuset är byggt i tegel med tak av eternit. Frontespisen på den östra fasaden skall enligt uppgift inte vara ursprunglig utan tillbyggd vid ett tidigare tillfälle. Detta stöds av att sidoväggarna endast består av ½ stens murar för att inte belasta vindsbjälklaget. Även skärmtaket ovan köksentrén är senare tillägg.

1942 drogs el in på gården och samtidigt renoverades köket och rinnande vatten installerades. Samtidigt byggdes sannolikt vinkeltrappan ner från köket till källaren. 1970 skedde nästa ombyggnad. Då byttes de ursprungliga fönstren i köket och kammaren/kontoret på nedre plan till nya kopplade bågar i samma utformning som de tidigare. Ett valv öppnats mellan kammaren och kontoret och båda rummen slogs ihop till ett. Samtidigt isolerades och sänktes innertaken i de två bostadsrummen och

¹⁰ Vårdplan för Östarp 2:3 (1995-96).

¹¹ Vårdplan för Östarp 2:3 (1995-96). I skriften finns utförlig byggnadshistoriks rekonstruktion samt byggnadshistorik.

ytterväggarna försågs på insidan med 12 mm porösa träfiberplattor. Båda entrédörrarna byttes också till nya dörrar i teak. 1993 omtapetsrades ovanstående bostadsrum med strukturtapet. I övrigt är interiören mycket välbevarad med av allt att döma ursprungliga tapeter, vägg- och takmålningar, dörrar fönster samt gjutjärnskaminer.

- 1996 inköptes gården av Kulturen.
- 1997 taket lades om med nya fibercementplattor i samma form som eternitplattorna, nytt underlagstak och fönstren renoverades och målades.

Alriksgården **exteriör - skadebesiktning, åtgärdsförslag**

Bostadshus

Sockel

Tuktad huggen gråsten med utåtgående slät fog. Gjutjärnsfönster och ventiler har släta omfattningar. Sockel överkant, rullskift med format maskinslaget tegel. Vid underhåll ska den konvexa fogen i sockeln alltid utformas lika befintlig.

Skador: På den östra fasaden har fogen lossnat vid källarfönstren höger om dörren samt intill trappan på västra fasaden (se vidare exteriör västra fasaden).

Åtgärder snarast: Knacka ner lös fog och foga om med nytt bruk i samma material som befintligt och med samma utformning.

Fasad

Rött maskinslaget tegel, med struken konvex fog (pärlfog). Fasaden har horisontella putslistor under fönster och strax under takfot. Listerna har en fin skarp profil och ingen avtäckning (Uppmätning finns i Vårdplan för Östarp 2:3 1995-96). Fönsteromfattningar; över och vid fönsters överdel rusticerad och slät puts, längre ner vertikalt band av maskinslaget formtegel, under övervåningens fönster profilerad list av puts. Viktigt vid underhåll är att den konvexa pärlfogen de horisontella rikt profilerade putslisterna restaureras varsamt lika befintliga.

Södra gavelfasaden

Skador: Otätt mellan fönster och tegel på övre våningen. Putsbortfall i övre våningens östra fönster vid profilerad list under fönstret. Övre våningen, sprickor i fönsteromfattningar samt i profilerad list under det östra fönstret. Orsak till sprickskadorna är svårbedömd. Mossa och algpåväxt på horisontella putslistor. Ingång till källare och trappa se punkten trappa nedan.

Åtgärder snarast: Sprickor och springor fylls igen för att fukt inte ska tränga in i murverket och orsaka allvarigare frostsprängningar av tegelmuren. Lagas med lika bruk som ursprungligt, troligen hydrauliskt kalkbruk i fog och kalkbruk i murbruk. Materialet i omfattningar, murbruk och fogbruk bör dock undersökas/analyseras. Fogens utformning ska utföras omsorgsfullt lika ursprunglig konvex fog samt skilj på murbruk och fogbruk. För rengöring och lagning av horisontella lister bör arbetsbeskrivning tas fram i samarbete med konservator och murare.

Åtgärder 4-12 år: Sprickor i fönsteromfattningar lagas lika befintlig struktur och material.

Södra gavelröset, pilarna visar på sprickor.

Västra fasaden.

Västra fasaden

Skador: Mossa och algpåväxt på horisontella putslistor samt på källarfönstrens omfattningar. Intill trappan är fogen i fasaden och i sockeln något skadad, enstaka tegelstenar är spräckta, här finns myror i väggen. Kraftig alg och mosspåväxt samt vittrad puts på det nedre putslistverket. Kraftigt vittrade fönsteromfattningar i de vertikala delarna kring de tre norra fönstren. Sprickor i murverket ovan och under det södra

fönstret och ovan fönstret längst i norr. Marken ligger högt an och sluttar mot fasaden, se vidare punkt övrigt nedan.

Åtgärder snarast: Sprickor och springor fylls igen för att fukt inte ska tränga in i murverket och orsaka allvarigare frostsprängningar av tegelmuren. Lagas med lika bruk som ursprungligt, troligen hydrauliskt kalkbruk i fog och kalkbruk i murbruk. Metod för att åtgärda spräckt tegel tas fram alternativt bytes tegel till lika befintligt. För rengöring och lagning av horisontella lister och fönsteromfattningar bör arbetsbeskrivning tas fram i samarbete med konservator och murare.

Västra fasaden, vittrade omfattningar på de norra fönstren, vittrad profilerad putslist. Trasigt glas i gjutjärnsfönster i sockeln och marken ligger nära an emot byggnaden.

Västra fasaden södra delen, sprickbildning i fasaden.

Norra gavelfasaden

Skador: Kraftigt vittrade samt mossa och algpåväxt på horisontella putslistor. Sprickor i det övre listverket under det västra fönstret på ovanvåningen, risk att även murverket har sprickor under listen. Något vittrad fog i murverket samt grön påväxt. Otätt mellan fasadtegel och takfot samt kring fönstren. Marken ligger högt an och sluttar mot fasaden, se vidare punkt övrigt nedan.

Åtgärder snarast: Sprickor och springor fylls igen för att fukt inte ska tränga in i murverket och orsaka allvarigare frostsprängningar av listverket och tegelmuren. Lagas med lika bruk som ursprungligt, troligen hydrauliskt kalkbruk i fog och kalkbruk i murbruk. Fogens utformning ska utföras omsorgsfullt lika ursprunglig konvex fog. För rengöring och lagning av horisontella lister och fönsteromfattningar bör arbetsbeskrivning tas fram i samarbete med konservator och murare.

Norra gavelfasaden.

Östra fasaden

Skador: Otätt mellan fasadtegel och takfot. Något vittrade samt mossa och algpåväxt på horisontella putslistor.

Åtgärder snarast: Sprickor och springor fylls igen för att fukt inte ska tränga in i murverket och orsaka frostsprängningar av tegelmuren. För rengöring och lagning av horisontella lister och fönsteromfattningar bör arbetsbeskrivning tas fram i samarbete med konservator och murare.

Södra gavelfasaden och östra fasaden.

Tak

Takfotsbrädorna är av obehandlad pärlspont vid gavlarna samt vid frontespisen i öster, övrig takfot i obehandlad panel. Kontursågade taktassar. Taktäckning fibercementskivor. Vindskivor, stuprör och hängrännor i plåt.

Skador

I öster påväxt av mossa. Lönnen vid det nordöstra hörnet hänger något över byggnaden och orsakar troligen att mosspåväxten ökar. Träden är mycket viktiga att behålla men man bör uppmärksamma att hängrännor, stuprör och taket oftare bör ses över i detta hörn liksom i det nordvästra hörnet där det har trängt in vatten i källaren. Hängrännan vid det nordvästra hörnet är tilltryckt.

Åtgärder 1-3 år: justera tilltryckt hängränna.

Periodiskt underhåll: se över taket, stuprör och hängrännor.

Trappor

I söder finns en utbyggnad över källarnergången, med blockstenstrappa av granit till köksentré. Enkelt smidesräcke till trappan. Trappstomme av fogad natursten.

Utbyggnaden har murad bröstning av maskinslaget rött tegel täckt med klinkers och omkring källaringången slätputs. Skärmtak av korrugerad plast.

I öster finns en enkel trätrappa. I väster och i norr fristående blockstenstrappa i granit.

Skador: Södra trappan: Puts- och fogbortfall troligen på grund av frostsprängningar i bomtor och sprickor både omkring källaringången och i taket vid källaringången samt i trappstommen. I taket är järnbalkarna synliga på grund av putsbortfall och de är rostangripna. Vittrat tegel och fog i källaringången. Skador vid trappstegen. Hål i skärmtaket. Klinkerplattor saknas på bröstningen i tegel. Smidesräcket är rostangripet.

Östra trappan: Kraftig rötskadad trappa samt påväxt av mossa.

Åtgärder snarast: Södra trappan: Mer omfattande lagning vid trappan och källarnedgången. Undersökning är nödvändig angående järnbalkarnas hållfasthet samt behandling. Genomgång av vilken typ av puts och fogmaterial som är lämpligt att använda både i väggar och tak. Foglagning, putslagning och justering av blockstenstrappa. Byte/lagning av vittrat tegel och tegelfog. Ersätt delar av skärmtaket som är sönder. Komplettera med klinkerplattor.

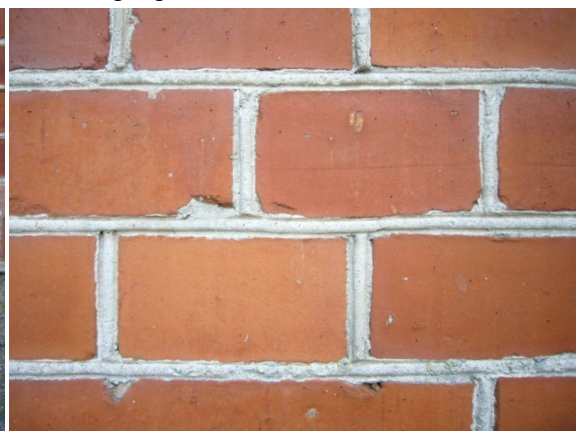
Östra trappan: Ersätt trappan. Utred genom arkivsökningar och historik om den nya trappan ska utformas lika den befintliga eller ersättas med en ny i annan utformning och material.

Södra gavelfasaden med trappa till köksingången samt källaringången.

Västra trappan.

Fasadtegel med pärlfog.

Dörrar

Dörr mot öster och köksdörr mot söder är glasade döbattangdörrar med enkla dörrblad och glasad övre del. Dörr vid källaringången i söder är en döbattangdörr med enkelt dörrblad. Entrédörr mot väster och dörr i entré mot norr är moderna ytterdörrar i teak från 1970-talet med fasta sidoljus och överljus med mönterglas. Färgen på döbattangdörrarna bör undersökas noggrant, eventuellt färgsnittsanalys i laboratorium, för att finna eventuell tidigare färgsättning.

Skador: Norr och väster: dörrarna och sido- samt överljusen är i behov av rengöring och oljning. I väster är en list i sidoljuset rötskadat vilket medfört att det regnar in i sidoljuset.

Öster: Dörren ansluter inte tätt i övre kant. Flagnande och vittrad färg.

Söder: Dörren till källaringången är igenbommad från insidan och är sönder i fyllningarna. Köksdörren är utvändigt klädd med en skiva som delvis lossnat.

Åtgärder snarast: I avvaktan på utredning om entrédörrarnas tidigare utformning och eventuellt utbyte rengöres och oljas dörrarna från 1970-talet. Trasig list ersätts med ny i lika utformning.

Åtgärder 1-3 år: Reparera och måla dörrarna i söder, avlägsna skiva. Dörren i öster skrapas och målas med linoljefärg

Åtgärder 4-12 år: Entrédörrarna i väster och norr bör ha en utformning som överensstämmer med husets gestaltning. Utredning om entrédörrarnas tidigare utformning innan dörrarna ersätts.

Östra dörren.

Dörren vid källaringången i söder.

Fönster

Fönstren är brunmålade utåtgående fönster i fyra lufter. Fönstren i nedre plan i den södra delen är kopplade fönster troligen från 1970-talets ombyggnad. Övriga fönster är ursprungliga med enkelt valsat glas och hörnjärn. Källarplanet är försett med stickbågiga enlufts gjutjärnsfönster, genom fasta spröjsar uppdelade i åtta rutor. I den outgrävda delen av källarplanet har sockeln försetts med indragna blindfönster för att upprätthålla symmetrin i fasaden. Färgen bör undersökas noggrant på de ursprungliga fönstren, färgsnittsanalys för att finna eventuell tidigare färgsättning.

Skador: Träffönster söder kraftigt vittrad färg på övre våningen, övriga fönster något vittrad färg. Hörnjärn, beslagning och kittfalsar behöver regelbundet ses över.

Åtgärder snarast: Söder ovanvåning, laga, kitta och måla fönstren. Gjutjärnsfönster, ersätt trasig glasruta.

Åtgärder 1-3 år: Träffönster; Rengör och måla fönster med linoljefärg.

Åtgärder 4-12 år: Källarfönster; rostskyddsbehandla och penselstryk med svart linoljefärg om inte andra kulörer återfinns.

Nyare fönster och ursprungligt fönster.

Övrigt

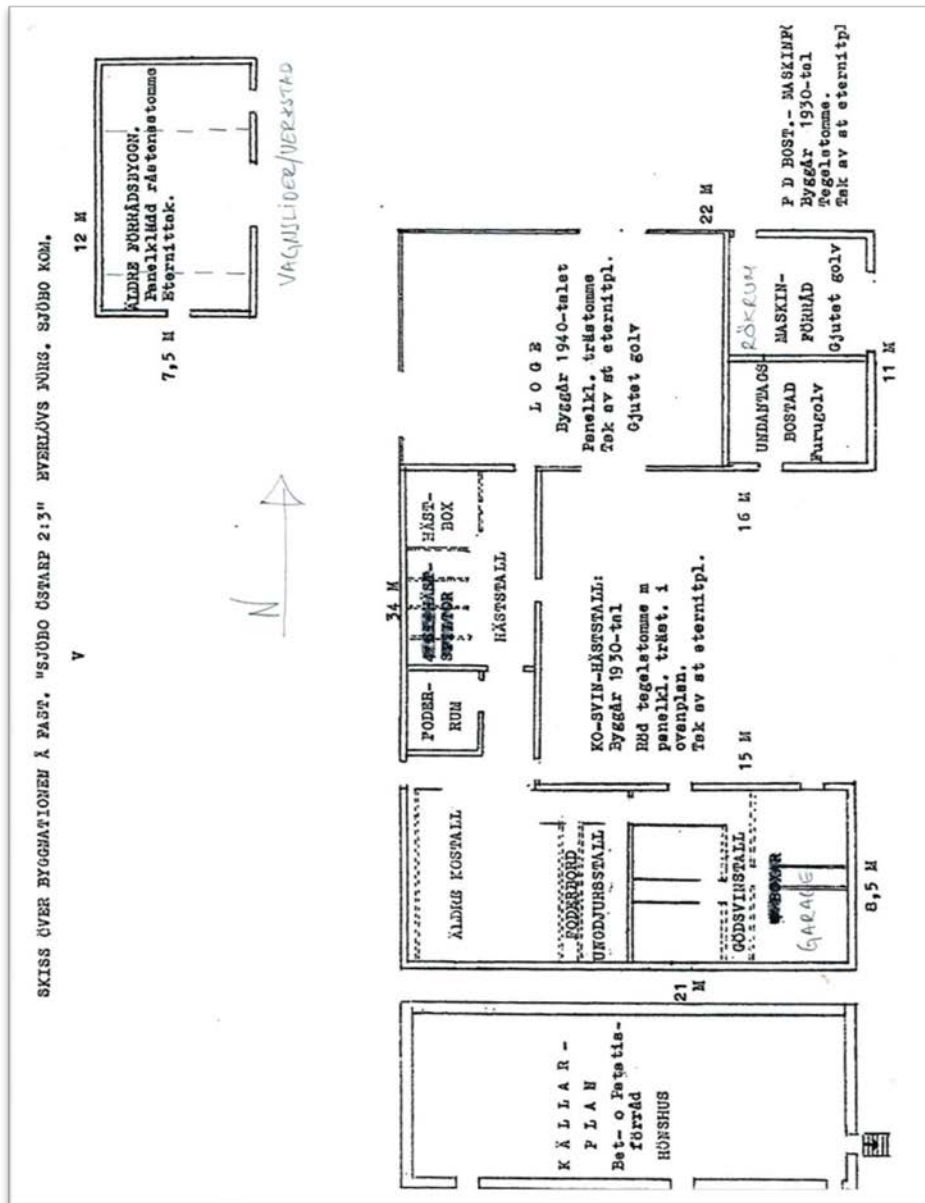
Marken ligger mycket högt vid den norra fasaden och något för högt från det nordvästra hörnet i riktning mot västra trappan samt söder om samma trappa. Marken sluttar in mot huset. Detta kan bidra till att vatten samlas i den norra källaren och riskerar att öka fukten intill huset. I det nordvästra källarfönster växer till och med gräs in genom den trasiga rutan. Nära intill den västra och den östra fasaden växer två höga och stora Tuijor. De växer i dagsläget för nära fasaden och riskerar mekaniska skador på listverk samt ökar risken för fukt. Rötterna kan också på sikt skada grunden. Kring hela huset växer gräset högt och i källarnedgången samlas löv och skräp. En trädgårdsarkeologisk

utredning ovan mark bör utföras innan åtgärder med trädgården vidtas och innan tuijorna eventuellt tas bort. Gräset får endast försiktigt klippas/slås utan att radera eventuell planterade växter och strukturer.

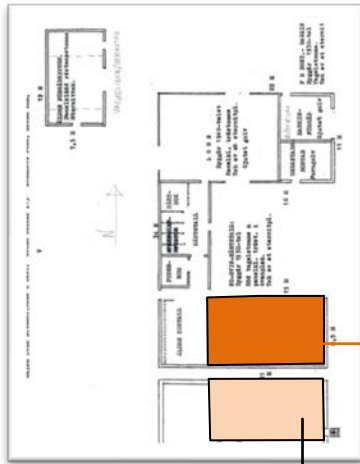
Åtgärder 1-3 år: Marken nivelleras och eventuellt dräneras så att regnvatten leds bort från huset. Det är även viktigt att kontinuerligt hålla ansamlingsbrunnen under stuprören fria från löv och skräp. Gräset hålls nere intill byggnaden.

Ekonomibyggnad

Ekonomilängan är u-formad, trelängad. Vid denna inventering indelas ekonomibyggnaderna i den södra, västra och norra längan. Längorna är inte byggda vid samma tillfälle vilket framgår av skillnader i fasadmaterialet. Vissa tegelfasader är murade i kryssförband och vissa med löpskift. Löpskift ½ sten tegel tyder på en bakomliggande konstruktion, till exempel korsvirke. Vid undersökningstillfället är största delen av golvet i den södra och västra längan täckta med gödsel varför skador i golvet och nedre delen av väggarna inte varit möjliga att undersöka. Det har inte heller i golvet varit möjligt att finna spår som visar på olika uppförandetider. Ett resonemang om när de olika längorna kan ha uppförts och förändrats redovisas i byggnadshistorisk rekonstruktion i Vårdplan för Östarp 2:3 1995-1996. Den södra längan är byggd i souterräng liksom den södra delen av västra längan.

Södra längan

Norra fasaden, markplan

Södra längan, södra fasaden sockelvåning.

Södra längan är troligen uppförd kring 1949 på grunden av en tidigare länga

Sockel

Grå slätputsad sockel av troligen cementsten, i söder är sockeln våningshög.

Fasad

Bottenvåningens fasader är av rött maskinslaget tegel och den övre delen av rödfärgad locklistpanel.

Skador: Vid den östra gavelfasaden ligger marken an mot fasaden. På den norra fasaden saknas stupröret ungefär mitt på fasaden. Detta har lett till skador på väggen i form av fukt och mossa. Södra fasaden, putsbruket är delvis sprucket och har fallit ner längst ner på fasaden. Vid denna plats är det mycket fuktigt och här finns även myror. Vid stupröret mitt på fasaden rinner vatten emot fasaden.

Åtgärder snarast: Rensa vid trappan vid östra gavelfasaden. Montera stuprör på norra fasaden.

Åtgärder 1-3 år: På södra fasaden lagas putsen där den är dålig med bruk lika befintligt. Stupröret justeras och marken grävs undan så att regnvatten kommer ut från fasaden. Samtidigt bör en noggrannare undersökning över myrornas skadeverkan göras. Östra gaveln nivellera marken så att den inte ligger an mot byggnaden vid

Åtgärder 4-12 år: Borsta rent och måla locklistpanelen med Falu rödfärg. Tvätta/borsta försiktigt bort mossa från taket.

Östra gavelfasaden, till höger i bild skymtar botadshuset.

Tak

Yttertaket är klätt med korrugerade asbestcementskivor (Eternit) lagda på åsar mellan takstolarna. Tre ventilationshuvar i troligen asbestcementskivor. Hängrännor och stuprör i plåt.

Skador: Mosspåväxt på taket.

Åtgärder 1-3 år: Tvätta/borsta försiktigt bort mossa från taket. Om plattorna är porösa på ytan kan de behandlas med halvolja, lika delar linolja och terpentin.

Dörrar

Dörrar och portar är grönmålade i trä. Till garaget i den östra delen av längan, leder en nyare skjutport i trä. Dörrarna till stallet är halvdörrar med bandgångjärn. Till höskullen på norra sidan finns två öppningar med dörrblad i locklistpanel lika som fasaden.

Skador: Norra fasaden; ett dörrblad till höskullen saknas. Södra fasaden; en panelbräda saknas i halvdörren. Panelen är fuktskadad i dörren till utedasset i sydöstra hörnet av längan och fönsterrutan saknas. Något vittrad färg på de gröna dörrarna.

Åtgärder snarast: Nyttillverka ett dörrblad till höskullen lika befintliga. Reparera halvdörr där panelbräda saknas. Renovera dörren och montera i en glasruta i dörr till utedasset.

Åtgärder 4-12 år: Skrapa och måla dörrarna. Färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Fönster

Fönstren är grönmålade pivåhängda enlufts-fönster i trä, indelade i tre rutor genom spröjs. Ett takfönster på det norra takfallet indelat i fyra rutor. Vid nocken på östra gavelfasaden finns ett trekantigt vitmålat träfönster indelat i mindre rutor med spröjs.

Skador: På alla fönster flagnar färgen och det finns spår av strimmig trägnagare. Östra gavelfasaden; två rutor saknas i fönstret. Ett fönsterbleck på den norra fasaden är av. Takfönster på norra takfallet, en ruta saknas. Södra fasaden; Fönsterglas saknas i två fönster.

Åtgärder snarast: Montera i glasruta i takfönstret. Montera i fönsterrutor där sådana saknas.

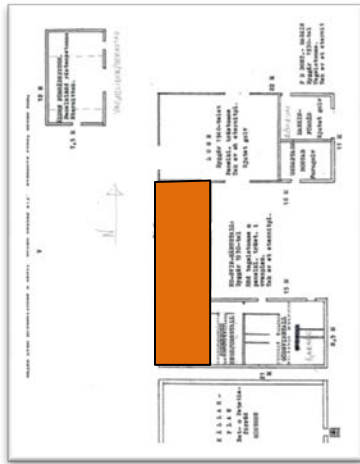
Åtgärder 1-3 år: Rengör, skrapa och måla alla fönster. Färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Övrigt

Räcket till trappan vid den östra gaveln är kraftigt rötskadat och har delvis gått helt sönder.

Åtgärder 1-3 år: Ersätt räcket vid den östra gaveln med nytt i lika utförande som befintligt.

Västra längan

Östra gårdsfasaden.

Västra fasaden och södra gavelfasaden.

Längan är troligen byggd 1907 på grunden av en ekonomilänga från 1800-talet. I källor framgår att den södra gaveldelen av längan är tillbyggd senare.

Sockel

Sockeln och grunden till den södra delen och gavelfasaden består av fogad gråsten. Resterande delar har gjuten sockel. I väster finns en brygga uppbyggd i kallmurad gråsten.

Skador: Sprickor i fogarna i sockeln på den södra gaveln och i södra delen av västfasaden. Sprickor finns även i den ovanföriggande tegelmuren.

Fasad

Bottenvåningens fasader är av rött maskinslaget tegel och den övre delen av rödfärgad locklistpanel i varierande bredder. I den västra fasaden kan konstateras att fogen är kompletterad tidigare i sprickorna men att sättningen fortsatt då sprickorna åter har vidgats. Det finns även en foglagning där man ser att fogen är bredare än övrigt i fasaden, detta tyder på att sprickbildningen har uppstått tidigt och lagats under tidens gång.

Skador: Sprickor i tegelmuren på den södra gaveln och i södra delen av västfasaden. Sprickorna har sannolikt orsakats av sättningar i grunden. En annan orsak kan vara att den dörröppning som finns i sockeln är felaktigt upptagen. Tegelmuren har en omfattande fogvittring, speciellt i den södra delen av längan. I fogen finns även spår av insekter, troligen väggbin. Locklistpanelen är till stora delar mycket rötskadad och saknas delvis. Hammarbanden som vilar på tegelmurarna är besiktigade från marken men det är möjligt att se att de är kraftigt rötskadade vid den södra gavelfasaden och i den södra delen på västra fasaden. Hammarbanden är viktiga för vindens och takets uppbyggnad.

Åtgärder snarast: Gaveln och den södra delen måste restaureras. Man bör noga gå igenom både den invändiga konstruktionen och fasaden samt undersöka möjligheten att stabilisera grunden. Snarast måste fogarna kompletteras med fogbruk lika befintligt kalkbruk. Undersök hammarbanden och ersätt rötskadade delar. Ersätt kraftigt skadad locklistpanel, skarva så mycket som möjligt. Använd fallande bredder ungefär lika som befintliga. Tvätta befintlig panel med vatten och borste. Måla med Falu rödfärg.

Sprickbildningar och rötskadat hammarband under panelen på västra fasaden och södra gavelfasaden.

Tak

Yttertaket är klätt med korrugerade asbestcementskivor (Eternit) lagda på åsar mellan takstolarna. Hängrännor och stuprör saknas. Vindskivor i trä.

Skador: rötskadade vindskivor.

Åtgärder snarast: I samband med att locklistpanelen åtgärdas ersätts vindskivorna med nya i samma utförande och dimensioner, de nya målas med Falu rödfärg.

Åtgärder 1-3 år: Tvätta/borsta försiktigt bort mossor från taket. Om plattorna är porösa på ytan kan de behandlas med halvolja, lika delar linolja och terpentin.

Dörrar

Dörrarna är grönmålade i träpanel med bandgångjärn, i öster halvdörrar.

Åtgärder 4-12 år: rengör och måla dörrarna.

Fönster

Åtta stickbågiga gjutjärnsfönster indelade med fast spröjs i åtta rutor. I söder finns en öppning med endast en grov karm. Osäkert om här ska vara en lucka eller fönster. Ett trekantigt vitmålat träfönster i den södra gavelspetsen. I väster i sockelvåningen finns en liten glugg med murad omfattning av tegelstenar. Ett takfönster på det östra takfallet.

Skador: Rostangripna gjutjärnsfönster, flera fönsterrutor saknas. I fönstret i gavelspetsen saknas glas och spröjs.

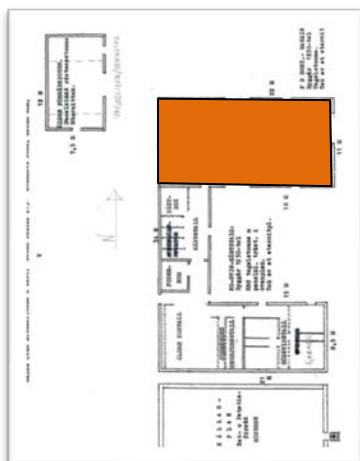
Åtgärder snarast: Montera i fönsterrutor där de saknas. Justera luckan i söder så att vatten och snö inte kan komma in. Restaurera fönstret i gavelspetsen med spröjs och glas, kitta med linoljekitt och stryk med vit linoljefärg.

Åtgärder 1-3 år: Gjutjärnsfönster rostskyddsbehandla och penselstryk med svart linoljefärg.

Övrigt: På stödmuren och kring byggnaden växer högt gräs.

Åtgärder snarast: Rensa stödmuren från växtlighet samt håll gräset nere intill byggnaden.

Norra längan

Norra längan södra gårdsfasaden och östra gavelfasaden.

Nora fasaden och västra gavelfasaden. Kraftig mosspåväxt på taket. Intill fasaden finns en gjuten vattenränna, det är viktigt att rensa denna varje höst så att inte regnvatten tränger in i logen eller att rännan fryser med löv i.

Norra längan är troligen byggd kring 1928 men drängkammaren kan vara senare tillbyggd på 1940-talet.

Sockel

Grundmuren är hög och sannolikt murad av tegel, den är putsad med kvaderrist. Intill sockeln på norra sidan finns en gjuten vattenränna som måste rensas varje höst för att optimera vattenflödet och vårens tö.

Skador: Något grön påväxt på sockeln.

Åtgärder 4-12 år: Rengör sockeln från grön påväxt.

Fasad

Fasaden och gavelröstena är klädda med rödfärgad locklistpanel i varierande bredder. Den östra delen har fasad av rött maskinslaget tegel med murade avlastningsbågar ovan fönster och dörrar samt solbänkar.

Skador: Fasadpanelen har spår av insektsangrepp troligen strimmig trägnagare. Flera locklister är loss eller är av. Ovan den porten på västra gavelfasaden saknas även brädor. Grön påväxt på fasadpanelen i väster. Något vittrad fog samt grön påväxt på tegelfasaden. Vittrad fog på den murade solbänken och lagningar med hårt bruk vilket antyder cementhaltigt bruk.

Åtgärder snarast: Fäst och skarva skadad loklistpanel. Rensa hängrännorna.

Åtgärder 1-3 år: Fogkomplettera tegelfasaden och solbänken med kalkbruk lika ursprungligt. Hårt bruk knackas bort och ersätts med kalkbruk.

Åtgärder 4-12 år: Rengör locklistpanelen med vatten och borste, måla med Falu rödfärg.

Tak

Yttertaket är klätt med korrugerade asbestcementskivor (Eternit) lagda på åsar mellan takstolarna. Hängrännor och stuprör med skarpa vinklar. Vindskivor i plåt. Vinklarna på takfallen måste rensas från löv varje höst.

Skador: På taket finns i norr kraftig påväxt av mossa och mindre påväxt i söder. Rostangrepp på vindskivor, i öster saknas en vindskiva.

Åtgärder snarast: Rensa hängrännorna. Rostskyddsbehandla vindskivor och montera ny där sådan saknas.

Åtgärder 1-3 år: Tvätta/borsta försiktigt bort mossa från taket. Om plattorna är porösa på ytan kan de behandlas med halvolja, lika delar linolja och terpentin.

Dörrar

Fyra större grönmålade portar av stående panel, med bandgångjärn och två dörrblad. Dörren till drängkammaren är brunmålade och klädd med panel i fiskbensmönster.

Skador: Något vittrad färg på de gröna portarna. Panelen på dörren till drängkammaren är sönder i nedre kanten och färgen vittrar något.

Åtgärder 1-3 år: Justera och skarva panelen på dörren till drängkammaren. Undersök underliggande färglager och färgnyanser. Stryk med linoljefärg.

Åtgärder 4-12 år: Undersök underliggande färglager och färgnyanser på de stora gröna portarna. Därefter rengöres, skrapas och målas de gröna portarna.

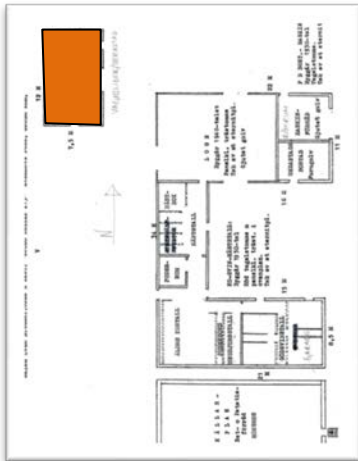
Fönster

Överljusfönster indelat i tre rutor med träspröjs ovan dörren till drängkammaren. Bredvid dörren finns ett tvåluftsträfönster indelat i sex rutor med spröjs. I norr två stickbågiga gjutjärnsfönster indelat med fast spröjs i sex respektive nio rutor.

Skador: Rostangripna gjutjärnsfönster. Något vittrad färg och kittbortfall på träfönster och överljus.

Åtgärder 1-3 år: Gjutjärnsfönster rostskyddsbehandla och penselstryk med linoljefärg. Träfönster kittas, strykes med linolja eller måla med linoljefärg.

Förrådsbyggnaden

Östra fasaden.

Byggnaden är sannolikt uppförd av återvunnet korsvirke och är idag brädklätt. Byggnaden har fungerat som bland annat verkstad och vagnsbod och i den södra delen finns ett förråd. Huset har ett yttre underhållsbehov.

Sockel/Gund

Sockeln är i öster gjuten mot fotträet och har sannolikt ingen egentlig funktion, eventuella grundstenar under fotträet är inte synliga. I söder och väster består sockeln av fogad gråsten. I norr är sockeln täckt av jordmassor och går inte att se.

Skador: Den gjutna sockeln i öster är sprucken och ligger inte an mot fotträet. I söder är gråstenssockeln i gott skick men i sockelns ovankant finns tätning med hårt bruk, vilket antyder cementhaltigt bruk, emot fasaden och fotträet. I väster något fogbortfall.

Åtgärder snarast: Utredning över den gjutna sockelns funktion. Om den ökar risk för rötskador i fotträet bör den avlägsnas.

Åtgärder 1-3 år: Täta fogen i väster med bruk lika befintligt, troligen hydrauliskt kalkbruk.

Södra gavelfasaden.

Fasad (stomme, se interiör)

Södra gavelfasaden

Cirkelsågad rödfärgad lockpanel.

Skador: Grön påväxt. Panelen är i övrigt gott skick.

Åtgärder 1-3 år: Borsta och tvätta fasaden ren, avfärga med Falu rödfärg.

Västra fasaden

Rödfärgad spikad lockpanel.

Skador: Bitvis kraftigt rötskadad lockpanel, grön påväxt. Olika storlek på spikhuvudena.

Åtgärder snarast: Skarva skadad locklistpanel. Ersätt undantagsvis hela längder.

Observera spikarnas olika utformning. Dokumentera spikarna, ersätt de som inte går att återanvända med lika som befintliga.

Norra gavelfasaden

Obehandlad locklistpanel i fallande bredder.

Skador: Insektsangrepp, troligen strimmig trägnagare. Grön påväxt. Marken ligger högt an emot fasaden och panelen är troligen rötskadad under markytan.

Åtgärder snarast: Nivellera marken så att den inte ligger emot fasaden.

Åtgärder 1-3 år: Insektsangrepp. Sopa bort bormjöllet och se om det kommer nytt för att konstatera om angreppet är aktivt. Feromonfällor kan med fördel användas för att fånga skalbaggar under den varma årstiden. Vid ett angrepp bör om möjligt den relativa fuktigheten minskas till omkring 50 %. Byggnadskonstruktioner kan behandlas med värme eller kemiska medel (sprutning eller gasning).

Skarva eventuellt rötskadad locklistpanel med panel lika befintlig.

Norra gavelfasaden och västra fasaden.

Östra fasaden

Cirkelsågad rödfärgad lockpanel i jämna bredder.

Skador: Mycket grön påväxt i nedre delen av fasaden. Rötskadad lockpanel i nedre kanten. I det norra hörnet ligger marken an emot byggnaden.

Åtgärder snarast: Nivellera marken så att den inte ligger an mot byggnaden. Skarva rötskadad lockpanel. Borsta och tvätta fasaden och avfärga med Falu rödfärg.

Tak

Sadeltak klätt med korrugerade astbestcementskivor (Eternit). Rödfärgade vindskivor i trä. Taket bärs upp av sparrar med hanband och längsgående åsar. Virket är varierande fyrkantsvirke, dels något äldre dels troligen från 1940-talet. I öster finns en frontespis med pulpettak och dörr in till vinden.

Skador: Kraftig mosspåväxt på båda takfallen.

Åtgärder snarast: Tvätta/borsta försiktigt bort mossa från taket. Om plattorna är porösa på ytan kan de behandlas med halvolja, lika delar linolja och terpentin.

Dörrar

Östra fasaden: En tjärstruken halvdörr av stående brädor med bandgångjärn till verkstaden som ligger i norra delen av huset. En dubbelport till vagnslidret som finns i mittersta delen av huset. Port av stående brädor, tjärstruken, med bandgångjärn. I frontespisen en dörr av två rödfärgade dörrblad av stående brädor till vinden.

Södra fasaden: En dubbelport av rödfärgade stående brädor med bandgångjärn. Portens brädor är äldre än fasadpanelen.

Norra fasaden: En dubbeldörr av stående locklistpanel med bandgångjärn till vinden.

Skador: Östra fasaden: halvdörren har rötskador i nedre delen. Marken ligger an emot dörren och den är svår att öppna. Dubbelporten har mindre rötskador, ej åtgärd men håll under uppsikt. Södra fasaden: Mindre rötskador, ej åtgärd men håll under uppsikt. Norra fasaden: Grön påväxt.

Åtgärder snarast: Östra fasaden: Nivellera marken.

Åtgärder 1-3 år: Östra fasaden: Nyttillverka nedre bladet av halvdörren, spara det befintliga. När gården var i bruk skulle man knappast ha skarvat var bräda för sig i en så pass liten enkel dörr utan istället tillverkat en ny. Norra fasaden: Tvätta dörren ren.

Fönster

Östra fasaden: Två enlufts-fönster i trä indelade med spröjs i vardera tre rutor. Troligen avfärgade med röd slamfärg.

Södra fasaden: En öppning i gavelspetsen. Osäkert om detta skall vara en glugg eller ett fönster.

Västra fasaden: Ett enlufts-fönster i trä indelade med spröjs i tre rutor.

Norra fasaden: Ett enlufts-fönster i trä indelade med spröjs i tre rutor. En öppning i gavelspetsen. Osäkert om detta skall vara en glugg eller ett fönster.

Skador: Alla fönster är i behov av omkittning och avfärgning.

Östra fasaden: Rötskada i bottenstycket.

Södra fasaden: Fönsterbåge och fönsterglas saknas i gavelspetsen, undersök om det ska vara en glugg eller fönster.

Västra fasaden: Kraftigt rötskadat fönster.

Norra fasaden: Rötskada i bottenstycket. Fönsterbåge och fönsterglas saknas i gavelspetsen, undersök om det ska vara en glugg eller fönster.

Åtgärder snarast

Östra fasaden: Laga bottestycke genom att fälla in nytt virke. Kitta om med linojekitt och avfärga med Falu rödfärg.

Södra fasaden: Undersök öppningen, täck med fönster eller lucka.

Västra fasaden: Totalrenovering av fönstret. Om det bedöms som omöjligt att restaurera tillverkas nytt fönster i lika utförande.

Norra fasaden: Laga bottenstycket genom att fälla in nytt virke. Kitta om med linojekitt och avfärga med Falu rödfärg. Undersök öppningen i gavelspetsen, täck med fönster eller lucka.

Övrigt

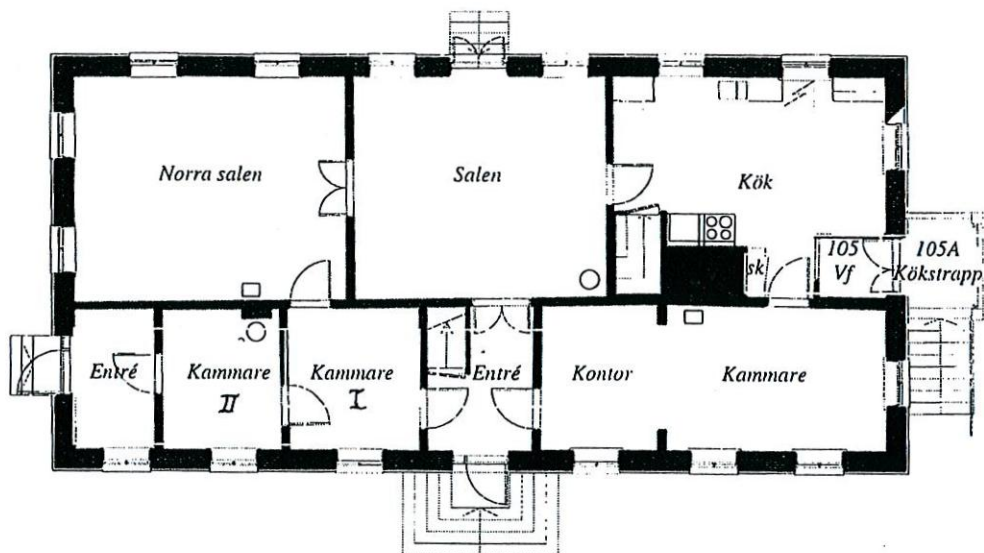
Kring byggnaden växer högt gräs och runtomkring byggnaden finns högar med diverse skrot. Några stora träd står nära intill byggnaden men dessa är viktiga för miljön. Träden bör hållas under uppsikt så att grenar inte ramlar ner och skadar byggnaden. Träden är inventerade av arborist 2011.

Åtgärder snarast: Håll växtligheten nere kring byggnaden.

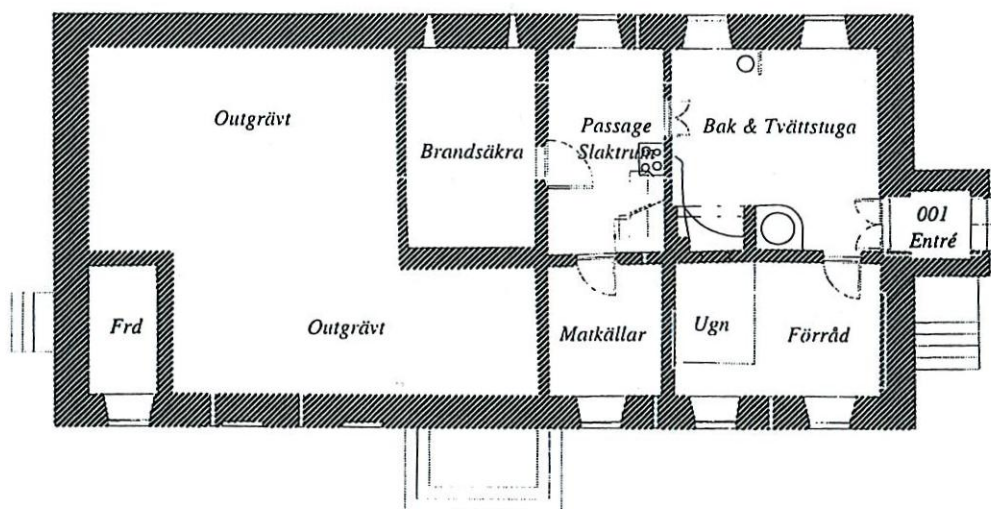
Åtgärder 1-3 år: Rensa bort skrot kring byggnaden.

Alriksgården interiör – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Bostadshuset

Plan över bottenvåningen uppmätt hösten 1995.

Plan över källaren uppmätt hösten 1995.

Planritning ur Vårdplan för Östarp 2:3 (1995-1996).

Många underhålls arbeten invändigt är att betrakta som rena konservatorsarbeten. I Vårdplan för Östarp 2:3 1995-96 finns uppmätningar av invändiga fönsterfoder i salen och dörrfoder samt golvlister i entrén.

Källarvåningen

Den norra källaren nås genom en lucka i det nordvästra entrérummet. Denna källare har inte kunnat besiktigas närmare då trappan är sönder. I den norra källaren finns vatten på golvet, troligen regnvatten som kommer in genom det trasiga fönstret samt regnvatten och markfukt som tränger in genom sockeln. En noggrannare undersökning av källaren och orsaken till vattenansamlingen måste göras.

Den södra källaren nås från köket och direkt utifrån södra gaveln. I anslutning till bakugnen i källaren finns en murad bryggkittel. Källaren innehåller även bland annat pump, varmvattenberedare och el-central. Vid undersökningstillfället var källaren inte fuktig men det finns mindre skador i väggarna och mögelprickar i taket som kan bero på fukt. Det kan finnas risk för markfukt samt att ingången i söder är något försänkt i förhållande till mark varför risk för vattenläckage finns vid ösregn och snösmältning. Ytterväggarnas ventiler, smådjursäkerhet ses över, varje utrymme ska ha minst en fungerande friskluftsventil. I källaren finns myror och spår av möss.

Golv: I rum vid trappa tegelgolv, övriga golv cement.

Skador: Smutsiga ytor.

Åtgärder snarast: Städa utrymmena. Täta ytskikt får inte påföras på väggar eller golv.

Väggar: Murade, putsade avfärgade med vit kalkfärg. Ventilerna är rosettventiler i gjutjärn.

Skador: Matkällaren; Lersten är synlig mot söder på grund av putsbortfall, beror troligen på fukt.

Ytterköket; Mindre putsskador.

Förråd; Fuktgenomslag i södra och västra väggen på grund av uppstigande markfukt. Putsskador i västra väggen och i väggen till bakugnen.

Tvätt- och bakstuga; Fuktgenomslag i södra väggen på grund av uppstigande markfukt. Vid den östra väggen vid ett vattenrör har fukt och regnvatten trängt i rummet och skadat väggen. Kraftiga putsskador och sprickor vid bakugnen och bryggkitteln.

Åtgärder 1-3 år: Murstock, bakugn och bryggkittel bör undersökas noggrannare för att utreda om dessa kan restaureras till funktionsdugligt skick. Stryk lerstensmurar med lera och vit kalkfärg. Undersök över tid eventuella fuktproblem, inga akuta åtgärder. Täta ytskikt får inte påföras på väggar eller golv. Rengör ytskikten varsamt och stryk med kalkfärg.

Tak: I brandsäkert rum vitputsade bremervalv med järnbalkar i övriga rum är taken klädda med panel.

Skador: Matkällaren, ytterköket svarta mögelprickar. Brandsäkra rummet, en järnbalk i taket är synlig och rostangripen.

Åtgärder snarast: Undersök järnbalkarnas hållfasthet, rostskyddsbehandla och putsa med bruk lika befintligt.

Åtgärder 1-3 år: Mögel tvättas bort med vatten och borste.

Övrigt:

smådjursäkerhet ses över, varje utrymme ska ha minst en fungerande friskluftsventil. I källaren finns spår av möss.

Bak och tvättstugan i källaren.

Bostadsvåningen

Samtliga ytskikt tak, väggar, snickerier behöver rengöras och restaureras, så även skador på puts. Alla åtgärderna, förutom kök och vardagsrum/kontor är att betrakta som rent konservatorsarbete, arbetsbeskrivning bör inhämtas från konservator. Byggnaden måste saneras från myror. Orsak till sprickbildningar i tak och väggar bör utredas innan konserveringsarbeten påbörjas.

Vardagsrum/kontor

Rummen är renoverade på 1970-talet. De två rummen har slagits samman genom att en vägg delvis rivits.

Golv

Heltäckningsmatta på masoniteskivor spikade på det gamla trägolvet. Slät omålad sockel.

Väggar

Tilläggsisolerade och tapetserade med ljus neutral strukturtapet.

Tak

Taket är sänkt ca 30 cm och är klätt med släta vitmålade skivor med listanslutning till väggarna.

Fönster

Fönsterbänkar i konststen.

Dörrar

En fyllningsdörr leder till köket och en likadan till entrén. Profilerade foder.

Skador

Golvet känns något ostadigt.

Åtgärder snarast: Undersök brädgolvet.

Kök och hall i söder

Ombyggt och renoverat på 1940/1950-talet. Bänkinredningen är platsbyggd med bänkhöjd något lägre än dagens standard. Inredningen är något sliten men är mycket väl värd att tillvarata.

Golv

Linoleummatta löst lagd med öppna skarvar direkt på underliggande brädgolv. Plåt framför vedspis. Profilerad målad sockellist.

Väggar

Puts målad med blank ljusgrön färg. Vitt kakel med rundade kanter vid bänkinredningen och spisarna.

Tak

Vitmålade skivor med täcklister i rutmönster, hålkälslist. I hallen blankmålat tak, troligen skivor.

Fönster

Fönsterbänkar i konststen.

Dörrar

Fyllningsdörrar. Till källaren slät masonite dörr. Profilerade foder.

Inredning

Bänkinredning av brunlaserade eller oljade skivor i plywood eller masonite, rostfri diskbänk, bänkskiva i laminat. Rumshögt skafferi av målade skivor. Elspis och svart emaljerad vedspis med vedlår, kring spis och vedlår 10x20 cm vitt kakel. Lös kyl/frys.

Skador: Mycket smutsiga och nötta ytskikt. Sliten linoleummatta med skador i skarvarna. Spår av fukt och mögel i det sydvästra hörnet, eventuellt orsakat av möbler eller bänkinredning so stått här. Eftersom vindsutrymmet är oisolerat syns spikskallarna i taket som svarta fläckar. Taket är slitet och nedsmutsat. Bänkinredningen är sliten och har spår av troligen myror, eventuellt också andra insekter och gnagare.

Åtgärder snarast: Städa köket och hallen. Härfter underlättas bedömningen av skicket på linoleummattan, utred möjlighet att konservera/lappa linoleummattan. Utred om vedspisen samt elspisen är funktionsdugliga.

Åtgärder 1-3 år: Rengör och måla väggar och tak med färg lika befintligt. Behandla skivorna i bänkinredningen lika befintlig metod.

Köket, observera det rundade hörnet på arbetsbänken.

Köket med vedspis, observera de rundade kanterna på kaklet ovan spisen.

Entré

Från hallen leder tre dörrar till angränsande rum samt en dörr till vindstrappan.

Golv

Cementplattor, s.k. Viktoriaplattor, symmetriskt lagda i rutmönster i grått och vinrött med en fris av meandermönstrade plattor. Profilerade målade sockellister.

Väggar

Marmorerade med fältindelningar i en grön-beige färgskala.

Tak

Vitmålat med utmed väggarna dekormålad bård i gult, beige, blått.

Dörrar

Mot salen döbattangdörrar övriga enkla spegeldörrar. Dörrar och profilerade lister är ådringsmålade.

Skador: Spår av möss och myror. Putsskada i dörrsmygen intill ytterdörren. En spricka i taket. Kraftigt flagnade färg på samtliga dörrar.

Åtgärder snarast: Städa och sanera från myror.

Åtgärder 1-3 år: Knacka försiktigt ner lös puts och laga putsskada med bruk lika befintligt och dekormåla lika befintligt. Rengöring av ytskikt, restaurering av dörrar, åtgärd enligt konservators arbetsbeskrivning.

Entré.

Förstugan/Kammare I

Golv

Omålat trä, profilerade målade sockellister.

Väggar

Blommig tapet med tapetbård med bladornament. I mötet mellan tak och vägg bred illusionsmålad kornisch.

Tak

Putsat vitmålat och dekormålat med en bred bård utmed taket. Polykromt bemålad takrosett.

Fönster

Originalfönster. Profilerade målade foder och fönsterbänk.

Dörrar

Målade fyllningsdörrar. Profilerade målade foder.

Skador: Flagnande tapet vid fönster och något fuktskadad tapet. Färgen på tapetens mönster ser ut som om den runnit nedåt, troligtvis har detta uppkommit vid tryck av tapeten och är inte en fuktrelaterad skada. Fönstret är delvis skrapat och färgen är inte återställd. Spår av insekter i takrosetten i form av små hål. En spricka i taket. Flagnade färg på dörrarna.

Åtgärder snarast: Restaurering av skador på tak, takrosett och tapet enligt konservators arbetsbeskrivning. Skrapa och måla dörrar, färgundersökning och färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie. Dekormålade dörrar enligt konservators arbetsbeskrivning.

Åtgärder 4-12 år: Fönstret målas enligt färganalys och i samråd med bebyggelseantikvarie.

Takmålning och tapet i Kammare I.

Elnas rum/Kammare II

Golv

Omålat trä, profilerade målade sockellister.

Väggar

Schablonmålade i gröna nyanser.

Tak

Putsat vitmålat och dekormålat med en bred bård utmed taket. I mötet mellan tak och vägg bred målade kornisch. Polykromt bemålad takrosett.

Fönster

Originalfönster. Profilerade målade foder och fönsterbänk.

Dörrar

Målade fyllningsdörrar. Profilerade målade foder.

Inredning

Gjutjärnskaamin från Carl Holmbergs mekaniska verkstad i Lund. Murstocken är utskjutande och marmorerad.

Skador: Spår av fuktgenomslag i tapet vid kaminen och murstocken samt smutsiga ytor i tak och möte vägg-tak. Någon mindre spricka i taket och i övre delen av väggpartier. Skadorna är både fuktgenomslag och troligen krympsprickor samt mekaniska skador. Spår av insekter i takrosetten i form av små hål. Kraftigt flagnande färg på norra dörren.

Åtgärder snarast: Rengöring och restaurering av skador på tak, takrosett och väggar enligt konservators arbetsbeskrivning. Skrapa och måla dörrar, färgundersökning och färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Kammare II.

Entré i norr

Golv

Omålat trä, profilerade målade sockellister. I golvet finns en lucka ner till Elnas matkällare.

Väggar

Målade i en grön nyans med smal bård mot taket.

Tak

Putsat vitmålat och dekormålat med en bård utmed taket.

Fönster

Originalfönster. Profilerade målade foder och fönsterbänk.

Skador: Flera sprickor i både tak och väggar samt möte tak-väggar. Sprickorna framträder som kraftigas i taket vid det nordvästra hörnet samt i väggen över den norra dörren. Vittrad färg på väggen kring den norra dörren. Smutsiga ytskikt. Flagnande färg i fönstret. Kraftigt flagnande färg på södra dörren.

Åtgärder snarast: Rengöring och restaurering av skador på dörr, tak och väggar enligt konservators arbetsbeskrivning.

Åtgärder 1-3 år: Undersök färgskikt i fönstret. Skrapa och måla. Färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie.

Entré i norr. Sprickor i taket, nordvästra hörnet, vassmatta är synlig is sprickan.

Norra salen

Golv

Omålat trä, profilerade målade sockellister.

Väggar

Tapeter med blommönster. I mötet mellan tak och vägg bred illusionsmålad kornisch.

Tak

Putsat vitmålat och försett med dekormålade breda band runtom samt i hörnen praktfulla ornament. Rikt dekorerad och polykromt målad takrosett.

Fönster

Originalfönster. Profilerade målade foder och fönsterbänk.

Dörrar

Döbattangdörr mot salen i mitten, vitmålad. Målad fyllningsdörr mot Elnas rum. Profilerade målade foder.

Inredning

Grönemaljerad Husqvarna vedkamin, troligen från tiden kring 1940-talet.

Skador: Spår av insekter i takrosetten i form av små hål. Takrosetten sitter något löst.

Tapeten släpper från underlaget och är vittrad samt spår av insektsangrepp, eventuellt även myror, speciellt vid östsidans fönster. Något vittrad ytputs. Flertalet långa sprickor i taket och vid mötet mellan vägg och tak. I mötet är ytan också delvis fläckig vilket kan bero på smuts, fukt eller ovarsam rengöring eller lagning. Sprickorna kan vara krympling och stomrörelser i byggnadsmaterialet. På vissa ställen är tapeten smutsig och har spår av fukt. Flagnande färg på dörrarna.

Åtgärder snarast: Rengöring och restaurering av skador på tak, takrosett och väggar enligt konservators arbetsbeskrivning. Skrapa och måla dörrar, färgundersökning och färgsättning i samråd med bebyggelseantikvarie. Sanering av myror.

Norra salen , vy mot den i huset centralt placerade salen.

Norra salen, tapet, takmålning och originalfönster.

Salen

Golv

Omålat trä, profilerade målade sockellister.

Väggar

Målad grön bottenfärg med dekormålning i form av vinrankor. I mötet mellan tak och vägg bred illusionsmålad kornisch.

Tak

Putsat, rikt dekormålat med imitationer av i diagonalen riktade panelbrädor med en bred bård runtom i intartiimitation. Rikt dekorerad och polykromt målad takrosett, troligen i stuck.

Fönster

Originalfönster. Profilerade målade foder och fönsterbänk.

Dörrar

Målad döbattangdörr mot norra salen. Målad fyllningsdörr mot köket.

Inredning

I sydöstra hörnet en ca två meter hög gjutjärnskamin tillverkad på Carl Holmbergs mekaniska verkstad i Lund. Putsad och marmorerad sockel under kaminen.

Skador: Väggbemålningen släpper kraftigt och reser sig från underlaget. Putsskada bakom kaminen. Spår av insekter i takrosetten i form av små hål. Takrosetten sitter löst. Flertalet långa sprickor i taket. I mötet mellan väggar och taket är ytan delvis fläckig vilket kan bero på smuts, fukt eller ovarsam rengöring eller lagning. Sprickorna kan vara krympning och stomrörelser i byggnadsmaterialet. Taket buktar neråt något.

Åtgärder snarast: Fäst takrosetten varsamt. Rengöring och restaurering av skador på dörr, tak, takrosett och väggar enligt konservators arbetsbeskrivning.

Salen.

Salen.

Vinden

Oisolerat utrymme, tidigare använt som magasin/sädestork. I frontespisen finns ett inrett sommarrum med brädgolv och tak samt tapetserade väggar med gult blommönster. Troligen från tiden 1920-1940. På vinden obehandlat brädgolv, putsade väggar och skorstensstockar. Murverket under putsen är mestadels lersten men blandad med bränt maskinlaget tegel. Tegel i kopp som fungerar som bindare mellan murhalvorna (fasadtegel bakmurat med lersten). Sågade takstolar, råspont i underlagstak. Takpanelen byttes när yttertaket lades om. Vindstrappa i trä.

Skador: Putsavflagningar och bom på vissa ställen på väggar och murstockar. I den södra gaveln kraftiga puts-skador och vittrad lersten. Det är otätt mellan vägg och fönster vilket orsakar kraftiga skador i det östra fönstrets bottenstycke och fönsterbräda samt att det regnar in ner på golvet. Väggen har sannolikt också vattenskadats innan taket lades om. Sot har runnit längs murstockarna, troligen gammal avstannad skada efter att taket lades om. I sommarrummet i frontespisen kraftiga puts-skador i söder samt vittrad tegelfog, i södra fasaden av frontespisen har funnits sprickor som sannolikt i kombination med läckande tak orsakat skadorna. Dessa skador är idag åtgärdade. Tapeten är mekaniskt skadad samt av fukt. Putsskada mellan fönstren.

Åtgärder snarast: Täta mellan fönster och vägg i söder. Knacka loss löst sittande puts och putsa med lika material som befintligt och avfärga med vit kalkfärg. Måla fönster. Tapeter restaureras enligt konservators arbetsbeskrivning. Restaurera fönster genom att fälla in bitar som ersätter rötskadade delar.

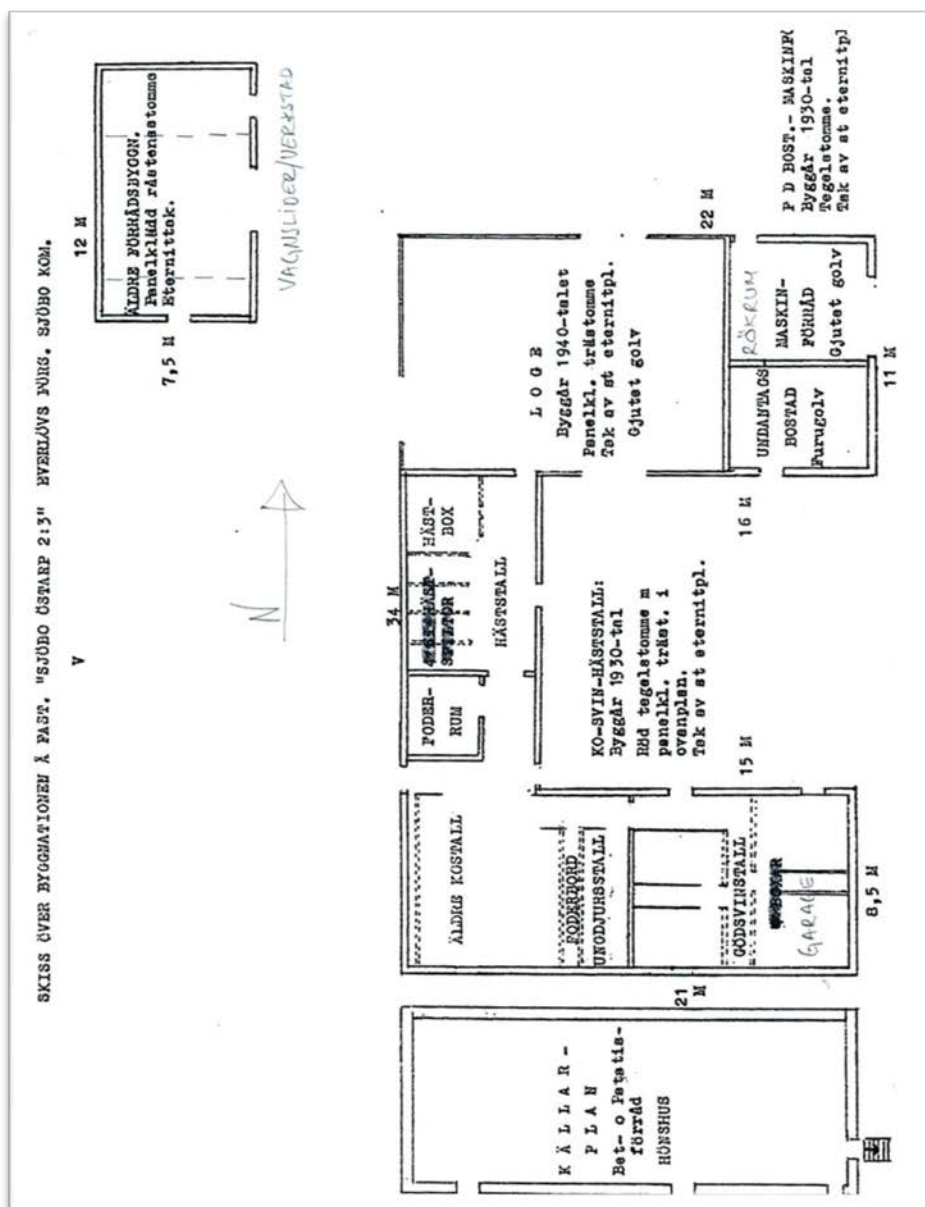

Vindsrummet i frontespisen.

Vinden vy mot söder.

Ekonomibyggnad

Planritning ur Vårdplan för Östrp 2:3 1995-1996.

Den södra längan i två plan och vind rymmer stall och traktorgarage och i sockelvåningen bet- och potatisförråd, höns hus samt utedass. Den västra längan rymmer kostall, foderrum och häststall samt mindre förråd samt ett förråd i sockelvåningen. I den norra längan upptar logen den västra delen och i öster finns drängkammaren eller undantagsstugan, rökrum och maskinförråd.

Södra längan

Inre stomme av pelarbalkkonstruktion. Takkonstruktion troligen från 1900-talets första hälft. Träbjälklag mellan vinden och markplan. Sågat takstolsvirke sammanfogat med hanband med spik och skruv. Sparrarna bär upp åsar och snedstöttor. Hanbanden sitter mycket högt, vilket tyder på att här kan ha funnits höhiss. Bjälklag till sockelvåningen är i gjuten betong med bärande järnbalkar. I markplan är väggarna slätputsade och avfärgade med vit kalkfärg. I traktorgaraget är golvet av betong. Kostallet är indelat i två rum där den västra delen sammanfaller med den västra längans södra del. I kostallet finns vitkalkade kättrar och båsar byggda av brädor. Kostallet är svårbesiktigt på grund av att det ligger gödselbädd i alla utrymmen. I sockelvåningen är golvet gjutet, väggarna murade av cementblock och putsade och vitmålade. Taket är putsat och vitmålat.

Södra längan, vy från nordost.

Skador: Markplan; Brädorna i vindsbjälklaget är delvis kraftigt rötskadade. Den största skadan finns direkt under takfönstret där glasrutan saknas. Träbjälkar och taksparrar som är upplagda på tegelmur kan vara rötskadade vid upplagen på grund av att den relativa luftfuktigheten är rätt hög i djurstallar, men det finns inget som tyder på skador. Undersök dock bjälkarna noggrannare i samband med att bjälklaget repareras och blir säkert att gå på. Väggarna har putsbortfall och vittrad kalkfärg. Sockelvåningen; Mycket fukt i golvet. Golvnivån är ca 35 cm under marknivå, troligen för att få tillräckligt takhöjd. Något putsbortfall på väggarna och vittrad färg. Några sprickbildningar i taket och något rostangripna järnbalkar.

Åtgärder snarast: Markplan; Städa ur gödsel och städa tak, väggar och fönster. Gå igenom skicket på båsen därefter.

Åtgärder 1-3 år: Markplan; Ersätt rötskadade loftbrädor i samma dimensioner som befintliga efter att takfönstret har renoverats. Undersök bjälkarna noggrannare i samband med att brädorna repareras. Knacka successivt loss lös puts, putsa och avfärga med vit kalkfärg. Putsen bör analyseras, generellt skall kalkbruk användas.

Sockelvåningen; Undersök orsak till fukt i golvet, erforderliga åtgärder. Laga successivt putsbortfall och vittrad färg. Hållfastheten av takets järnbalkar bör undersökas, erforderliga åtgärder.

Åtgärder 4-12 år: Reparera och stryk båsen med vit kalkfärg vid behov.

Västra längan

Den västra längan kräver ett helhetsgrepp där exteriör och interiör restaureras samtidigt. Inre stomme av pelarbalkkonstruktion i markplan. Sågat takstolsvirke och i knutpunkterna sammansatt med spik och skruv. Sparrarna bär upp åsar och snedstöttor. Träbjälklag, sågat virke, mellan vinden och markplan. Den östra delen sammanfaller med södra längans interiör och beskrivs där. Markplan; I stallet finns hästboxar byggda av brädor. Golvet i stallet är gjutet i rutmönster. Väggarna är slätputsade och avfärgade med vit kalkfärg. Taket och boxarna i obehandlat virke. Rummet i sockelvåningen har jordgolv och tunt putsade väggar avfärgade med vit kalkfärg. Den norra väggen är murad av rött tegel och övriga väggar är i natursten. Taket är murat med tegel i flacka valv med bärande järnbalkar i nord-sydlig riktning, i längans längdriktning. I rummet finns en trappa som vetter mot kostallet i markplan men trappan är igensatt.

Skador: Markplan; Väggarna i stallet har putskadorna och något vittrat tegel.

Sockelvåningen; Takputs har ramlat ner delvis och järnbalkarna är synliga. Järnbalkarna är rostangripna. Tegelmuren har något vittrad fog samt några sprickor.

Åtgärder snarast: Markplan; Städa i stallet och foderkammaren. Sockelvåningen; Järnbalkarnas hållfasthet bör kontrolleras, därefter erforderliga åtgärder.

Åtgärder 1-3 år: Markplan; Restaurera tak och väggar successivt med bruk lika ursprungligt. Sockelvåningen; Fyll i fog med kalkbruk och putsa om skadade delar och avfärga med vit kalkfärg.

Västra längan, vy från norr.

Norra längan

I stomvirket kan man se urtag som inte hör ihop med dagens uppbyggnad och virket är bilat vilket tyder på att stommen delvis återanvänt äldre korsvirke, sannolikt från gårdens rivna ekonomilängor eller bostadslänga. Takkonstruktion av sparrar som vilar på åsar och på hammarband på fasaderna. Varje sparre har hanband och vissa sparrar med snedsträva från översta åsen ner till grundmuren. Virket är sågat och handbilat. Den västra delen upptas av logen som är byggd som en hall och öppet upp i nock. I den östra delen finns undantaget med förstuga, bostadsrum och röktrum. Förstuga: tegelgolv, vitputsade väggar, träbjälklag. Från förstugan leder en dörr in till spisen. Spisen är putsad och murad i rött tegel. Bostadsrummet: trägolv putsade och tapetserade väggar, träbjälklag. Inrett som selkammare. Maskinrummet i det nordöstra hörnet har betonggolv och skivinklädda väggar och tak.

Skador: Tapeterna i bostadsrummet/drängkammaren är skadade, mekaniska skador och vittrade. Spisen i röktrummet har kraftigt vittrad puts och ytorna är mycket sotiga.

Åtgärder snarast: Städa i Undantaget och i logen.

Åtgärder 1-3 år: Rengöring och restaurering av skador på tapeter enligt konservators arbetsbeskrivning.

Åtgärder 4-12 år: Undersök skicket i murstocken och spisens och om den är i funktionsdugligt skick.

Logen vy mot rökrummets murstock. Dränkammaren.

Förrådsbyggnaden

Byggnaden är indelad i tre utrymmen samt vind. I norr är rummet inredd till verkstad, i mitten vagnslider och i söder ett mindre förrådsrum. Byggnaden har korsvirkeskonstruktion med lerstrukna fyllningar av lersten innanför fasadpanelen. Fyllningarna är avfärgade med vit kalkfärg. Korsvirket är bilat och högst sannolikt återanvänt då man kan se många håltagningar och urtag som inte stämmer med dagens uppbyggnad. Korsvirket kommer troligen från en tidigare ekonomilänga eller bostadslängan byggda på 1800-talet vilka revs när den nuvarande ekonomibyggnaden och bostadshuset uppfördes. Invändiga takbrädor är också till största delen återvunnen handhyvlad panel, med spår både av tapeter och av sot, och kommer därför sannolikt från bostadshuset. I förrådsrummet har brädorna en längd ungefär som takbrädorna i en ryggåsstuga, men brädorna kan också vara kapade. Takbrädorna är i olika bredder, nyare takbjälkar. I vagnslidret har den östra lejden en komplicerad fransk skarv. Alla rummen har jordgolv, i vagnsporten ligger en gjuten platta innanför porten. Det södra rummet ligger något under marknivå.

I verkstaden finns två handsmidda kransågblad. De härstammar från mitten av 1800-talet och kan därför vara från tiden när Alriksgården byggdes efter skiftet 1834.

Skador: i det södra rummet finns getingbon. I vagnslidret och verkstaden finns skador på lerfyllningarna, mestadels mekaniska samt något vittrad kalkfärg. I verkstaden finns springor mot snedsträvorna och fyllningar saknas i den östra väggen.

Åtgärder snarast: Städa alla utrymmena från damm och spindelväv.

Åtgärder 4-12 år: Korsvirket bör undersökas om det finns spår av exempelvis lerstakar. Alla åtgärder ska dokumenteras före och efter åtgärd. Laga skadade fyllningar med lersten eller lerstakar om det finns spår i korsvirket och stryk med lera, avfärga med vit kalkfärg. Täta springor mot snedsträvor med lera.

Vagnslidret mitt i byggnaden.

13. Gästgivaregården

Historik och tidigare utförda åtgärder

Den gamla gästgivaregården som uppförts när Kulturen köpte Östarp brann ner 1952. Snart därefter uppfördes den nuvarande restaurangen och verandan uppfördes. Gästgivaregården är tillbyggd 1960 med de vita vinkelbyggda längorna efter ritningar av arkitekt Klas Anshelm. Härefter har gården byggts till åt norr. Delar av fotträ och timra på restaurangdelen är bytta.

- 1985 stora delar av yttertak har lagts om
- 1986 ny värmepanna, restaurangkök reparerat
- 1990 Ommurning av tegelfack
- 1991 Omläggning av tak, nya vindskivor, plåtarbeten, nya radiatorer i verandadelen
- 1992 uppmurning av ny lastbrygga
- 1997 garage i vinkelbyggnaden till ryggåstugan byggdes om till konferensdel

Gästgivaregården – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Gästgivaregården sett ifrån söder.

Verandan

Verandan från sydost. Vilar på betongpelare, väggen är uppdelad i fält och spalje nertill. Undertill är byggnaden isolerad med mineralull.

Exteriör

Uppförd på grund av betongpelare, väggar av cuprinolade bräder. Spröjsade fönster har i huvudsak strukturglas.

Åt söder: Betongtrappa med räcke av fyrkantsjärn, en entrédörr grönmålad dubbeldörr med glasad överdel. Fem rektangulära grönmålade englasfönster i trä. Mellan pelarna i grunden finns en träspaljé.

Åt öster: samma byggnadskonstruktion som södra sidan och samma antal fönster. Fönstren är bytta till isolerglas i början av 2000-talet.

Åt norr: Halva grunden av betong i övrigt samma som tidigare. Väggen är klädd med laserad/cuprinolad fasspontpanel, väggen var tidigare pappklädd varför denna panel bör

ha tillkommit senare än övrig väggpanel. Fyra grönmålade tvåluftsfönster uppdelade med spröjs i vardera sex rutor. I grunden en enkel dörr.

Skador: Östra och södra sidorna: Något grön påväxt på panel och spaljé. Enstaka ribbor i spaljén är av. I det nordöstra hörnet är betongpelaren sprucken relativt ytligt. Norra sidan: Bom och putsbortfall på sockeln, orsakat av fukt. Även invändigt finns fuktgenomslag på väggen.

Åtgärder snarast: Utredning över fuktproblem i sockeln och grunden vid norra sidan. Sprucken betongpelare i nordost ska hållas under uppsikt.

Åtgärder 1-3 år: Fönster: Alla fönster målas i samma färg som befintlig. Det nordvästra fönstrets gångjärn saknas och hörnjärnen är fästa med stjärnskruv. Fönsterglaset är modernt i det ena luftet, övriga spröjsade fönster har strukturglas sannolikt från 1950-talet. Renovera fönstret. Östra och södra sidorna: Rengör och behandla panel och spaljé med samma material som befintligt. Ersätt/skarva ribbor som är sönder. Norra sidan: Marken bör nivelleras så att den inte ligger nära byggnaden samt kontinuerligt renas från gräs och löv. Utredning angående fuktproblem, eventuellt bör man dränera. Knacka ner lös puts och bom, laga putsen lika befintlig struktur och material.

Interiör

Golvet är i mitten täckt med parkett i övrigt heltäckningsmatta. Målade vägar, i väster mot restaurangen korsvirkesvägg med svart timra och rött tegel. Vitmålat paneltak som isolerades och försågs med ny panel i början av 2000-talet.

Skador: Korsvirkesväggen i väster är dragig mellan skarvarna i timran. Speciellt när fläktarna är igång och rummet är i behov av mer tilluft. Mellan glaset i terrassdörren åt söder växer mossa. Fönstret i norr längst i väster saknar gångjärn och faller ur om man öppnar hakarna. Se utvändiga åtgärder. I den norra väggen i källaren finns fuktproblem. Fukt tränger in och putsen är vittrad, saltutfällningar i väggen.

Åtgärder 1-3 år: Se över ventilation och tilluft, undersök möjlighet att täta korsvirket. Utredning angående fuktproblem i den norra väggen i källaren. Erforderliga åtgärder.

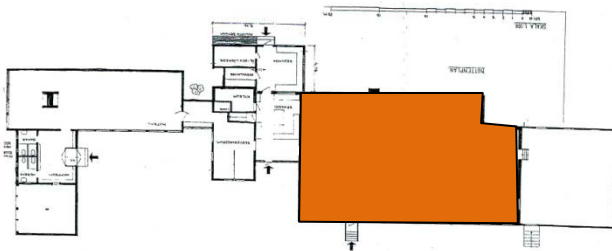
Verandan, vy mot restaurangdelen i väster.

Restaurangdelen

Exteriör

Gästgivaregården restaurangdelen sett från sydväst.

Norra fasaden

Grund

Av spritputsad siporex¹².

Fasad och skorsten

Väggar av fogad tegel. Den norra delen av byggnadskroppen är i en våning med flackt pulpettak. Den norra delen är sammanbyggd med den södra delen som har sadeltak. En liten utbyggnad i betong med källarnedgång med betongtrappa. Intill fasaden finns en hög skorsten i rött tegel, lika som fasaden, samt en ventilationsanläggning. Längre i söder finns en i rött tegel murad skorsten.

Fönster

I källarvåningen sju grönmålade enlufts-fönster. I väggen fem tvålufts och tre trelufts grönmålade träfönster.

Tak

Sadeltaket är klätt med enkupigt rött tegel. Takfoten är gjuten med armeringsjärn. Svarta hängrännor oh stuprör.

¹² Enligt Syneprotokoll 1978.

Skador: Vittrad fog i tegelvägg och den höga skorstenen. Taket är besiktigat från marken varför en säker bedömning av takfall och skorstenar inte kan göras, noggrann undersökning kräver lift. Den gjutna takfoten är eroderad och armeringsjärnen är rostiga och synliga. Vittrad färg på källardörren och något rötskadad panel nertill samt i dörrkarmen. Taket ovan källarnedgången behöver ses över och hängrännor monteras. Bom och putsbortfall på sockeln, orsakat av fukt. Även invändigt finns fuktgenomslag på väggen.

Åtgärder snarast: Foglagningar med bruk lika ursprungligt i tegelväggar och skorsten. Putslaga takfoten. Montera hängrännor på källarnedgången och se över taket eventuellt behöver pappen förnyas.

Åtgärder 1-3 år: Fönstren bör gås igenom och kittas och målas. Rengör och ersätt skadad panel och måla dörren.

I norr, skadad takfot med synliga armeringsjärn, vittrad fog på den höga murade skorstenen till höger i bild.

Östra gavelfasaden

Gaveln är sammanbyggd med verandan. Gavelröstet är klätt med svart cuprinolad lockpanel. Ett grönmålade träfönster och en dörr. Gaveln är besiktigad från marken varför en säker bedömning är osäker.

Skador

Färgen på fönstret och dörren flagnar/kritar.

Åtgärder 1-3 år: Fönstren bör gås igenom och kittas och målas.

Södra fasaden

Sockel/Grund

Av fogad natursten. I grunden finns ventiler med murad omfattning.

Fasad

Väggar av blåsvart målat korsvirke med fyllningar i rött tegel.

Tak

Sadeltak klätt med enkupigt rött taktegel. Taket är besiktigt från marken varför en säker bedömning av takfall och skorstenar inte kan göras, noggrann undersökning kräver lift. Idag kan konstateras att några takpannor saknas, i samband med att dessa ersätts bör taket granskas. Svarta cuprinolade vindskivor i trä och röda stormbrädor i plåt. Rödmålade hängrännor och stuprör. Tre bågformade koppjarplåtklädda takkupor. En tunt putsad skorsten.

Fönster

Sex stycken grönmålade tvåluftsfönster i trä indelade med blyspröjs i sex rutor i vardera luftet. I takkupor enkla lunettfönster med två lugter, grönmålade i trä.

Dörr och trappa

En entrédörr, grönmålad trädörr klädd med panel i fiskbensmönster. Trappa av huggen sten.

Skador: Något vittrad tegelfog. Mellan fotträet och grunden finns en tätning av hårt bruk vilket orsakar rötskador på fotträet. I korsvirket och mellan fönster och stolpar samt mellan stolpar och löshult finns delvis tätningar med mjukfog, delvis springor. Invändigt upplevs drag och det är mycket kallt i fönsternischerna. Fotträet är bitvis kraftigt rötskadat. Stolpen vid entrédörren och i det sydvästra hörnet är rötskadad och fotträet är stabiliserat i hörnet med järn. Taket är besiktigt från marken varför en säker bedömning av takfall och skorstenar inte kan göras. Enstaka takpannor saknas eller är sönder. Färgen på skorstenen är vittrad och smutsig. Fönsterfärgen vittrar och det finns rostgenomslag från hörnjärnen.

Åtgärder snarast: Ersätt skadade takpannor liksom de som saknas. Kontrollera samtidigt pappens och läktens status. Gå igenom tegelfogen och fogkomplettera där fogen sitter löst eller är skadad. Foga med kalkbruk mellan fyllningar och stolpar. Täta mellan fönster och stolpar med bottningslist, isolering och kalkbruk, kontrollera även invändigt bakom fönsterfoder om här bör isoleras. Knacka bort fog mellan fotträ och grund.

Åtgärder 1-3 år: Alla fönsterluckor och fönster, även i takkuporna, bör gås igenom och kittas och målas, hörnbeslag rostskyddsbehandlas.

Åtgärder 4-12 år: Ersätt rötskadat fotträ och stolpar genom att skarva. Viktigt att använda virke av hög kvalitet och göra skarvarna noggrant. Kalka skorstenen.

Södra fasaden, rötskadat fotträ, fog mellan fotträ och grund till höger i bild ökar risk för rötskador på fotträ. Springor mellan fönster och stolpar gör inomhusklimatet dragigt. Sydvästra hörnet är sammanfogat med järn, fotträet är rötskadat.

Västra gavelfasaden

Grund och väggar som södra fasaden. Gavelröset är klätt med svart troligen cuprinolad lockpanel med spetsig nedre kant. Två stycken grönmålade tvåluftsfönster i trä indelade med blyspröjs i sex rutor i vardera luft. I gavelröset ett tvåluftsfönster.

Skador: Något rötskadad timra. Springor mellan fönster och stolpar. Mellan fotträet och grunden finns en tätning av hårt bruk med mosspåväxt som samlar fukt vilket har orsakat små rötskador på fotträet. Grundstenarna saknar bitvis fog och sitter löst.

Åtgärder snarast: Knacka bort fog mellan fotträ och grund och ta bort mossa kontinuerligt. Täta mellan fönster och stolpar med bottningslist, isolering och kalkbruk, kontrollera även invändigt bakom fönsterfoder om här bör isoleras.

Åtgärder 1-3 år: Alla fönsterluckor och fönster bör gås igenom och kittas och målas, hörnbeslag rostskyddsbehandlas. Även tätning mellan fönster och stolpar bör gås igenom.

Interiör

I östra rummet golv av bonat rött tegel, målade väggar. I rummet finns en öppenspis med monumental spiskrans med skulpturer, spisen är inte i funktion. I matsalen bonande golvbräder, väggarna är kläda med allmogemålade masoniteskivor. Taket är brädklätt och har synliga takbjälkar. I övriga rum moderna ytskikt. I serveringsgången väggfast arbetsbänk belagd med perstorpsskiva, överskåp och bänkskåp från 1950-talet. Under restaurangen finns källare med gjutet golv, putsade väggar och tak.

Skador: Dragigt i fönster på grund av att det är otätt utvändigt. Se exteriör. I den norra väggen i källaren finns fuktproblem i alla rum. Fukt tränger in och putsen är vittrad, saltutfällningar i väggen. Vid ösregn kan vatten sippra in i pannrummet.

Åtgärder1-3 år: Utredning angående fuktproblem i den norra väggen i källaren.
Erforderliga åtgärder.

Matsalen. Fönstren är dragiga.

Östra rummet med öppen spis.

Förbindelsegång mellan restaurang och nybyggnad

Exteriör

Åt söder

Putsade kalkade väggar med brändefattning med svarta brädor som imiterar korsvirke. Fyra ovanhängda enluftsfönster, grönmålade i trä. Grönmålade modern panelklädd entrédörr i trä. Framför byggnaden plattform av dels betong dels tegel.

Skador: Fönster och dörrfärgen vittrad och kritar. Något skadad puts längst ner.

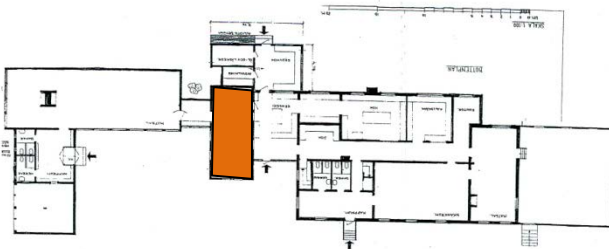
Åtgärder 1-3 år: kitta och måla fönster, måla dörren i samma färgmaterial som befintligt.

Kaffestugan

Exteriör

Kaffestugan och förbindelsegången mot ryggåsstugan sett från sydväst.

Korsvirkes fasad med svart timra, stickbjälkar och putsade kalkade fyllningar. Står på låga grundstenar. Gavelröstena är klädda med svart troligen cuprinolad lockpanel med spetsig nedre kant. Sadeltaket är klätt med enkupigt taktegel, svarta vindskivor och röda stormbrädor i plåt. Åt söder två grönmålade träluckor, ett tvåluftsfönster i gavelröstet, grönmålat i trä. I väster ett treluftsfönster indelat med spröjs, grönmålat i trä.

Skador: Lokalt putsbortfall i fyllning på västra fasaden. Kalkfärgen flagnar något. I söder är fotträet rötskadat vid skarven liksom stolparnas nedre kant och fyllningen kragar ut något. Västra fasaden något rötskadat fotträ och stolpe samt snedsträva. Fönster- och luckfärgen kriter något.

Åtgärder 1-3 år: Måla fönster och luckor, se över kittningen. Laga putsbortfall med kalkbruk och avfärga fyllningarna med kalkfärg.

Åtgärder 4-12 år: Skarva och ersätt rötskadad timra och fotträ.

Förbindelsegång mellan kaffestugan och ryggåsstugan

Exteriör

Förbindelsebyggnaden mot ryggåsstugan har putsade vitmålade väggar. Fyra grönmålade enlufts-fönster. Flackt pappklätt tak med plåtklädd takfot.

Skador: Lokalt putsbortfall i förbindelsebyggnaden. Bom och färgen släpper, på fasadens nedre kant växer mossa. Fuktskador i väggen vilket även syns invändigt. Färgen är troligen för tät vilket bidrar till fuktproblemen. Färgen flagnar på plåten på takfoten.

Åtgärder snarast: Utredning av fuktproblem i väggen, erforderliga åtgärder.

Åtgärder 1-3 år: Måla plåten.

Interiör

Putsade målade väggar, tak klätt med bräder.

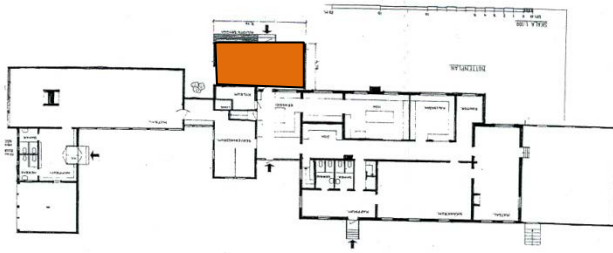
Skador: Fuktproblem i väggen orsakar bom och färgsläpp.

Åtgärder snarast: Fuktproblem i väggen har samband med utvändiga skador. Utredning av fuktproblem i väggen, erforderliga åtgärder.

Södra fasaden med fukt och putsbortfall. Interiör fuktgenomslag i väggen.

Nybyggnad åt norr

Exteriör

Grund av betong. Väggar av cuprinolade lockpanel. Pulpettak klätt med dels papp dels korrugerad plåt. I öster tre englasfönster i norr ett, brunlaserade träfönster. En dörr och betongtrappa med järnräcke. I norr finns en lastramp i betong, två dörrar.

Skador: Något vittrad fasadbehandling. Nött betong på lastrampen gör det besvärligt att dra vagnarna med matleveranser. I öster en spricka i sockeln. Sprickan har funnits länge med ökade vid senaste jordbävningen.

Åtgärder snarast: Mät in sprickan i sockeln för att möjliggöra årlig kontroll.

Åtgärder 1-3 år: Behandla fasadpanelen med samma material som befintligt.

Vy från norr, nybyggnaden mitt i bild.

Interiör

Moderna ytskikt och inredning, inga synliga skador. I grovköket har taket läckt men detta åtgärdades för ca tio år sedan. Inga förändringar syns i taket sedan dess men det är osäkert om konstruktionen ovanför taksnivåerna påverkades.

Ryggåsstugan

Exteriör

Södra fasaden.

Södra fasaden

Grund

Av svartmålad betongsten.

Fasad

Hela väggen består av sex par vitmålade spröjsade fönsterdörrar i trä.

Tak

Sadeltaket är klätt med enkupigt rött tegel. svarta cuprionolade vindskivor, stormbräddor av rödmålad plåt. Svarta stuprör och röda hängrännor. Två trekantiga små plåtklädda takkupor med vardera ett trekantsfönster. En skorsten i rött tegel.

Skador: Flagnande färg på fönsterdörrarna. Dörrarna fick ny nedre fyllning och grundmålades i början av 2000-talet. Efter renoveringsarbetet sluter inte dörrarna tätt mot den inre tröskeln och karmen vilket orsakar invändigt drag.

Åtgärder snarast: Skrapa och måla fönsterdörrarna vita med lika färgmaterial som befintligt. Undersök möjlighet att tätta dörrarna invändigt.

Västra fasaden

Fasad

Putsad vitmålad vägg. Gavelröstet är klätt med svart cuprinolad lockpanel.

Fönster

Fyra grönmålade enluftsfönster i trä, i gavelröstet ett trekantigt grönmålat träfönster indelat i tre rutor.

Skador: Ytliga vertikala sprickbildningar i putsen samt något bom. Det norra fönstret har rötskadat bottenstycke i båge samt karm. Vitträd fönsterfärg.

Ågärder 1-3 år: Renovera fönstret som är skadat genom att skarva med nytt virke i bottenstycket. Måla och kitta alla fönster.

Norra fasaden

Putsad vitmålad vägg. Tak som i söder. Intill väggen finns ett litet förråd med pulpettak i korrugerad plåt.

Skador: Inga synliga skador.

Interiör

Golv av bräder i en del av rummet, andra delen av bonat tegel. Putsade målade väggar. Vit putsad öppen spis. Öppet upp i nock med synliga korslagda takstolar av bräder. I syneprotokoll 1978 nämns att bräderna är ammoniaktvättade.

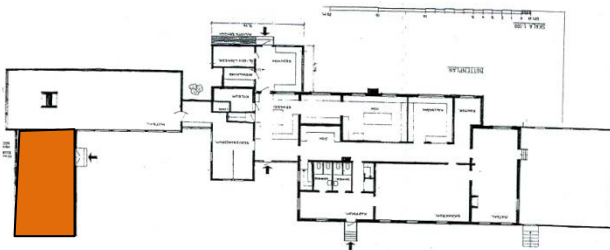
Skador: En vertikal spricka i den norra väggen (även denna nämns år 1978).

Ryggåsstugan interiör vy mot väster.

Ryggåsstugan till höger i bild och vinkelbyggnaden sett från öster. Östrpsahallen skymtar till vänster i bild.

Vinkelbyggnad till ryggåsstugan

Har tidigare varit garage och hade två garageportar i väster, vilket man kan skönja i putsen idag.

Exteriör

Väster

Putsad vitmålad vägg. Sadeltaket är klätt med enkupigt rött tegel. Svarta cuprionolade vindskivor, stormbrädor av rödmålad plåt. Röda stuprör och hängrännor.

Fönster

Fyra små kvadratiska och två rektangulära grönmålade enluftsöföster i trä.

Söder

Putsad vitmålad vägg. Gavelröset är klätt med svart cuprionolad lockpanel. Intill fasaden finns en trätrappa som leder till en vindsdörr i gavelröset. Ett enlufts grönmålat öföster i trä.

Öster

Putsad vitmålad vägg. Sadeltaket är klätt med enkupigt rött tegel. Svarta cuprionolade vindskivor, stormbrädor av rödmålad plåt. Röda stuprör och hängrännor. Två takfönster. En vitmålad dubbeldörr i trä med glas.

Skador: Ytliga sprickor samt något bom i putsen på södra och västra fasaderna. Något algpåväxt på takpannorna.

Interiör

Restaurang och konferensrum samt toaletter. Moderna ytskikt.

14. Östarpshallen

Historik och tidigare utförda åtgärder

1961-1962 Östarpshallen har uppförts med virke från Kulturens egen skog. Ritad av Klas Anshelm.

- Entrédörren fanns ursprungligen i öster, nu i väster.
- 1990-talet fotträet i öster är bytt.

Östarpshallen – skadebesiktning, åtgärdsförslag

Vy från nordväst

Vy från sydost.

Exteriör

Sockel och handikappramp

Gjuten sockel. Utanför entrén i väster finns en gjuten platta och handikappramp samt betongplattor.

Skador: Handikapprampen är svår att använda eftersom båda dörrbladen måste öppnas och det högra dörrbladet tar emot armaturen och går inte att öppna helt utan är i vägen för rullstol.

Åtgärder snarast: Ändra/justera rampen i samråd med bebyggelseantikvarie och handikapprådgivare.

Fasad

Skiftesverk, svartmålade stolpar, fotträ och lejden, vitmålade brädor. Snedsträvorna är utanpåliggande och fästa med bultar i fotträet och lejden. Fotträet är avtäckt med svart plåt. Gavelröstena är klädda med svart troligen cuprinolad lockpanel.

Skador: Den vita färgen på fasadbrädorna flagnar något, mest i öster på några brädor. Norrsidan är i bäst skick. Östra gavelfasaden, en bräda under ett fönster näst längst i söder är sönder. Under de två fönstren längst i norr finns en glipa mellan fasadbrädorna. Troligen har dessa brädor inte anpassats optimalt när entrén flyttades. Lockpanelen i gavelröstet är något sprucken i nedre kanten. Insektsangrepp i den nordöstra hörnstolpen.

Åtgärder snarast: Undersök om insektsangrepp är pågående, erforderliga åtgärder.

Åtgärder 1-3 år: Skrapa och måla fasaden. Undersök vilken färgtyp som användes ursprungligen och måla med denna färgtyp och nyans.

Tak

Sadeltak klätt med enkupigt tegel. Vindskivorna är dubbla svarta cuprinolade, stormbrädorna rödmålad plåt. Svarta stuprör och hängrännor. I nock över båda takfallen finns fyra takfönster i röd plåt.

Skador: I hängrännorna växer gräs. På det södra takfallet har en takpanna kasat ner. Färgen flagnar på takfönstren.

Åtgärder snarast: Rensa hängrännor. Justera takpanna som kasat ner, samtidigt kontrolleras takets status samt plåtskoningen till takfönstren.

Åtgärder 1-3 år: Rengör och måla takfönstren med linoljefärg.

Dörrar

I söder en kraftig port av svart lockpanel. I väster en glasad vitmålad entrédörr.

Fönster

Söder; ett ovanhängt grönmålat enlufts-fönster i trä indelat i tio rutor med spröjs.

Öster; fyra ovanhängda enlufts-fönster, grönmålade i trä. I gavelröstet ett trekantsfönster indelat i tre rutor, grönmålat i trä.

Norr; ett grönmålat enlufts-fönster i trä indelat i 25 rutor.

Väster; tre ovanhängda enlufts-fönster, grönmålade i trä. I gavelröstet ett trekantsfönster indelat i tre rutor, grönmålat i trä.

Skador: Kritande färg. Fönstret i gavelröstet saknar delvis kitt.

Åtgärder snarast: Kitta och måla fönstret i gavelröstet. Undersök vilket färgmaterial fönstren är målade med, fortsätt med samma färgmaterial och kulör.

Åtgärder 1-3 år: Se över kittning och måla alla fönstren i fasaden.

Interiör

Golv av rektangulärt tegel lagt i sand. Väggarna är enkla och består av fasadbrädorna som troligen är obehandlade interiört. Takstolarna och takpanelen består av sågat virke. Takstolarna är krysslagda och fästa med bultar. En del av väggarna är täckta med skivor för att hänga upp konst på.

Skador: På väggpanelen syns spår av att det regnat in emellan brädorna. Ingen åtgärd.

Östarpshallen interiör, vy mot öster.

15.Käll- och litteraturförteckning

Arkiv Kulturen

Gamlegård och vattenmöllan, Östarp, Antikvarisk kontroll 2006-2007, Eriksson, Gertie Kulturen, Lund (2008)

Kulturens Östarp, vägledning för besökare

Kulturens Östarp, Alriksgården, Hegelund & Marsvik Arkitekter AB (1995)

Kulturens Östarp, Sammanställning av åtgärdsbehov, Hegelund & Marsvik Arkitekter AB (1998)

Syneprotokoll 197,8 Gästgivaregården

Vårdplan för Östarp 2:3, Fristående kurs i bebyggelsevård LTH, (1995-1996)

Östarp 2:3, Fristående kurs i bebyggelsevård LTH, ARK II; LTH-A (1995-1996)

Östarps Gamlegård, Geoteknisk undersökning, rapport (2006) Geoexperterna RS AB Geoteknisk konsult, Lund

Internet

www.lansstyrelsen.se

www.sjobo.se

Litteratur

Fjaestad, Monika (red.) (1999). *Tidens tand: förebyggande konservering : magasinshandboken* . 1. uppl. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Karlin, Georg (1924). *Kulturhistoriska museets Östarp: dess natur, historia och ändamål : fästskrift till invigningen den 2 augusti 1924* . Lund: [Kulturhistoriska föreningen]

Kulturen: en årsbok till medlemmarna av Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. Lund: Kulturen (1935-2010)

Mathlein, Rolf & Tunblad, Bror (1971). *Skadedjur och snyltgäster i hus, hem och förråd* . Stockholm: LT

Martinsson, Olof & Schlyter, Olga (2005). *Eternit: färg och form i 100 år* . Göteborg: Institutionen för miljövetenskap och kulturvård, Göteborgs universitet

16.Bilagor

Checklista vid årlig tillsyn
Ritningar över Gästgivaregården
Ritning över Östarphallen

CHECKLISTA VID ÅRLIG TILLSYN

Byggnad nr _____ Byggnadsnamn _____

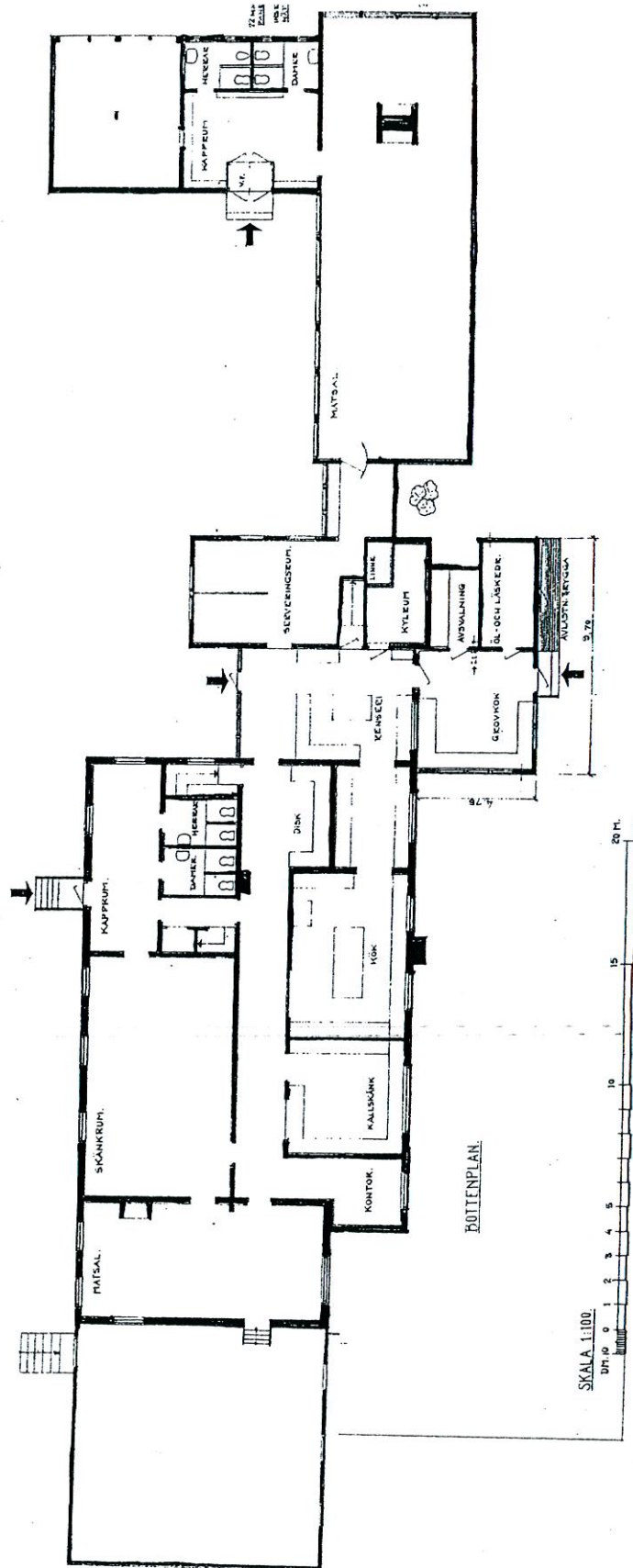
År _____ Utförd av _____

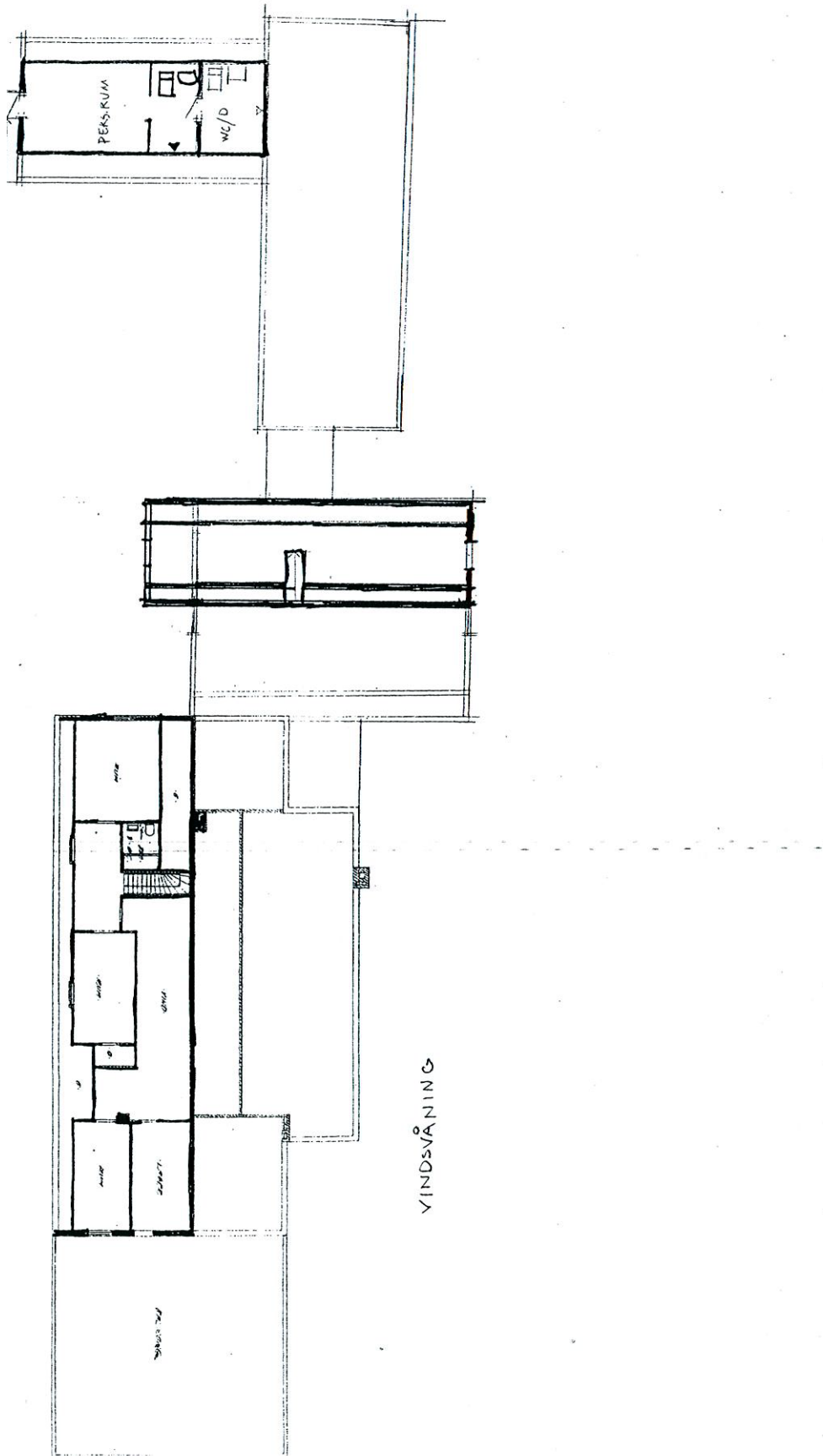
Skador, brister och underhållsbehov noteras

		Åtgärdat dat. Sign.
1. Grundläggning		
2. Väggstomme (fuktskador)		
3. Sockel		
4. Fasad		
5. Fönster		
6. Dörrar, portar och luckor		
7. Takfot och gavelsprång		
8. Takstomme (fuktskador)		

9. Taktäckning		
10. Vindskivor och stormbrädor		
11. Avtäckningar		
12. Takprydnader		
13. Takavvattning		
14. Skorsten		
15. Trappor		
16. Järn- och plåtdetaljer		
17. Övrigt (omgivning, staket, skadedjur)		

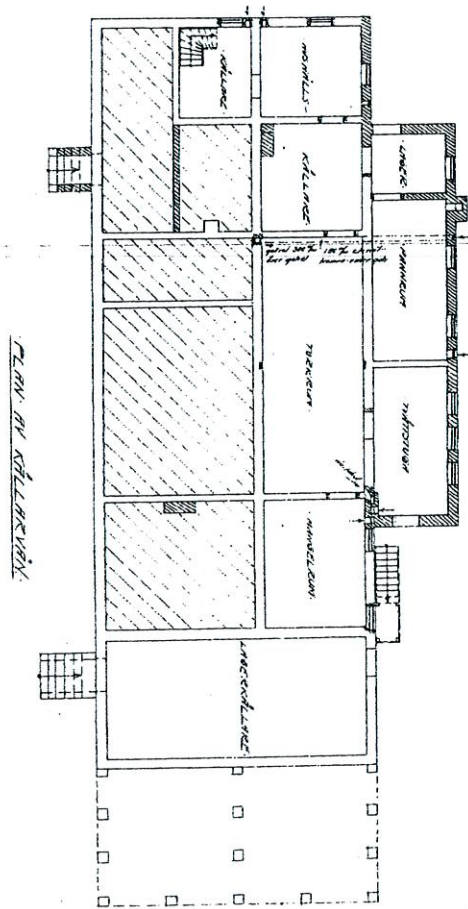
Ritningar Gästgivaregården. Norr till höger i bild.

Östarp's gästgivarogård 2:a va

Ostarpas gästgästavärdgård kv

Ritningar Östarpshallen. Norr uppåt i bild.

